

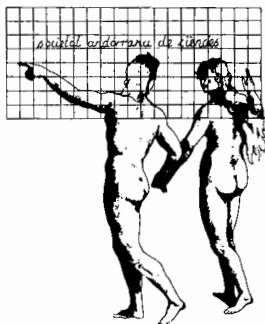

Societat Andorrana de Ciències

L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI ANDORRÀ

12a Diada Andorrana
XXXI UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
21 d'agost del 1999
Prada de Conflent

Societat Andorrana de Ciències

L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI ANDORRÀ

12a Diada Andorrana
XXXI UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
21 d'agost de 1999
Prada de Conflent

Diada patrocinada per

© Societat Andorrana de Ciències
Primera edició, desembre 1999

Amb la col·laboració del Ministeri de Turisme i Cultura

Realització gràfica: Raül Valls, SL
Impressió: Impremta Principat
ISBN: 99920-1-301-X
DL: AND-869/1999

Índex

- Salutació, per Miquel Porter i Moix 5
- Presentació, per Antoni Pol i Solé 7

Ponències

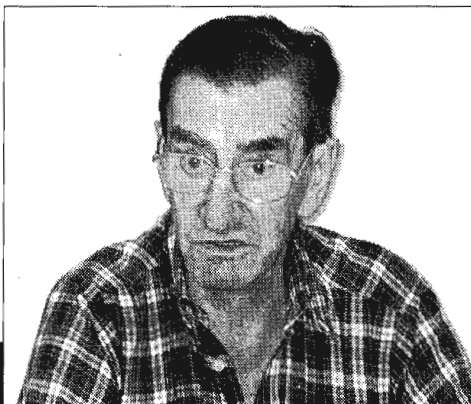
- Maria Jesús Lluelles i Larrosa: Per què cal ordenar el territori 9
 - Jordi Domingo i Coll: L'urbanisme en els microestats 17
 - Marta Planas i de la Maza: Andorra: de les Caldes a Caldea 23
 - Albert Villamayor i Rozados: Planejament urbanístic
i normativa: vers una Andorra sostenible? 35
 - David Palmitjavila i Duedra: Mobilitat i territori 43
 - Glòria Furdada i Bellavista: Riscs naturals a Andorra: el cas de les allaus 49
 - Alfred Huarachi i Ortega: La recuperació del riu en l'ordenament territorial 61
 - Aleix Dorca i Bis: La necessitat d'una llei d'ordenament territorial 71
 - Andreu Claret i Casadesús: Andorra i la circulació de l'automòbil 75
 - Lydia Magallón i Font: L'urbanisme comunal, limitacions i possibilitats. 79
 - Bernadeta Garrallà i Coma: El pla especial per al poble de Pal 85
 - Joaquim Juan i Vañó: La inexistència d'un registre de la propietat: un handicap 93
 - Albert Pujal i Trullà: La planificació de la vall d'Ordino 99
 - Anna Rodríguez i Casado: Reflexions sobre el sector immobiliari 105
 - Francesc Zamora i Puigercós: Natura, ús o abús 111
 - Miquel Noguer i Alonso: Inversió pública, creixement econòmic i dèficit públic 115
 - Joan-Carles Rodríguez i Miñana: Figures legals de la propietat en el dret andorrà 121
 - Joan Coll i Capó: El creixement: l'home, la casa i la ciutat 127
 - Josep Escaler i Penella: Les infraestructures i l'ordenació del territori 135
 - Conxita Mora i Jordana: L'urbanisme i la qualitat de vida dels ciutadans 139
-
- Cloenda, per Àngels Mach i Buch 145

Annex

- Participants 147
- Programa 153
- Recull de premsa 157

Salutació

Miquel Porter i Moix

Bon dia a tots. Volia venir al començament, però potser ha estat millor haver-ho fet a aquesta hora. Si m'he vist obligat a fer-ho ara, no ha estat pas per gust, sinó per obligacions: les interrupcions avui han estat inacabables. Podeu comprendre, doncs, que, com diríem en llenguatge col·loquial, vaig de bòlit. Espero que us en feu càrrec.

Bé, jo voldria dir només tres coses, que em semblen específiques i significatives. La primera és que, si ens trobem aquí en aquesta ocasió, i és ja la dotzena vegada, vol dir que realment hi ha alguna cosa de consolidat i d'important, de relació real i profunda, entre la Universitat Catalana d'Estiu i la Societat Andorrana de Ciències. Aquest és un aspecte que en si mateix em sembla ja prou significatiu.

Però n'hi ha un de segon, que és el contingut d'això que veniu a fer aquí. I què hi veniu a fer aquí? Jo penso –ja ho vaig dir l'any passat– que teniu la sort de tenir un país petit. En els països petits tothom coneix tothom, i això potser de vegades reporta algun inconvenient, però en canvi té molts avantatges, sobretot perquè el vostre entorn i la vostra vida són assolibles en uns nivells en què en els grans països difícilment es pot fer.

A vosaltres les vostres coses us són properes i mesurables; en els països grans, en canvi, les coses properes i mesurables són tan grosses, que no són ni properes ni mesurables.

M'alegra molt, doncs, que sigueu aquí i constato que gairebé esteu estrets, malgrat l'ampliació que hem fet. La veritat és que d'això també me n'alegro, per molt que en aquest moment us causi alguna incomoditat; me n'alegro perquè vol dir que cada dia sou més. Però no us preocupeu, perquè si cal que us destinem tot el gimnàs, on hi cap tot un regiment, també l'hi posarem. Vull dir que la vostra col·laboració és tan il·lusionadora, que, la veritat, si hem de fer sacrificis també els farem. La qüestió és que us hi trobeu bé i que pugueu treballar bé.

Això pel que fa a les qüestions d'espai. També us voldria dir que la Universitat

Catalana d'Estiu pretén ser una universitat per a tots els països de cultura catalana, per a tots els països catalans, no necessàriament per a una única organització, o una única unitat, amb un abisme entre països, sinó a través del lligam de la llengua i la cultura.

Jo, personalment, no sóc gens partidari de la unitat; en canvi, sempre m'ha agradat la unió, sumar esforços. No he vist mai a la vida que d'una unitat en neixi res. De les unions, en canvi, hem nascut tots: si no n'hi ha dos que s'uneixen no hi ha nous éssers, si no n'hi ha uns quants que treballen no hi ha país. Les unions són absolutament necessàries, i en aquest sentit penso que, per molt que puguem parlar de països catalans, aquests no existirien si Andorra no hi fos amb la seva personalitat jurídica, administrativa, històrica, política, amb la seva real diferenciació, però amb aquell esperit d'unió que cal que existeixi entre els pobles.

Suposo que en un moment o altre Andorra serà integrant del mercat europeu. És una opció sobre la qual us correspon a vosaltres decidir. De moment, ja és veritat que, ni que sigui per mera geografia i geologia, d'europeus ja en sou. Que us integreu o no en uns organismes determinats, és una opció, però la veritat és que la unió d'Europa és un desig, i tota unió s'ha de fer ajuntant els diversos trossos d'univers fins a fer un univers global, no pas d'una globalització imposada des de dalt, sinó la comprensió lògica de la necessitat d'anar junts per fer més coses i fer-les millor. Aquest sí que és un repte, i em sembla que l'hem d'assolir entre tots.

Per últim, voldria donar-vos les gràcies per ser aquí, perquè això per a vosaltres, independentment de la incomoditat momentània, vol dir un viatge, vol dir una participació que demana un esforç gran o petit. Us vull donar, doncs, les gràcies per ser aquí, perquè encara que la frase hagi estat tan dita i repetida, sóc dels qui encara creuen que entre tots ho podem fer tot. Avui ens estem abocant a un món en què la tecnologia i la informació tendeixen a falsificar el sentit de globalitat. Allò que en podríem dir la globalitat es vol imposar des de dalt, mentre que en realitat aquesta globalitat hauria de sorgir de cadascun de nosaltres, des de dins.

He vist que porteu un bon programa de treball, i també aquesta magnífica publicació del contingut de les diades andorranes que feu cada any i que ja comença a tenir gruix. La Universitat Catalana d'Estiu no té cap més mèrit que acollir-ho, i és agradable constatar que hi hagi gent disposada a no perdre el temps sinó a guanyar-lo, dedicant-ne una part a la millora del seu país. És una actitud que aquí tots compartim.

Gràcies, doncs, per ser aquí, i espero que aprofiteu la diada al màxim. Gràcies a tots i benvinguts.

Miquel Porter i Moix

President de l'equip rector de la Universitat Catalana d'Estiu

Presentació

Antoni Pol i Solé

En nom de la SAC, sigueu benvinguts tots els assistents, especialment els ponents, que, amb el vostre treball i el vostre esforç, feu possible que un any més aquesta jornada sigui una realitat i ens permeteu a tots d'aprendre i de prosperar en el coneixement de l'actualitat andorrana.

El segle xx, a Andorra, ha estat el testimoni d'una transformació radical. Res no ha estat immutable, des de la composició de la societat fins a l'estil de vida, des de les institucions fins al territori.

En la nova etapa que el país ha iniciat, nosaltres som els responsables no solament que Andorra tiri endavant, sinó que avanci amb plena consciència de cap on va. I tirar endavant no vol pas dir només tenir un creixement continuat i accelerat, sinó que també vol dir saber assolir l'equilibri, l'estabilitat.

L'estabilitat no vol dir aturament. Vol dir posar en consonància els recursos o les potencialitats i les necessitats, adequar la nova societat andorrana a l'espai territorial de què disposem, saber quin tipus de societat volem forjar i quins són els llindars infraestructural, econòmic i poblacional entorn dels quals ens hem de moure per donar satisfacció als objectius a curt i a mitjà termini, i vol dir també estar preparats per als objectius a llarg termini.

Hem de saber donar forma i concretar les vies o alternatives d'ordenació territorial que té Andorra valorant-ne els avantatges i els inconvenients, amb l'enunciat d'objectius polítics, amb la determinació, en primer lloc, del planejament urbanístic bàsic per poder passar tot seguit a nivells més complexos, i amb la previsió de les infraestructures i els equipaments que assegurin el futur econòmic, però també amb una qualitat de vida per a tots els ciutadans que decideixin viure al país i que sigui sostenible per a les generacions futures.

El repte per a tots els qui som avui aquí és de fer possible la reflexió sobre l'ordenació del territori a Andorra, perquè cadascú des del seu lloc, i entre tots, arribem a fer possible un avenç notori, en tots els àmbits que corresponen,

d'aquest repte tan difícil de la nostra societat i que és alhora decisiu per a l'assoliment d'un futur econòmic i social d'Andorra pròsper i de qualitat.

Gràcies als assistents, gràcies al patrocinador –el Banc Agrícola– i gràcies al suport del Ministeri d'Educació, Joventut i Esports i del Ministeri de Turisme i Cultura.

Gràcies també als mitjans de comunicació. Benvinguts tots a la 12a Diada andorrana i a la 31a edició de la Universitat Catalana d'Estiu.

Antoni Pol i Solé

Representant de la SAC al Patronat de la UCE

Per què cal ordenar el territori

Maria Jesús Lluelles i Larrosa

L'economia andorrana s'orienta al sector serveis, en el qual el comerç, el turisme i l'activitat financera es constitueixen en els eixos fonamentals. En conseqüència, l'impacte mediambiental que s'ha exercit sobre el territori deriva d'aquestes formes de vida que giren al voltant del sector terciari i de l'escassa repercussió dels sectors primari i industrial.

Qualsevol activitat humana, pel simple fet de produir-se, condiona l'espai en què es porta a terme i n'exerceix una organització, ja sigui de forma espontània o planificada. L'equilibri propi de les formes de vida tradicionals, en què la ramaderia i l'agricultura orienten l'activitat humana, es trenca amb els canvis econòmics que s'introdueixen en el decurs del segle xx. Aquella societat d'alta muntanya sofreix una transformació, fruit d'un procés econòmic que comporta nous assentaments humans, canvis importants en les comunicacions i noves relacions entre els diversos grups humans. Si en aquell moment, a la segona meitat del segle xx, el país s'hagués dotat d'una eina administrativa per ordenar el territori, resoldre avui els errors comesos i corregir els desequilibris per millorar la qualitat de vida resultaria menys costós. Cal recordar que actualment encara no existeix una llei del sòl.

Les formes de vida tradicionals, basades en les activitats agropecuàries, s'integraven en el paisatge d'una forma que no manté paral·lelismes amb la relació actualment existent entre l'activitat econòmica i l'espai que li dona suport. Avui el territori nacional és concebut per i per al turisme, amb el consegüent impacte mediambiental, producte d'una planificació deficitària, parcial i, massa sovint, mancada del rigor necessari.

L'opció econòmica basada en els recursos turístics trenca amb una manera de fer secular i introdueix els desequilibris propis d'una societat que entra en un procés d'expansió accelerada, les conseqüències del qual només són intuïdes per alguns sectors socials.

La ramaderia ha vist minvar els seus efectius en el decurs del segle xx i avui dia el sector primari subsisteix gràcies a les subvencions estatals. L'orientació actual de l'administració pretén utilitzar el sector com a element conservador del medi, sempre que mantingui uns requisits mínims de productivitat i de qualitat.

Cal destacar el sector comercial entre els sectors responsables del creixement econòmic amb una projecció territorial clara. El comerç, que ha estat una activitat exercida històricament, ha substituït els excedents ramaders i els productes bàsics que la societat tradicional sol·licitava pels productes demandats pels turistes. El canvi de la demanda es produeix a les dècades dels anys cinquanta i seixanta i, sempre amb una importància d'ordre regional, arriba a situar el sector comercial l'any 1999 en 3.557 activitats considerades dins el sector del comerç al detall. El 64 % d'aquestes activitats es localitzen a Andorra la Vella i Escaldes-Engordany i el 26 % a la resta de les parròquies. L'entrada d'Espanya a la CEE va causar la davallada del sector alimentari i la disminució del diferencial de preus. Actualment, el 74 % de les activitats registrades es corresponen al sector no alimentari, el 15 % a l'alimentari i l'11 % al sector de l'automòbil.

El turisme s'ha constituït, amb el pas del temps, en el sector econòmic amb més personalitat, que actua de motor de l'economia i dona al país la seva imatge. Es pot afirmar que existeix una especialització funcional del territori en la qual les diverses ofertes centrades al voltant dels esports d'hivern, el comerç al detall, el paisatge natural i el patrimoni cultural tenen una plasmació territorial.

El sector turístic ocupa 5.127 assalariats, que representen el 17,6 % del total dels treballadors del país. Pel que fa als volums d'afluència, cal destacar que el turisme espanyol ha reprès les seves xifres després d'una davallada que va tenir lloc al començament de l'actual dècada dels anys noranta. Ara bé, l'impacte mediambiental, proporcional al volum d'afluència, situat en 8,6 milions de visitants per any, ha deixat sentir els seus efectes en l'important consum d'espai que requereixen les infraestructures turístiques de tota mena.

Aquest consum d'espai es manifesta en el procés d'urbanització del territori. Andorra ha estès la *ciutat* per quasi tot el seu territori. La mobilitat diària, els desplaçaments que es fan en funció del treball, el temps de lleure i el transport de mercaderies s'han constituït en elements integradors del territori nacional i han creat una xarxa urbana amb el consegüent creixement extensiu de l'espai construït. Aquest fenomen comporta un fort impacte mediambiental, producte d'un urbanisme del qual han estat absents els objectius de política territorial.

Les dades disponibles, referents a la superfície construïda, s'inicien a la dècada dels anys setanta. El màxim constructiu, cal situar-lo entre els anys 1988 i 1992 i actualment es dona una certa tendència a l'estabilització del sector. La construcció d'hotels va presentar el seu punt culminant el 1991; els locals comercials, en canvi, ho van fer el 1981, per davallar posteriorment, mentre que els habitatges segueixen el comportament general i els xalets no presenten variacions.

Les infraestructures viàries tenen una història relativament recent, iniciada al començament del segle xx, quan, el 1913, s'inaugurava la carretera que uneix Espanya amb Andorra. Durant la dècada dels anys trenta, l'empresa FHASA es va comprometre a dotar el país d'una xarxa bàsica de carreteres a canvi de l'explotació dels recursos hidroelèctrics. Com a conseqüència de les obres, es va generar un important corrent immigratori que marca una nova tendència demogràfica del país, la d'assolir els seus creixements poblacionals gràcies a la immigració.

L'actual extensió de la xarxa viària és de 279 quilòmetres, dels quals 97 són carreteres generals i 182, secundàries. Les comunicacions amb l'exterior es limiten a la N-20 francesa i a la N-145 espanyola. Les inversions pressupostades per millorar la xarxa, durant el període 1984-1993, han estat de 9.334 milions de pessetes i en el període 1997-2000 de 6.300 milions de pessetes. Existeixen diversos projectes de noves vies de comunicació, com el túnel de Rat, el port de Cabús o una comunicació amb la Cerdanya a través de l'eix de Meranges, a banda d'un metro aeri. El túnel d'Envalira, de 2.775 metres de longitud, ja s'està perforant, amb un cost estimat que supera els 11.000 milions de pessetes i una possible data d'acabament l'any 2001. El pressupost general de l'any 1998, establert en 36.153 milions de pessetes, com també el PIB calculat per primera vegada per al mateix any i avaluat en 218.000 milions de pessetes, ens permeten relacionar la magnitud de les inversions en carreteres.

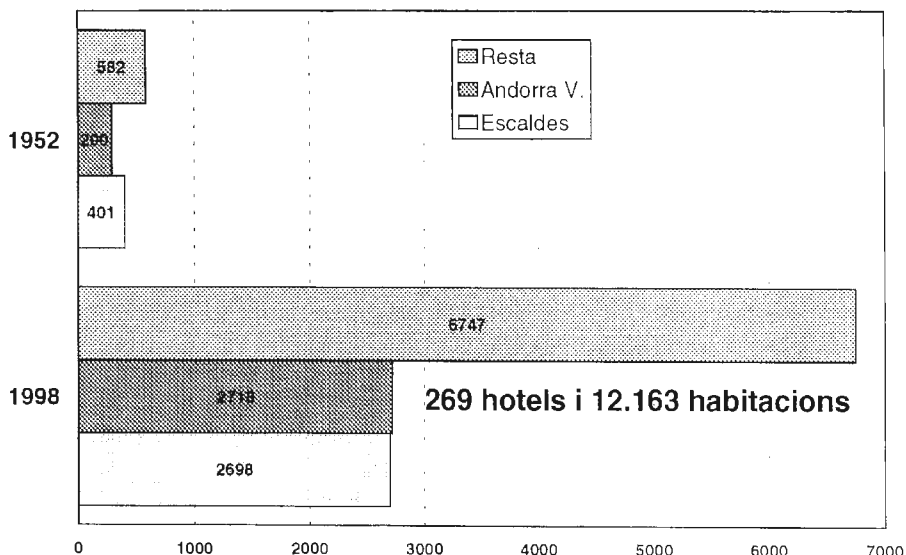
L'impacte demogràfic, producte del creixement experimentat per la població a causa del fenomen immigratori, ha canviat l'estructura tradicional de la població i la seva distribució territorial. La població andorrana configura un mosaic de nacionalitats, en el qual el 66,8 % dels habitants són estrangers i el 33,2 %, andorrans. L'edat mitjana és de 36 anys i el grup espanyol és el majoritari. El creixement vegetatiu és elevat, amb una taxa de natalitat d'11,9 per mil habitants i una taxa de mortalitat d'un 3,6 per mil. La immigració, que s'ha constituït en factor clau del creixement, mostra aquests darrers anys una tendència regressiva.

Pel que fa a la distribució territorial de la població, l'antic equilibri demogràfic propi d'una societat ramadera s'ha trencat i ha desencadenat el creixement del centre, amb les localitats d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany com a protagonistes. Aquest procés a favor del centre s'inicia a finals de la dècada dels anys quaranta per assolir els seus màxims a les dècades dels setanta i dels vuitanta. Actualment es dona una tendència a la redistribució territorial a favor de la perifèria. Per tant, el procés de creixement demogràfic ha comportat un procés de difusió urbana, en què el territori tendeix a homogeneïtzar-se i a reduir la gran densitat del centre.

Entre les incidències tangibles del turisme sobre el territori, destaquen l'allotjament, les infraestructures per a l'esquí i el comerç al detall. El creixement de la capacitat hotelera, com ho demostra el gràfic relatiu a l'evolució del nombre d'habitacions entre els anys 1952 i 1998, ha estat molt important i ha

situat les Valls d'Andorra al capdavant de l'oferta hotelera de tot el Pirineu. S'ha de remarcar que la distribució de l'oferta de places és un fenomen en evolució contínua. A la dècada dels anys cinquanta, el centre posseïa una gran part dels hotels existents a l'època, situació que ha variat substancialment amb el gran creixement que el sector ha experimentat a les parròquies on l'esport de l'esquí té un paper significatiu.

Capacitat hotelera. Nombre d'habitacions

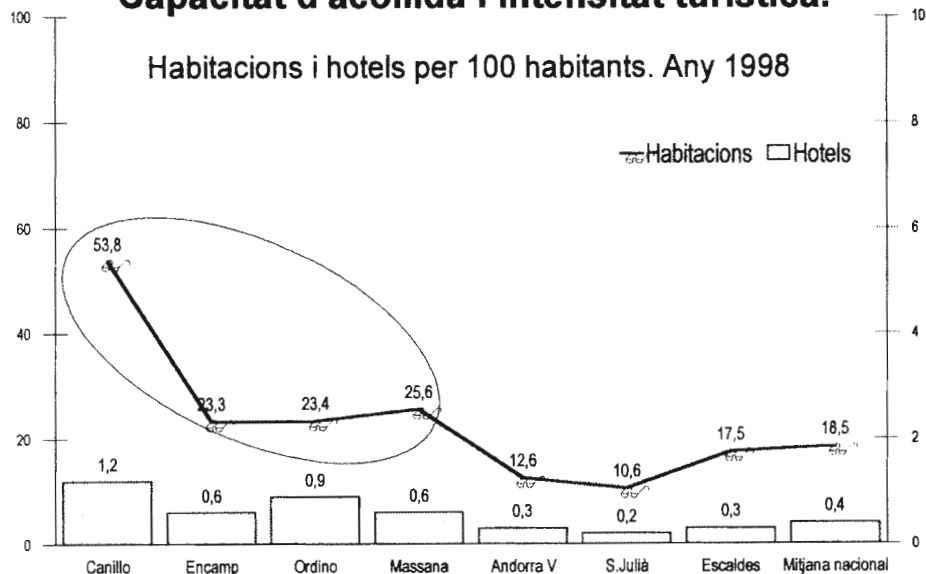

Els objectius d'una política turística es poden orientar a aconseguir paràmetres ben diferents i fins i tot oposats, com són l'augment il·limitat de la capacitat d'acollida o la recerca d'un turisme de qualitat i una oferta de confort.

Així, doncs, l'orientació turística condiona les formes d'organització del territori, atès que la capacitat d'acollida pot esdevenir més o menys important que la qualitat i el confort. Aquesta capacitat d'acollida, queda reflectida en el gràfic que reproduïx la capacitat d'acollida i la intensitat turística. La relació del nombre d'habitacions i d'hotels per cada cent habitants ens dona la mesura del grau d'especialització de les diverses parròquies. Les de Canillo, Encamp, Ordino i la Massana tenen una proporció de places superior a la resta i a la mitjana nacional, amb una activitat molt marcada envers el turisme.

Actualment, el país està organitzat per i per al turisme. Bona prova que l'activitat turística resulta prioritària per a les administracions públiques és el fet que les inversions públiques en el sector s'orienten, molt sovint, a consolidar les

Capacitat d'acollida i intensitat turística.

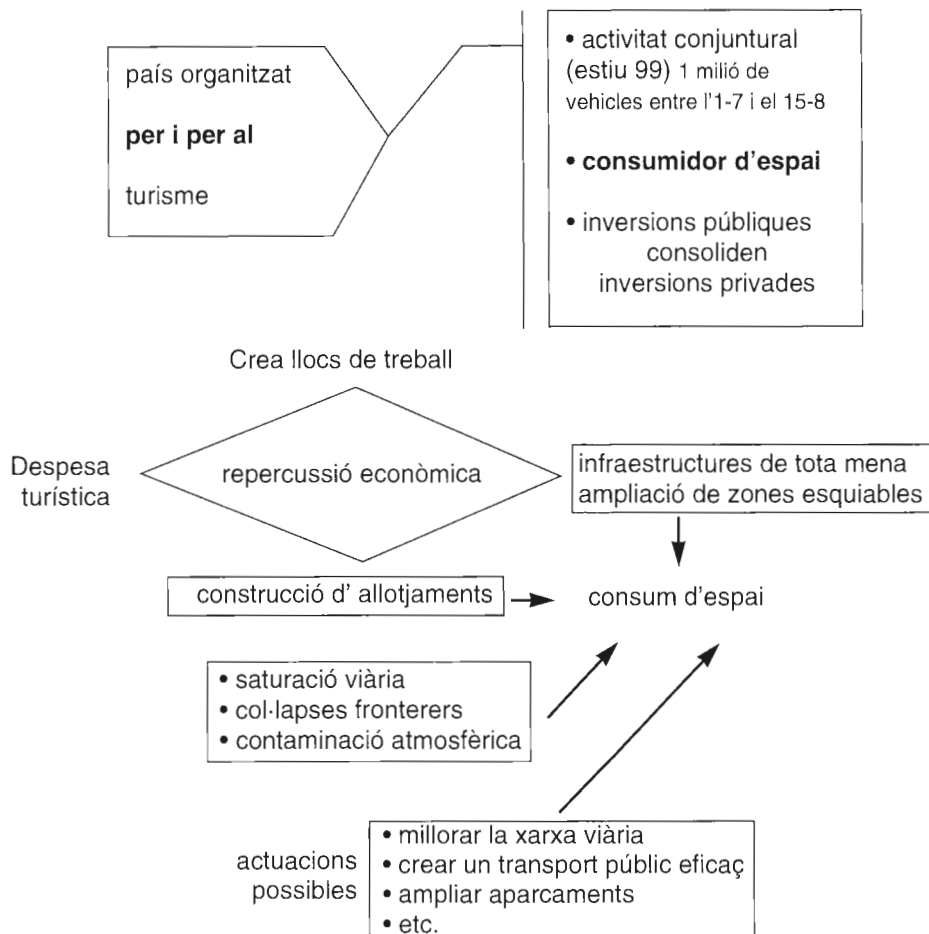
privades. Gran consumidor d'espai, el turisme està condicionat per aspectes conjunturals; a tall d'exemple, es pot citar el recent conflicte dels Balcans, que ha desviat una part dels fluxos europeus cap a Espanya i, en conseqüència, s'ha incrementat la utilització d'Andorra com a lloc de pas. La xifra d'un milió de vehicles que han entrat al país entre l'1 de juliol i el 15 d'agost de 1999 confirma aquesta hipòtesi.

Entre els aspectes positius del turisme, destaquen la creació de llocs de treball o els ingressos que provenen de la mateixa despesa turística. Desencadena grans inversions en infraestructures de tota mena, com l'ampliació de les zones esquiables o la construcció d'allotjaments, elements que es tradueixen en un fort consum d'espai.

Davant els problemes que planteja l'afluència turística, com la saturació de la xarxa viària o els col·lapses fronterers, es pot actuar de maneres diferents, com poden ser millorar la xarxa, crear un transport públic eficaç, ampliar les zones d'aparcament, etc. No es pot menystenir el fet que aquestes actuacions impliquen en si mateixes un nou consum d'espai d'un territori que es limita a 468 quilòmetres quadrats.

Amb l'esperit d'aportar elements de reflexió i sense ànim d'esdevenir alarmistes, adjuntem un esquema que resumeix la repercussió que té l'activitat turística sobre l'espai geogràfic.

El turisme i el seu impacte

L'ordenació del territori, des d'una perspectiva geogràfica i humana, ha de respondre a uns objectius que quedarien resolts en l'esquema que es relaciona a continuació. Tanmateix l'esquema recull els requisits tècnics perquè aquesta ordenació pugui assolir els seus objectius. Cal destacar la importància que es faci una planificació multidisciplinària, en bona harmonia amb la població que ha de recollir-ne els fruits.

Ordenació del territori

Objectius

1. Planificar els projectes econòmics i socials i situar-los en el territori amb perspectiva de qualitat de vida i de medi ambient.
2. Obtenir la funcionalitat del territori i planificar els usos del sòl d'acord amb les característiques físiques, biològiques i de percepció del territori.
3. Assolir un reequilibri del país tot millorant la qualitat de vida dels ciutadans.

Requisits

Projecte col·lectiu, polític i urbanístic que ordeni el desenvolupament i s'ajusti als interessos de la majoria de la població.

Implica delimitar les opcions de desenvolupament de futur => pla territorial.

L'acceptació dels principis de representativitat, solidaritat i federalització com a base de l'ordenament apunten en la bona direcció.

Maria Jesús Lluelles i Larrosa

Doctora en geografia i investigadora

L'urbanisme en els microestats

Jordi Domingo i Coll

El territori sempre ha estat ordenat en funció de l'ús que en fan les societats que hi viuen. Una de les principals característiques de la societat actual és la dimensió del fet urbà. L'urbanisme és l'eina política de què hom disposa a l'hora d'ordenar el territori, principalment quan s'ha comprès que la ciutat i els elements i les funcions que la defineixen han ultrapassat els seus límits físics i afecten la totalitat d'un espai periurbà, regional. El territori urbà i el regional queden integrats a partir de les funcions desenvolupades per la ciutat, les quals generen un sistema de fluxos econòmics, d'informació, de persones i de béns.

L'evolució de les societats, en el sentit cultural i econòmic, s'ha deixat notar en l'espai en què aquestes societats viuen, produeixen i es reproduïxen. Aquest «deixar-se notar» no és res més que ordenar el territori a partir de les seves necessitats. A mesura que avança la capacitat tècnica de les societats, aquest «ordenament» esdevé més i més complex, i quan les societats arriben a un estadi urbà ja no és fruit tan sols d'una evolució casual, afectada per la relació home-entorn, sinó que esdevé una necessitat bàsica per a un bon encarrilament del desenvolupament futur. En aquest sentit, l'ordenació del territori, l'urbanisme en definitiva, s'ha convertit en l'instrument de planificació i de previsió de les societats en relació a les necessitats dels espais on viuen. En aquesta planificació s'hi reflecteixen els interessos de la societat, tant pel que fa al seu futur, immediat i llunyà, com pel que fa a la seva composició i a la seva estructura social. La planificació assenta les bases estructurals del futur desenvolupament econòmic i social, prepara el territori per a la reproducció dels rols socials i econòmics, i la seva execució afecta de manera conscient o inconscient tots els agents socials. L'urbanisme és responsable de l'aspecte de la ciutat i de l'espai humanitzat en general; per això, més enllà dels elements estètics, cal tenir en compte que la disposició d'espais, la seva propietat i la inversió de capitals que comporta són perdurables.

En aquest sentit, cal que la planificació disposi d'una base d'estudis interdisciplinaris que incloguin tots els aspectes que afecten una societat. El dret, la història, la geografia, la sociologia, l'economia i l'arquitectura són disciplines que poden aportar els coneixements necessaris per reeixir en un projecte urbanístic. No es tracta tan sols de traçar i disposar els espais buits i plens sobre un paper; cal tenir en compte el contingut social i el que es preveu de cara a un futur per a la societat afectada.

D'altra banda, els microestats europeus poden ser un exemple de societats que han esdevingut urbanes en els darrers decennis. Mònaco –que va iniciar un procés d'urbanització al voltant del 1860–, Andorra, Liechtenstein i San Marino han estat societats que han passat d'una economia bàsicament agropecuària a una altra que es fonamenta, bàsicament però no exclusiva, en els serveis. En el procés de transformació de la base econòmica, aquests microestats s'han convertit en espais urbans. La ciutat que n'ha sorgit és una ciutat difusa –si excloem Mònaco d'aquest qualificatiu–, que abasta tot el territori de l'estat, encara que hi ha moltes parts que no han estat ocupades per edificis, carreteres o altres infraestructures de serveis.

La ciutat microestatal esdevé necessàriament una ciutat internacional, precisament a partir de les dimensions que fan mereixedors aquests estats del seu qualificatiu de microestats i a partir d'una economia que es fonamenta en l'intercanvi internacional, atraient els excedents d'altres indrets i no solament els dels seus veïns més immediats. L'efecte de la frontera es deixa sentir en tot el territori i en qualsevol de les activitats que s'hi practiquen. Així, es passa d'una escala local a una escala internacional, en què la nova ciutat exerceix un paper fonamental. La frontera limita un territori interior i defineix una de les característiques principals del microestat, la poca disponibilitat d'espai. En aquest sentit, l'urbanisme en els microestats és una eina de gestió d'un bé escàs amb un nou sentit econòmic. El pas d'una economia primària a una de terciària ha comportat un canvi de la relació societat-entorn, una nova simbolització de l'espai d'acord amb una nova cultura.

Aquest canvi ha anat paral·lel al desenvolupament de noves tecnologies i als canvis socials que ha experimentat l'occident europeu. L'automòbil, les telecomunicacions i la informàtica han alterat la vida d'aquestes societats. Pel que fa als canvis socials que han acompanyat el procés, es poden tenir en compte aspectes com les vacances pagades, la setmana anglesa i la setmana laboral de cinc dies, a l'igual que l'augment del nivell de vida i del consum. Aquests elements, cal tenir-los en compte quan analitzem la realitat dels canvis dels microestats: en són elements externs, però els han beneficiat a l'hora de permetre'ls atreure una clientela i uns productes que han estat a la base de la seva transformació.

És evident que tots aquests elements han estat presents en el canvi de totes les societats. No són exclusius dels microestats. En el microestat, però, aquests canvis coincideixen amb el fet de ser una entitat políticament independent que li

permet desenvolupar unes estratègies específiques que el diferenciïn dels seus veïns. Mentre que altres valls o altres comunitats es troben inserides en espais polítics més grans, en els quals la suma de realitats diferents conforma una estructura estatal, en els microestats és la mateixa realitat la que es veu afectada en conjunt, i això els permet desenvolupar les estratègies que els han portat als canvis que han viscut. Andorra va aprofitar la seva situació geopolítica per desenvolupar un comerç i un turisme transfronterers, Liechtenstein es va convertir en un paradís fiscal mentre desenvolupava una indústria específica, a l'igual que Mònaco, i San Marino va mantenir el seu estatut amb Itàlia alhora que es convertia en un centre d'atracció turística.

Els canvis polítics i econòmics que s'han donat en els microestats europeus han anat acompanyats d'un increment notori de la població. Aquest increment és degut, en bona part, a la presència de la immigració, que ha aportat el contingent humà necessari per satisfer les noves necessitats que els canvis econòmics han generat. Només en el cas de San Marino la immigració és relativament baixa, a favor d'un retorn dels seus propis emigrats. Aquests han retornat amb el capital suficient per endegar nous negocis i noves construccions que han afectat considerablement el paisatge urbà d'aquesta república. A la resta dels microestats, el fenomen migratori ha tingut, però, efectes similars. L'augment de la població ha generat un augment de l'espai construït i un canvi radical en el paisatge urbà i en la necessitat d'adequar les infraestructures. Així, doncs, la presència d'un major nombre d'habitants, la transformació de les bases econòmiques i el canvi del paper del país en relació als seus veïns han generat una pressió més gran en el territori. Aquest fet es tradueix en la distribució de la població i en la concentració d'activitats, de manera que el territori apareix amb una certa «especialització» compartimentada, fet que genera una integració de tot el territori en un únic espai nacional.

Mentre es produïen aquests canvis, el territori microestatal ha anat creant una nova forma d'integració de totes les seves parts. Actualment cal comprendre el territori microestatal com una unitat en la qual s'integren diverses parts que mantenen una estructura tradicional. Siguin parròquies, comunes o *castelli*, aquestes parts, que sovint apareixen avui amb una certa especialització territorial, integren una realitat conjunta, definida per unes fronteres externes i per una voluntat de ser. Paradoxalment, l'escala econòmica dels microestats és un dels seus principals handicaps, però al mateix temps esdevé un dels seus principals recursos. En la transformació viscuda per cadascun dels microestats s'han aprofitat recursos de situació i possibilitats legals que no es podien utilitzar si no anaven acompanyades dels canvis que hi ha hagut en els mitjans de transport i de comunicació i en les característiques de les societats que els envolten.

De tot el que s'ha exposat fins ara, es desprèn que l'urbanisme en els microestats ha de partir de diverses premisses. La primera és observar la totalitat del territori i no centrar-se només en els nuclis urbanitzats i edificats per

l'interès de la societat. Cal ordenar el conjunt del territori, des de les seves àrees centrals fins als racons menys accessibles o menys aprofitats per les infraestructures. Cal observar les necessitats globals de la societat que viu en el microestat i fer que l'ordenació sigui un element més d'integració, que no dificulti l'accés a les diverses parts del territori, que compti amb les necessitats dels serveis mínims per a tota la societat, optimitzant els recursos tant d'ús comú com d'ús particular i economitzant esforços en el territori. Pel mateix motiu, cal tenir en compte les àrees de centralitat, mentre es procura la creació d'un equilibri entre les diverses parts –comunes, parròquies o *castelli*– que integren el territori. També cal ser respectuosos amb l'entorn. El medi ambient és un dels recursos d'alguns d'aquests microestats. Liechtenstein i Andorra, per exemple, tenen en la seva muntanya un element de riquesa, que ha permès mantenir l'ocupació humana amb una economia agroramadera en el passat i que avui, mercès a les pràctiques lúdiques que giren entorn de la muntanya, ha assolit un procés de revaloració que serveix de focus d'atracció turística. D'altra banda, Liechtenstein és un exemple a seguir pel que fa al respecte del medi ambient. La depuració de les aigües del Rin i la normativa sobre les empreses assentades al territori pel que fa a la contaminació acústica, ambiental o visual són algunes de les qüestions que s'emmarquen en aquest aspecte.

Per un altre costat, la pràctica urbanística pot convertir-se en un element més d'exportació del microestat, en la mesura que sigui imaginativa, recurrent i atractiva i permeti la creació d'edificis originals o la combinació d'espais que esdevinguin un símbol a exportar. Alguns exemples poden ser, a Andorra, l'edifici de Caldea, el nou santuari de la Verge de Meritxell o el comú d'Encamp, i, en el cas de Mònaco, la creació del terraplè de Fontvieille o altres edificis construïts al seu moment, com el museu oceanogràfic o el mateix casino, o alguns hotels, com el Loewe, o encara el nou auditori.

Alguns microestats han elaborat, des de fa anys, els seus plans d'urbanisme. San Marino amb el Piano Regolatore Generale (1979) va assentar les bases de la seva ordenació territorial, i l'esperit que se'n desprèn és precisament el de la concepció unitària del territori. Aquest treball va anar precedit d'un extens estudi previ en el qual destaquen els censos d'agricultura, població, edificis i indústria elaborats durant el mateix decenni. El mateix passa amb el Landesplanung del principat de Liechtenstein (1968), on el territori és concebut com una unitat, encara que cada corporació local té un conjunt d'atribucions que s'han d'aplegar en la normativa general. Mònaco disposa d'un Règlement d'Urbanisme, de Construction et de la Voirie (1986) que, de manera més obligada, entén el territori com una unitat, però que, a diferència dels altres dos, disposa una especialització funcional del territori a partir dels *quartiers* o barris de la seva ciutat. Cada un d'aquests barris manté unes alçades màximes determinades, una amplada dels carrers, i fins i tot, amb normatives complementàries, l'obligació de tenir els terrats en bon estat i més o menys enjardinats, principalment els del barri de la Condamine, que és el que té les cases més bai-

xes i el que és més fàcilment visible des del Rocher, el nucli antic de la ciutat. Tanmateix la normativa de Mònaco és més una reglamentació àmplia que no pas d'un veritable pla urbanístic.

Com a conclusió, i fent un esment puntual al cas d'Andorra, cal posar èmfasi en el fet que la transformació econòmica i la creació d'un espai urbà urgeix la creació d'una normativa que tingui en el punt de mira la possibilitat d'ordenar la totalitat del territori. Amb aquesta finalitat, cal analitzar bé la situació andorrana, i això no sempre és fàcil en una situació de canvi constant com la que Andorra viu des del començament del segle xx. Falten aspectes per conèixer, estudis interdisciplinaris previs que des d'una òptica estatal atenguin la complexitat de l'espai andorrà i la seva dimensió internacional. I tenint en compte la perdurabilitat de les actuacions ordenadores del territori, cal dotar-se, sobretot, d'una voluntat política i econòmica que defineixi models sostenibles, perdurables i autònoms. La planificació urbana ha de ser l'eina que permeti pensar clarament en l'Andorra del segle XXI.

Jordi Domingo i Coll

*Doctor en geografia i professor
a la Universitat de Lleida*

Andorra: de les Caldes a Caldea

Una visió de l'evolució del territori

Marta Planas i de la Maza

*«Le langage est la maison que l'homme habite»
Martin Heidegger*

*«La ville est un livre»
Henri Lefebvre*

*«Qu'exprime cette maison? L'être de l'home, rien de moins.
Qu'écrit la ville? Elle est la projection d'une société sur le terrain.
Ainsi l'espace que l'on construit est à la fois une manière d'être, de
vivre ensemble est de penser»
Paul Blanchard*

El títol d'aquesta exposició pot resultar ambigu en el sentit que sembla fer referència a les aigües termals a Andorra i als edificis que han utilitzat l'aigua com a base del seu funcionament o activitat. Caldes i Caldea són dos exponents d'èpoques diferents i, per tant, d'una filosofia diferent, i testimonien l'evolució del pas del temps en un mateix espai: des del món romà fins al segle xx. Formen part també d'un paisatge cultural que engloba tots aquells elements culturals i naturals que són resultat de la combinació entre l'home i la natura i, a manera d'exemple, són de cabdal importància en la planificació urbanística actual.

Amb aquesta valoració, el punt de vista de l'historiador és un element que cal tenir en compte dins la planificació urbanística en el sentit que és una eina interdisciplinària, amb visions diferents que es complementen i que enriqueixen

la finalitat última de la planificació urbanística, que és la millora de la qualitat de vida de tots els ciutadans.

Per entendre l'expressió «paisatge cultural», cal fer esment abans del significat del concepte de patrimoni cultural.

L'expressió «patrimoni cultural» ha estat històricament canviant. Tal com l'entendem avui, com una construcció social, difereix força de la idea de protecció de monuments arquitectònics iniciada després de la Revolució Francesa.

«El patrimonio, en el seno de nuestras viejas sociedades latinas, es el legado del padre que recibimos en herencia y que nosotros transmitimos a su vez en aras de la continuidad del linaje» (Duclos, 1997). Aquesta senzilla definició resumeix la idea essencial del que és el patrimoni com a punt de referència, siguin quins siguin els valors culturals, morals o religiosos que pugui vehicular.

Alois Rigel (1987) aportava la idea de monument com a obra realitzada per la mà de l'home amb la finalitat de perpetuar-la i mantenir-la vigent com a símbol durant successives generacions. Aquest concepte de monument intencionat barreja els valors històrics i artístics, amb un concepte elitista i sacralitzador.

Ja al començament del segle XIX sorgeix la idea que no tan sols cal protegir els edificis com a monument exempt, sinó que cal fer-ho com a monument ubicat en un lloc, que li aporta un marc físic i una espiritualitat. L'obra ha estat feta en un moment determinat (moda, estil, etc.) per una sèrie de raons (en-càrrecs, creació pròpia, etc.), d'una manera específica (gust, tècniques, materials, etc.) i en un context físic concret (espai, territori).

Cal entendre el patrimoni com allò que s'hereta de pares a fills i que es té el deure de conservar i d'ampliar si es pot. En aquest sentit, el patrimoni cultural és tot allò que una societat hereta i que té el deure de conservar i d'ampliar, en les millors condicions, per a les generacions presents i futures. El patrimoni cultural d'un poble comprèn les obres dels seus artistes plàstics, dels seus arquitectes, dels seus músics, dels seus escriptors, dels seus savis, però també les creacions anònimes, sorgides de l'ànima popular, i el conjunt dels valors que donen un sentit a la vida. Engloba les obres materials i immaterials que expressen la creativitat d'aquest poble, les llengües, els rituals, les creences, els llocs i els monuments històrics, la literatura, les obres d'art, els arxius i les biblioteques (UNESCO, 1982).

No es tracta només de salvaguardar els grans monuments commemoratius, sinó de preservar tots els elements que posseeixin traces, materials o immaterials, que formin part d'aquesta identitat i de la memòria particular i col·lectiva.

En aquest sentit, protegir i preservar és una tasca complexa i complicada en la qual cal tenir en compte molts factors, i sobretot cal una conscienciació social que ho empari. Protegir i preservar són, doncs, premisses bàsiques que la planificació urbanística ha de tenir en compte i no menystenir en cap de les seves facetes.

Vista d'Andorra la Vella el 1930. (Foto: Carles Blasi, Centre Excursionista de Catalunya)

Protegir el patrimoni cultural permet:

- *Preservar* el producte de les diverses tradicions culturals i històriques a fi de poder facilitar la identitat de la gent amb el seu passat i afavorir els seus projectes de futur.

- *Conèixer* el seu valor econòmic intrínsec i el seu potencial de desenvolupament territorial, que cal descobrir i que ha de ser ben utilitzat.

- *Conservar* tots els elements d'una cultura, per donar la possibilitat de conèixer-la, cosa que ens farà més oberts per entendre les altres cultures. La diversitat i la multiculturalitat enriqueixen la visió del món i afavoreixen els intercanvis i, per tant, la visió del món; ens ensenya a ser més tolerants a tots els nivells, a defensar les cultures minoritàries, a tenir respecte per les diferències, a saber conviure i connectar i a saber valorar la universalitat juntament amb la pròpia identitat,

- *Refrescar la memòria* i donar arguments històrics i materials d'un lloc.

A partir d'aquestes reflexions, el paisatge cultural ha de ser concebut com un ens que engloba, com ja hem dit, tots els elements culturals i naturals en un espai concret.

Segons el Consell d'Europa (1995), el paisatge en si es defineix com l'expressió formal de múltiples relacions existents, en un període determinat, entre l'individu o una societat i un espai topogràfic definit, l'aspecte del qual és el resultat de l'acció, en el temps, de factors naturals i humans i de la seva combinació.

El paisatge és, doncs, portador d'una triple dimensió cultural:

- es defineix i es caracteritza per l'observació que un individu o un grup social té d'un territori;
- és el testimoni de les relacions passades i presents dels individus;
- contribueix a l'elaboració de les cultures, de les sensibilitats, de les pràctiques, de les creences i de les tradicions locals.

També, segons el Consell d'Europa (1995), un paratge cultural cal entendre'l com totes aquelles parts específiques del paisatge delimitades topogràficament i constituïdes per diverses combinacions de la intervenció humana i de l'obra de la natura. Aquestes combinacions representen l'evolució de la societat humana, el seu establiment i el seu caràcter en l'espai i en el temps, i han adquirit uns valors de reconeixement social i cultural en els diversos punts del territori, justificats per la presència de restes físiques testimonis de les activitats i de les utilitzacions passades dels sòls, com també de la destresa (*savoir-faire*), les tradicions distintives o les representacions artístiques o literàries que els han inspirat, o també pel fet que són testimoni d'esdeveniments històrics que hi han succeït.

Segons la UNESCO, hi ha tres categories de paisatge:

- el *paisatge concebut*, delimitat clarament i creat intencionadament per l'home per raons estètiques, com ara els parcs i els jardins.
- el *paisatge evolutiu*, que reflecteix la forma d'actuar de l'home sobre la natura a fi de satisfer les seves exigències socials en un marc físic determinat,
- el *paisatge associatiu*, aquell que, encara que no conservi traces culturals tangibles, està vinculat a fenòmens històrics, religiosos o artístics rellevants.

D'aquestes tres definicions, la que més s'acosta al paisatge cultural d'Andorra és la de paisatge evolutiu, que és el que enclou tots aquells elements que es concentren en una mateixa zona, tant aquells que són fruit de la natura (aigua, terreny, muntanyes) com els que han estat creats per l'home (edificis, ponts, carreteres), combinats, organitzats, disposats i modelats per servir les necessitats del bon funcionament dels sistemes i permetre així, la vida dels homes. Per tant, la fisonomia del paisatge cultural d'Andorra tal com el coneixem avui s'ha anat modificant al llarg dels segles segons les necessitats dels homes amb la incorporació de nous edificis i volums, al costat, al damunt o en el lloc dels ja existents i amb la transformació dels boscos, dels prats, de les feixes, etc. Aquesta evolució, que en molt bona part ha tingut lloc al fons de les valls i a la muntanya mitjana, ha estat bàsicament condicionada per les característiques del territori, les formes d'explotació dels recursos i els volums arquitectònics existents.

«El paisatge és una cara. (...) Andorra ha esdevingut un altre país amb una altra cara i amb un altre paisatge» (Dendaleche, 1994). La cara d'Andorra al final del segle XIX i començament del XX era una cara molt diferent de la d'avui.

L'antropització del paisatge andorrà ha estat concebuda en funció de les activitats econòmiques i socials de cada moment històric, les quals han imprès un impacte més o menys gran en el territori. Com a les altres valls del massís pirinenc, a Andorra hi ha una notable diferència entre els espais naturals d'alta muntanya, on òbviament es dona poca intervenció humana, i els espais de mitjana muntanya, els boscos i els fons de les valls, amb un paisatge fortament condicionat per l'acció de les comunitats humanes i ocupat durant tot l'any.

Aquests assentaments al fons de les valls han estat condicionats, com ja hem dit, per les característiques del territori i les formes d'explotació dels recursos i, en menys mesura, per les construccions existents, i els seus antecedents directes cal cercar-los en el sistema agropastoral.

La població se situa en aquests fons de valls en nuclis de dimensions reduïdes, propers els uns dels altres, on hi ha el riu (recurs força explotat) i el terreny és més ample, més pla i, per tant, més apte per a l'agricultura.

Ja des de la prehistòria i fins a l'època altmedieval, l'home transforma lentament el paisatge canviant els assentaments dels primers pobladors als aixoplucs naturals (balmes i tarteres) i als llocs estratègics amb bona visibilitat per passar progressivament a controlar la plana i les entrades de les valls, envaint els fons de les valls amb nous assentaments i llocs de culte i millorant el control de les vies de comunicació i dels sistemes defensius ja existents.

Durant la baixa edat mitjana (segles VIII-XIII), l'evangelització del Pirineu pobla d'esglésies i esglésioles les valls de muntanya i s'inicia el procés de delimitació del terreny en parròquies, com a unitat eclesiàstica i administrativa alhora, que ha perviscut fins als nostres dies.

En aquesta època el territori s'ordena orgànicament al voltant de l'edifici més important, l'església.

Aquesta forma d'urbanisme es manté amb pocs canvis fins a l'edat moderna, en què els edificis mantenen una fisonomia força semblant als models constructius anteriors, amb una millora de les tècniques constructives i amb la inclusió de nous models arquitectònics, només per part de les famílies de més recursos i patrimoni. Les influències arquitectòniques s'obtenen dels contactes amb les regions veïnes, sobretot amb l'arquitectura rural catalana (la forma i l'estructura dels edificis, les distribucions internes, els escassos motius ornamentals exteriors, etc.).

Algunes cases fortes presenten elements de defensa a partir de finals del segle XVI, només per necessitat (Casa de la Vall, Casa d'Areny Plandolit), però la gran majoria dels edificis són rèpliques dels models constructius anteriors tant pel que fa als habitatges humans dels pobles, distribuïts de manera orgànica, com pel que fa als edificis agrícoles-ramaders (bordes i cabanes) dispersos prop dels prats de dalla i sega.

Fins a finals del segle XIX i començament del XX, Andorra era eminentment rural i l'urbanisme responia a aquesta qualitat. Els pobles destinats a un nucli reduït de gent, amb carrers estrets i sinuosos el principal dels quals connectava amb els camins rals. També existien llogarets dispersos, nuclis d'hàbitat més petits, amb poques cases.

És a partir dels anys 20-30 quan s'inicia el procés de transformació dels pobles d'Andorra, que canviarà la fisonomia de gairebé tot el país. El primer poble que experimenta aquest canvi és Escaldes, amb alguns hotels i de pocs edificis de plantes, garatges i cafès que es construeixen amb poc temps com una primera oferta de serveis per al turisme elitista que per aquelles dates cercava els llocs exòtics i el termalisme de moda.

El paisatge agrari tradicional comença a canviar quan progressivament se substitueix el cultiu d'autosubsistència (cereals) pel monocultiu del tabac. Les construccions tradicionals com les bordes, els estables, les pletes i les cabanes s'habiliten per assecat-hi la fulla del tabac. Paral·lelament, des de la dècada dels anys trenta s'inicia també un important augment poblacional que encara no s'ha aturat (des del 44 fins al 98 es multiplica per 12 i es passa de 5.291 habitants a 65.877 habitants) (Lluelles, 1999).

Definitivament el país es destina i es modela en funció del turisme i dels serveis per rebre'l, alterant amb aquest objectiu l'estructura urbanística existent i l'estil de les edificacions.

Durant aquest segle s'ha crescut de manera orgànica i la planificació urbanística ha arribat amb un cert retard. Destruir per construir ha malmès en molts casos el patrimoni cultural i natural i ha promogut la desaparició de testimonis materials de la nostra història, tot modificant el paisatge i el teixit rural, sobretot a les capitals de les parròquies centrals.

Els edificis i la seva ubicació en el terreny són els testimonis de les formes de vida de l'home i de les necessitats que ha tingut per viure o per sobreviure a cada moment històric. Poder-los llegir ens permet obtenir dades sobre aquests testimonis, les seves funcions o reformes, les ampliacions; en definitiva, sobre les inquietuds i la manera de viure i de pensar dels homes que les han habitat.

Andorra ha passat de ser una estructura bàsicament rural a una estructura del tot urbana. Actualment cal considerar tot el seu territori com una unitat urbana difosa per certs punts rurals, que li atorguen una fisonomia de ciutat amb discontinuïtat, delimitada per criteris funcionals i de mobilitat. Podem parlar d'una ciutat cosmopolita dins el territori pirinenc? El ritme de vida frenètic i les necessitats laborals actuals per tal d'assolir-lo obliguen disposar dels mateixos recursos que qualsevol ciutat europea.

Naturalment, aquesta definició correspon a un punt de vista del tot particular. Es pot o no estar-hi d'acord, però és un fet que Andorra està ja molt lluny d'oferir la imatge bucòlica-pastoral i exòtica que ofería a finals del segle XIX i començament del XX, relatada per nombrosos viatgers i, és difícil establir una definició de la situació del territori actual.

Planificar esdevé, doncs, una eina d'una importància cabdal que ha de trobar l'equilibri entre la millora de la qualitat de vida i dels serveis que requereixen les formes de vida actuals i la conservació del patrimoni cultural i natural que ens queda, a fi que les generacions futures puguin gaudir d'allò de què nosaltres encara gaudim.

En aquest sentit, la profunda transformació que ha sofert Andorra durant el segle xx, i les seves conseqüències, cal considerar-ho com una aportació històrica. Així, doncs, les zones urbanes, els pobles, els petits nuclis rurals i el paisatge que els envolta han de ser considerats paisatges culturals urbans, que aportin dades sobre l'evolució de les eines de producció i de creació de l'home que s'han modificat notablement.

Normalment, quan hom parla d'urbanisme, les institucions, assessorades per arquitectes i per urbanistes, són les que han tingut la paraula a l'hora d'establir els criteris d'estructuració del terreny i d'integració dels volums arquitectònics dins l'espai, unificant de forma més o menys harmònica les línies estètiques de les construccions i la seva ubicació en el terreny.

Les disciplines d'humanitats no han tingut cabuda dins aquestes decisions. Fora del territori andorrà, i fins fa relativament poc temps, es tendeix progressivament a tenir en compte els criteris de sociòlegs, geòlegs i geògrafs, que contribueixen i aporten dades complementàries per a la planificació urbanística en benefici de les necessitats de la comunitat.

L'estudi d'una ciutat és un tema tan suggestiu com ampli i complex. Són necessàries diverses perspectives per construir-lo, si és té en compte la quantitat de factors que ha de preveure. Una ciutat es pot estudiar des diversos punts de vista (Chueca, 1998):

- *la història*: «la història universal és història ciutadana» (Spengler);
- *la geografia*: «la naturalesa prepara el lloc, i l'home l'organitza de tal manera que satisfaci les seves necessitats i els seus desigs» (Vidal de la Blache);
- *l'economia*: «en cap civilització la vida ciutadana no s'ha desenvolupat amb independència del comerç i de la indústria» (Pirenne);
- *la política*: la ciutat és un cert nombre de ciutadans» (Aristòtil);
- *la sociologia*: «la ciutat és la forma i el símbol d'una relació social integrada» (Munford);
- *l'art i l'arquitectura*: «la grandesa de l'arquitectura està unida a la de la ciutat i la solidesa de les institucions se sol mesurar per la solidesa dels murs que les emparen» (Alberti);
- *la novel·la*: Madrid vista per Galdós, París vista per Balzac, Lisboa vista per Pessoa, Dublín vista per Joyce i Viena vista per Kafka són alguns dels exemples que ens poden aportar les valuoses fonts literàries, descripcions i visions particulars de les ciutats.

Els nuclis habitats són una construcció de necessitats, de funcionalitats, de mentalitats, de modes, i en definitiva representen l'home i la seva manera de

pensar. en el seu interior aflora la vida mateixa, fins al punt que ens fa confondre i ens fa creure que són elles mateixes les que viuen i respiren. Tot allò que afecta l'home afecta la ciutat. La ciutat és la més compressiva de les obres de l'home: ho reuneix tot, i tot allò que es refereixi a l'home no li és aliè (Whitman).

Sovint aquestes visions, en lloc de complementar-se amb la dels urbanistes i els arquitectes, més aviat s'hi contraposen. Per exemple, un arquitecte pot interpretar les formes de l'arquitectura tradicional per inspirar-se en la construcció de nous volums. Aquesta interpretació serà subjectiva i plasmarà aquelles formes que a ell, com a persona creativa i amb sentiments, li suggereixen alguna cosa.

Un exemple d'això podria ser el santuari de Meritxell de Ricard Bofill. És un projecte de nova planta en el qual Bofill reinterpreta els arcs de mig punt, la pedra i els campanars de torre de l'estil romànic barrejat amb reminiscències d'altres estils força allunyats en l'espai i en el temps (islàmic, renaixement florentí). No cal tenir en compte tota la història del conjunt de Meritxell per elaborar el seu projecte. Però hi ha certs punts de vista, els de l'historiador, que quan s'analitzen no encaixen en la interpretació que dona l'arquitecte. Els arcs que Bofill interpreta com del període romànic són dels segles xvii i xviii; l'església, com a molts altres edificis andorrans, s'amplia durant aquest període i no queda pràcticament res dempeus del període romànic, llevat d'algun parament. La pedra vista no és un element intencionat de la construcció, sinó el fruit de la degradació del pas del temps. El coure que hi col·loca al damunt perquè es torni verd, es torna negre, ja que el clima d'Andorra no és un clima apte per transformar el coure en verdet. Potser, si hagués demanat la col·laboració d'un historiador que li hagués exposat els conceptes bàsics de l'arquitectura històrica d'Andorra, ho hauria interpretat d'una altra manera, o, si més no, hauria aportat una filosofia interpretativa correcta per justificar el seu projecte.

Un altre exemple, el trobem a la Casa de la Vall, reformada l'any 1962 per l'arquitecte català Joaquim Ros de Ramis. Tots hem vist fotografies antigues de la Casa de la Vall, on lluïa l'arrebossat exterior dels murs que va ser arrencat durant la reforma del 1962 per adoptar la imatge que tots coneixem avui amb la pedra vista. Aquesta mesura és fruit d'un gust recent i té els seus fonaments en l'observació de l'arquitectura històrica i tradicional, que s'ha degradat amb el pas del temps i ha perdut part dels arrebossats. Aquesta imatge visual que tan arrelada està avui i que sembla resultar més estètica, no està raonada. Els arrebossats eren un element important de les façanes de les cases perquè contribuïen a la seva conservació, servien en alguns casos de preparació base per a motius ornamentals i representaven el poder econòmic segons el seu estat de conservació. A més, els edificis agrícoles (bordes, cabanes, estables), que eren menys importants, es deixaven amb la pedra vista.

Aquesta estètica respon, doncs, a una reinterpretació històrica errònia per

Vista general d'Andorra la Vella avui. (Foto Arxiu Patrimoni Cultural)

desconeixement, que ha arrelat per mimetisme en les reformes i rehabilitacions dels edificis existents i ha condicionat l'estil de les construccions de nova planta. Cal afegir que les ordinacions comunals obliguen a mantenir els murs amb un percentatge de pedra sobre la superfície de façana construïda.

Un altre exemple són els entramats amb bigues de fusta vista als murs exteriors de l'edifici (*colombages*). Aquesta tècnica constructiva, que és típica a les regions del Midi francès (Mirapeis, Albí, etc.), no és típica de les construccions andorranes, llevat d'alguns exemples molt aïllats, com el colomer de Cal Pal de la Cortinada. Moltes de les construccions d'habitatges actuals reproduïxen aquest estil que no és típic d'Andorra.

Aquests i d'altres exemples estan força arrelats en la societat actual, fins al punt que és molt difícil introduir formes avantguardistes en l'arquitectura actual, amb materials nous i diferents, fet que impedeix l'afloreament de noves tècniques constructives i de tendències estètiques de finals de segle xx.

Una altra actuació, com ja hem assenyalat més amunt, és destruir per construir, per deixar lloc a noves construccions. Per citar un exemple, la destrucció de l'església romànica de Sant Pere Màrtir l'any 1962 i la construcció en el seu lloc d'altres edificis i, uns quants metres més enllà, de l'església d'estil neoromànic.

L'aportació de l'historiador a la planificació urbanística és, doncs, una visió objectiva, constructiva i raonada amb fidelitat i respecte a la història i a la documentació. L'estudi dels estils, de les tipologies constructives, dels períodes estilístics, en definitiva aquelles formes de vida que condicionen una arquitectura o una altra, etc. L'historiador aporta el significat que tenen els edificis i com la història d'un poble ha condicionat una o manera o una altra de construir i d'urbanitzar.

Els edificis són les cases que els homes habiten (Blanquard, 1998), i, per tant, són els testimonis de les seves formes de vida i de les necessitats que han tingut per viure o per sobreviure en cada moment històric. Resseguir els edificis permet obtenir dades sobre ells mateixos, sobre les seves funcions o reformes, ampliacions, etc. Per tant, la informació obtinguda ens aporta el significat del per què són així i no d'una altra manera.

En general, tant les ciutats actuals com els pobles són com són perquè al llarg dels segles s'han anat estructurant sota diverses tendències d'organització de l'espai que han condicionat les situacions actuals. Les filosofies de cada moment han promogut adaptacions al terreny de maneres diferents sota formes de pensar més o menys estructurades i amb més o menys previsió.

A les portes del segle XXI, cal organitzar una planificació urbanística que tingui en compte tots els agents implicats, per tal de poder assumir en els propers anys els canvis que es presenten per a les comunitats del futur amb la creixent direcció cap a una *cultura global*, en detriment de les cultures minoritàries i les seves arrels i també de la seva comprensió històrica. La creixent

invasió de la llengua anglesa que arrasa les llengües minoritàries, la televisió, les modes, les noves tecnologies, Internet, etc. són alguns factors que han de saber-se equilibrar per destruir el mínim possible.

La planificació, però, és incapaç per si sola de solucionar l'enorme cúmul de desordres, irregularitats i greuges comparatius de la societat. Malgrat tot això, amb la planificació urbana es tracta d'assolir un nivell més gran de racionalitat i d'evitar, en la mesura del possible, el creixement desordenat i caòtic de les ciutats i del territori.

Així mateix, és una eina que serveix per orientar i per preparar el desenvolupament urbà futur, tot salvaguardant aquells espais urbans del procés d'edificació que són susceptibles d'acollir ulteriors necessitats en infraestructures i equipaments (Mazón, 1997).

Marta Planas i de la Maza

Historiadora de l'art i museòloga.

*Cap del Servei de Museus i Monuments
del Patrimoni Cultural d'Andorra*

Bibliografia

- BAILLY, A.; BAUMONT, C.; HURIOT, J.-M.; SALLES, A. (1995). *Représenter la ville*. París: Poche-Géographie (Economica, 5).
- BLANQUART, P. (1998). *Une histoire de la ville. Pour repenser la société*. París: La Découverte/poche (Essais).
- CHUECA GOITIA, F. (1998). *Breve historia del urbanismo*. Madrid: Alianza Editorial (Geografía).
- CONSELL D'EUROPA (1995). Recomanació R(95) 9, del Comitè de Ministres als estats membre, relativa a la conservació dels llocs naturals i integrada a les polítiques de paisatge.
- DENDALECHE, C. (1994). *El paisatge, patrimoni cultural dels Pirineus*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Ministeri de Relacions Exteriors.
- LLUELLES, M. J. (1999). *La població d'Andorra. A: Anuari Socioeconòmic*. Escaldes-Engordany: Banca Privada d'Andorra.
- MAZON, T. (1997). *Introducción a la planificación urbana*. Alacant: Aguaclara. (Amalgama, 16).
- RIEGL, A. (1987). *El culto moderno a los monumentos*. Madrid: Visor Distribuciones. (La Balsa de la Medusa, 7).
- UNESCO (1982). *Conferència mundial sobre polítiques culturals*. Mèxic.

Planejament urbanístic i normativa: vers una Andorra sostenible?

Albert Villamayor i Rozados

El Principat d'Andorra és un microestat d'Europa amb una superfície de 468 quilòmetres quadrats i una població de 65.877 persones.¹ La situació dels terrenys conreables a la vall, la proximitat de l'aigua del riu i l'ensolellament són elements importants en el poblament d'Andorra. L'obertura de la carretera de comunicació amb la Seu d'Urgell el 1913 i la seva prolongació el 1933 fins a França pel Pas de la Casa defineixen els eixos del posterior creixement de tipus suburbà. A partir d'aquest moment, Andorra va iniciar un creixement basat en l'activitat comercial i turística. El creixement demogràfic i el desenvolupament turisticocomercial dels anys 60 provoquen una expansió dels nuclis antics.

La manca de previsió urbanística és el tret característic del teixit urbà actual. Andorra es pot considerar un discontinu urbà estès pel territori, caracteritzat per uns eixos viaris condicionats per la topografia, el pas del riu seguint la direcció de la vall i els nuclis antics on es concentren la major part dels edificis simbòlics i de l'administració pública.

Evolució de la normativa sobre edificació a Andorra

Sense entrar en el detall de les diverses ordinacions que regulen i han regulat l'edificació a Andorra, observem com a finals del segle passat podem trobar els primers acords i ordinacions del Consell General vetllant pel manteniment i neteja de camins i rius. A partir del 1910 apareixen les primeres ordinacions en relació a alguns aspectes concrets de l'edificació amb incidència en l'espai públic: obligació de ferrar els llosats, conducció de les aigües residuals, voladissos, alçada màxima dels edificis, etc. La necessitat de definir el creixement de les parròquies ja es manifesta en les ordinacions del 1958 i del 1960, en què el Consell General planteja l'obligació dels comuns de definir un pla d'urbanització de les respectives

parròquies al qual les noves construccions s'havien de sotmetre. L'any 1961 ja es defineix l'amplada de 13 metres (2 metres de voravia i 9 metres de calçada) per a la carretera des d'Andorra la Vella fins Espanya, Ordino i França. El 1968 es defineixen algunes carreteres secundàries, distingint dues classes de trams: dins els pobles o nuclis urbans i fora d'aquests, alhora que es preveu la construcció de vies de comunicació per realitzar les desviacions al costat dels pobles o dels nuclis urbans. És l'any 1978 quan es fixen els criteris generals a seguir per les noves urbanitzacions (amplada de vials en relació amb l'alçada reguladora de l'edificació, pendents màxims), distingint entre les que es destinen a habitatges unifamiliars i les destinades a habitatges plurifamiliars. Alhora, s'amplien i es redefeixen aspectes en relació a l'edificació, com el volum edificable, les característiques dels patis, l'alçada interior dels edificis, condicions d'higiene en habitatges...

Analizant «la problemàtica de la construcció de pisos de venda», el 1980 s'acorda suspendre l'autorització d'aquest tipus d'edificis per tal de redactar unes ordinacions «destinades a limitar la volumetria, adequació de zones verdes i espais col·lectius i altres aspectes restrictius de la construcció», alhora que «a mitjà termini» s'havien d'adoptar les «decisiones escaients en matèria d'immigració i pla general d'urbanisme». Alhora, «davant la necessitat de promulgar una legislació, concreta i específica, regulant la construcció de vivendes en llocs que poden estar afectats per l'existència d'allaus, desprendiments de pedres i torrents», també s'acorda la suspensió d'autorització de permisos de construir habitatges en els llocs susceptibles de veure's afectats per aquests riscos d'origen natural.

Així, pendent l'elaboració a mitjà termini d'un pla d'urbanisme, el 1981 es proposa una zonificació amb els corresponents paràmetres urbanístics per regular-hi l'edificació. Aquesta zonificació estableix una divisió del territori en zona de nucli antic (edificacions existents abans de l'any 1935), zona urbana, d'eixample urbà, residencial, industrial i rústica no urbanitzable (s'exceptuen construccions tipus borda, cortal o cabana totalment amb pedra o fusta i amb coberta de llosa). Aquesta proposta és la base per a la zonificació dissenyada pels comuns a cada parròquia i que, amb algunes modificacions i complements posteriors, és vigent avui.

El 1989 es determina el règim jurídic de l'ocupació, la utilització i la construcció de terrenys afectats per allaus, fixant la prohibició d'edificar en aquests terrenys, alhora que es preveu la realització dels Plans de Zones Exposades a Riscos d'Allaus (PZEA) que comprenguin les zones sotmeses a aquesta mena de riscos, les tècniques de prevenció o minorització del risc, les zones de prohibició absoluta de construcció, les zones de compatibilitat de risc i ocupació i els graus d'utilització de les zones compatibles.

A les ordinacions de l'any 1987 es va definir la documentació necessària per a l'execució de qualsevol desmunt, terraplè o moviment de terres en general o l'enderrocament d'una obra existent, que posteriorment es desenvolupà amb el

Reglament per a la realització de treballs o activitats que modifiquin l'estat actual del terreny, de l'any 1990.

En les ordinacions també trobem regulats altres aspectes amb incidència en el planejament urbanístic. Als anys 1940 i 1976 es defineixen les amplades dels rius per preveure murs i/o proteccions adequades per evitar avingudes d'aigua i per a la construcció de ponts. L'any 1964 es prohibeix d'edificar al voltant de les capelles romàniques i altres monuments artístics, el 1983 amb la Llei de protecció del patrimoni cultural-natural d'Andorra es declara l'obligació d'assegurar la identificació, la tutela i la conservació del patrimoni cultural i natural, i el 1992 es redacta el Catàleg del Patrimoni Cultural, que recull els monuments, conjunts d'edificis i restes arqueològiques que cal protegir i conservar. L'any 1987 es defineixen els primers requeriments per tal de millorar l'accessibilitat en espais d'ús públic, que s'amplien posteriorment amb la Llei d'accessibilitat i el seu reglament, de l'any 1995. A partir de la zonificació proposada en les ordinacions del 1981, els comuns van definir la zonificació de cada parròquia i han establert les respectives ordinacions generals en matèria de construcció i urbanisme. Aquestes s'han anat ampliant i modificant en aspectes puntuals, d'una manera similar a les ordinacions generals.

Planejament i desenvolupament sostenible

A la Carta Europea d'Ordenació del Territori adoptada per la CEMAT (Conferència Europea de Ministres Responsables de Política Regional i Ordenació del Territori), del 1983, es defineix l'ordenació del territori com «una disciplina científica, una tècnica administrativa i una política concebuda com a enfocament interdisciplinari i global amb l'objectiu d'un desenvolupament equilibrat de les regions i l'organització física de l'espai segons un concepte rector». Alhora, «l'home i el seu benestar, i la seva interacció amb el medi ambient, constitueixen el centre de tota preocupació per l'ordenació del territori, l'objectiu de la qual és oferir-li un marc i una qualitat de vida que assegurin el desenvolupament de la seva personalitat en un entorn organitzat a escala humana».

La Comissió Europea va presentar als estats membre, en un intent d'oferir informació sobre la dimensió europea de la planificació, els documents *Europa 2000. Perspectives per la futura ordenació del territori de la Comunitat el 1991*, i *Europa 2000+. Cooperació per l'ordenació del territori europeu el 1994*. Aquests documents, sense pretendre ser uns plans detallats i vinculants, són la base per a l'Esquema de Desenvolupament del Territori Comunitari o Perspectiva Europea d'Ordenació del Territori, i plantegen com a objectiu bàsic la cohesió econòmica i social i la necessitat d'un desenvolupament sostenible. El desenvolupament sostenible (capaç de garantir la satisfacció de les necessitats actuals, sense posar en perill o comprometre la subsistència de les futures generacions), definit a l'informe Brundtland² de les Nacions Unides i debatut a

la Conferència de Rio del 1992, implica un creixement econòmic respectuós amb el medi ambient i alhora un desenvolupament territorial equilibrat, vinculats directament amb l'objectiu de la cohesió econòmica i social.

L'augment de la conscienciació pels problemes ambientals, i de manera especial en el medi urbà, amb efectes nocius per a les ciutats i per a la qualitat de vida dels seus habitants, ha propiciat l'aparició de diversos programes i projectes orientats a contribuir a la millora de l'ambient urbà i de les condicions d'habitabilitat de les ciutats arreu del món. En aquest sentit, són interessants les propostes de projectes com MAB 11, Ecoville, Ciutats Saludables, Programa de Gestió Urbana, Ciutats Educadores, Ciutats Sustentables, Agenda Local 21 i d'altres que des de diversos organismes internacionals i nacionals han intentat millorar la relació entre l'home, el medi ambient, la urbanització i el desenvolupament sostenible des de un enfocament interdisciplinari.

En relació amb el planejament urbanístic, és destacable el procés participatiu que implica la iniciativa de l'Agenda Local 21. El consens i la implicació de tots els sectors de la comunitat permet establir els objectius, instruments, accions i avaluació per assolir un pla cap a la sostenibilitat. També cal remarcar la incidència del planejament en la salut dels habitants dels nuclis urbans i les actuacions en aquest sentit potenciades pel projecte Ciutats Saludables. Així, la ubicació d'activitats productores de soroll, la reducció de l'impacte del transport, la distribució i condicionament d'espais públics de qualitat afavoreixen la sociabilitat, la salut i el benestar de les persones.

El principi de sostenibilitat està directament vinculat al de qualitat de vida. Aquest concepte, plantejat als anys setanta com a objectiu del creixement econòmic, està directament vinculat a la percepció subjectiva individual de l'entorn. Així, podem distingir quatre àmbits a considerar a l'hora de valorar la qualitat de vida: el benestar general amb aspectes com el treball, l'educació, la sanitat, l'habitatge i els equipaments; el medi ambient i la contribució de la qualitat atmosfèrica, de l'aigua, del soroll i altres factors; els aspectes psicosocials dependents de les relacions familiars i interpersonals, l'oci i el temps lliure, i, finalment, els aspectes d'ordre sociopolític, com la participació social, la seguretat personal i jurídica i d'altres. Com a desenvolupament del concepte de benestar i de qualitat de vida arribem a la definició que l'OMS ha proposat de salut: «no sols l'absència de malaltia o de patiment, sinó també l'estat de benestar físic, mental i social».

La pràctica del planejament i del desenvolupament urbanístic ens planteja dues concepcions del principi de sostenibilitat. La definició exposada anteriorment implica un plantejament rigorós davant la contradicció que representa l'increment del consum de recursos naturals i l'increment de la producció de residus en un món amb unes limitacions físiques concretes i una limitada capacitat d'absorció d'aquests impactes. D'altra banda, l'aplicació pràctica habitual respon més a la noció d'habitabilitat o millora d'una sèrie de paràmetres desitjables que repercuteixen en el territori, tot i que només és sostenible si no

es produeix una transferència de degradació del medi en el temps o en l'espai. És important valorar aquestes transferències o fluxos difusos (consum de recursos naturals no renovables, emissió de contaminants amb incidències llunyanes) poc considerats en el planejament i amb repercussions globals.

La dificultat de portar a terme aquestes valoracions, tant per la quantitat i la varietat d'indicadors analitzables com per la seva incidència al llarg del temps, planteja la necessitat de recórrer a aproximacions o tendències cap a la sostenibilitat.

Es bàsic, doncs, un plantejament de l'ordenació del territori i del planejament urbanístic des de la solidaritat i la responsabilitat social, procurant la sostenibilitat en termes globals. Així, des d'un enfocament pluridisciplinari que garanteixi una visió multisectorial, el planejament i l'ordenació del territori han de considerar l'entorn urbà com a espai de relació on es desenvolupen activitats econòmiques, socials, culturals, educatives, de lleure, la interdependència entre ciutat i territori, i la relació entre el desenvolupament i el medi ambient des del principi de la sostenibilitat, vetllant per la salut i la qualitat de vida de la població.

Normativa, edificació i planejament. Situació actual

La normativa vigent en relació a l'edificació i l'urbanització a Andorra és el resultat de les successives ampliacions i modificacions de les ordinacions del Consell General i del Govern, complementades a cada parròquia per les ordinacions en matèria d'edificació i urbanisme aprovades pels respectius comuns. Les ordinacions són la resposta davant l'evolució de l'edificació que procuren regular. Aquesta edificació i els processos urbanitzadors derivats condicionen i conformen el discontinu urbà i l'entorn natural que caracteritza Andorra. Així, podem veure com a finals del segle passat els requeriments definits incideixen principalment sobre la neteja i el manteniment dels camins i dels rius. El 1955, el creixement de l'edificació fa que es consideri necessari establir l'obligatorietat del permís d'edificació, i poc més tard es planteja (1958) la necessitat d'un pla d'urbanització de cada parròquia. El fort creixement demogràfic i el desenvolupament turístic-comercial dels anys 60 originen una expansió de l'edificació que es regula parcialment amb les ordinacions del 1978 i del 1981, alhora que es fixen els criteris per a un possible i necessari desenvolupament urbanístic posterior.

Actualment, alguns comuns han iniciat l'estudi del desenvolupament urbanístic de les respectives parròquies. El buit legal en relació al planejament i l'ordenació del territori no en permet la conclusió (cessions obligatòries de terreny per a ús públic, mínims per a dotacions d'espais i equipaments d'ús públic, etc.), alhora que constitueix una indefinició en els mecanismes d'actuació davant el planejament (reparcel·lacions, afectacions per a la protecció davant riscos naturals o límits de protecció en captacions d'aigua potable, etc.).

El desenvolupament dels textos legislatius i normatius corresponents, i

també el planejament urbanístic, són les eines bàsiques per poder iniciar un procés d'ordenació del territori que en procuri una utilització racional.

El futur del desenvolupament i l'ordenació del territori a Andorra

Andorra ha de respondre a l'ordenació del territori considerant la seva situació entre dues de les vuit macroregions transnacionals de la Unió Europea definides al document *Europa 2000* de la Comissió Europea (l'Arc Mediterrani i la Diagonal Continental) i la necessitat de «garantir per a les generacions futures un medi de vida adequat»³ a partir de criteris de sostenibilitat.

L'any 1993, amb la realització del Pla Estratègic, es plantejava l'objectiu general per a Andorra i es proposava el país com «un centre de serveis que ofereix productes i prestacions d'alt valor afegit en un entorn de qualitat». Es van considerar necessaris el respecte i la protecció de la bellesa del paisatge i dels nuclis urbans i la salvaguarda de tots aquells factors que tenen una influència en la qualitat de vida. Així, es proposava millorar la xarxa viària amb vies ràpides de circulació per evitar els centres urbans, crear transports públics d'alta prestació, afavorir la creació d'aparcaments, el tractament i el reciclatge de residus, reduir els nivells de pol·lució... La posterior redacció del Pla d'Accions l'any 1994 establia la necessitat de millorar l'entorn urbà, especialment en zones comercials i zones per a vianants, i considerava l'impacte estètic i la necessitat d'aparcaments.

Recentment, s'ha presentat a la tercera Conferència interministerial europea sobre l'entorn i la salut el Pla d'Acció Nacional Entorn i Salut (PANES). A partir del treball *Diagnòstic de la situació sobre l'entorn i la salut al Principat d'Andorra 1995-1997*, es va constatar l'absència d'informació ràpidament utilitzable per conèixer la situació de la salut ambiental i les seves evolucions, el paper dels textos legislatius i normatius i la necessitat de desenvolupar alguns aspectes tècnics (aigua, residus, aire i soroll, xarxes de salut ambiental) que mereixen una atenció especial des d'un punt de vista globalitzador. El PANES proposa un pla de treball a mitjà termini a fi de desenvolupar els aspectes generals, legals i tècnics analitzats a l'esmentat diagnòstic. Alhora, s'evidencia la interrelació de diversos sectors en l'ordenació del territori i la seva repercussió en la salut de la població.

Es poden plantejar diverses consideracions sobre el futur del desenvolupament i el planejament urbanístic i la seva repercussió en la qualitat de vida de la població i el desenvolupament sostenible d'Andorra. Així, per exemple, podem considerar entre altres elements:

- Garantir i millorar la coherència de l'ordenació del territori en relació amb aspectes que tenen un caràcter transfronterer i transnacional (tractament de residus, abocadors i deixalleries i d'altres).

- Identificar i avaluar les potencialitats de desenvolupament inherents a cada àrea del territori, promovent la cooperació entre els diversos nuclis urbans per

afavorir les seves complementarietats i evitar una competència innecessària i costosa.

- Considerar el futur desenvolupament urbanístic en zones de baix risc d'origen natural, prevenint tant els riscos d'origen natural com els d'origen antròpic.

- Protegir els espais naturals (parcs naturals, boscos, aigües subterrànies i superficials) i el patrimoni històric i cultural, definint diversos perímetres de protecció de l'entorn immediat i proper amb els corresponents graus d'aprofitament en funció de la compatibilitat d'usos possible. Preservar la diversitat dels paisatges a partir de diverses funcions: agricultura i silvicultura, lleure, turisme, subministrament d'aigua potable, regeneració de l'aire, protecció de la fauna i la flora en el corresponent entorn natural, etc.

- Potenciar el desenvolupament urbà concentrat, evitant la dispersió dels nuclis de població i les densitats urbanes molt baixes, ja que s'incrementa la dependència del tràfic rodat i, en conseqüència, la contaminació atmosfèrica, alhora que s'augmenta la pressió sobre l'entorn natural i les zones de caràcter rústic i s'incrementa la despesa pública en infraestructures, instal·lacions i equipaments públics.

- Distribuir de forma equilibrada en el territori les activitats i usos del sòl (activitats compatibles i incompatibles, productores de sorolls, amb requeriments de transport pesat, localització d'infraestructures i d'equipaments esportius, escolars i socials, parcs i jardins, aparcaments).

- Potenciar les dotacions d'equipaments i d'espais d'ús públic en funció de les necessitats actuals i de les previsions del creixement de població, d'acord amb el creixement urbanístic previst en el planejament, incrementant les possibilitats de relació interpersonal, de lleure i de temps lliure.

- Potenciar la participació i la implicació de tots els sectors de la població en les diverses fases del desenvolupament del planejament urbanístic.

Aquestes i altres actuacions pràctiques de l'urbanisme es troben regulades per un marc normatiu que ha d'esdevenir alhora condicionant i eina que permeti un desenvolupament sostenible en l'ordenació del territori. Aquesta ordenació implica un desenvolupament socioeconòmic equilibrat, la millora de la qualitat de vida, la gestió responsable dels recursos naturals i la protecció del medi ambient. Així, doncs, cal promoure la reducció i la gradual substitució en l'ús de recursos no renovables per altres de renovables; procurant que el consum de recursos no renovables no superi el ritme de substitució pels equivalents renovables i que l'emissió de residus no superi la capacitat de la seva eliminació o reciclatge, possibilitant així la sostenibilitat i la utilització racional del territori.

Albert Villamayor i Rozados

*Arquitecte i tècnic del Servei de Construcció
i Urbanisme del Ministeri d'Ordenament Territorial*

Advertiment: Les opinions expressades en la present exposició són de l'exclusiva responsabilitat de l'autor.

Notes

1. Font: (Població 31/12/98) *Estadístiques Any 1998*. Ministeri de la Presidència i d'Interior
2. A l'informe de la Comissió Brundtland (1987) es presentaven dades sobre el consum d'energia i d'aliments al món: els països desenvolupats, amb només el 26 % de la població mundial, consumeixen el 80% de l'energia, l'acer i altres metalls i el paper del món; i aproximadament el 40 % de tots els aliments. Igualment són responsables de l'empobriment del planeta a conseqüència de la progressiva pèrdua de la biodiversitat i dels recursos naturals. Es defineix desenvolupament sostenible, es a dir, «un desenvolupament capaç de garantir la satisfacció de les necessitats actuals, sense posar en perill ni comprometre la subsistència de les futures generacions».
3. Preàmbul de la Constitució del Principat d'Andorra: «El Poble Andorrà, amb plena llibertat i independència, i en exercici de la seva pròpia sobirania (...) amb la voluntat d'aportar a totes les causes comunes de la humanitat la seva col·laboració i el seu esforç, i molt especialment quan es tracti de preservar la integritat de la Terra i de garantir per a les generacions futures un medi de vida adequat (...) aprova sobiranament la present Constitució».

Bibliografia

- ASSOCIACIÓ PER A LA DEFENSA DE LA NATURA (ADN). *Una visió del territori andorrà des del punt de vista de la protecció de la natura*. Andorra la Vella: Societat Andorrana de Ciències, 1997. [Ponència a la 4a Diada Andorrana de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent]
- CONSELLERIA DE SERVEIS PÚBLICS. *Recopilació (Ordinacions, Decrets, Acords, Avisos, Lleis, Reglaments del M. I. Consell General, M. I. Govern, i Jurisprudència de les M. I. Delegacions Permanents. 1866-1888)*. Andorra la Vella 1989. 3 vols.
- CONSELLERIA DE SERVEIS PÚBLICS. *Bases per la formació del planejament d'escala parroquial*. Andorra la Vella 1990.
- FIGAREDA I CAIROL, P. *L'urbanisme i l'ordenació del territori com a eixos vertebradors del futur equilibri territorial de les Valls d'Andorra*. Andorra la Vella: Societat Andorrana de Ciències, 1997. [Ponència a la 4a Diada Andorrana de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent]
- FIGAREDA I CAIROL, P. *Manual de Dret urbanístic andorrà*. Andorra la Vella. 1994.
- GOVERN D'ANDORRA. *Andorra. Pla Estratègic*. Andorra la Vella 1993; Id., *Andorra. Pla d'Accions*. Andorra la Vella. 1994; Id., *Diagnòstic de la situació sobre l'entorn i la salut al Principat d'Andorra, 1995-1997*. Andorra la Vella 1999; Id., *Pla d'Acció Nacional Entorn i Salut*. Andorra la Vella 1999.

Mobilitat i territori

David Palmitjavila i Duedra

“La mobilitat és una de les variables que més bé explica el comportament del model territorial”

La mobilitat és una de les variables que més bé explica el comportament del model territorial. La localització dels usos del sòl i la desigual distribució de la població i de l'activitat determinen les necessitats de mobilitat per motius de treball i d'estudi (mobilitat obligada) o per motius de distracció i comerç (mobilitat no obligada), que també són influenciades per d'altres aspectes com ara el nivell de renda, el volum, la concentració i l'edat de la població, la jerarquia i les relacions econòmiques entre els centres urbans, els hàbits culturals, les infraestructures de transport, etc.

La ubicació de les noves zones residencials, la localització de l'ocupació, bàsicament terciària, i la dels serveis i equipaments que utilitzen els habitants d'aquest territori genera, cada cop més, una gran necessitat de moure's. D'altra banda, si hi afegim la mobilitat forana que per raons comercials i turístiques ens arriba, ens trobem davant un fort creixement de la mobilitat, en especial en el mode del vehicle privat.

“Una anàlisi correcta de la mobilitat fa que hi aparegui lligada una qüestió tant o més important: l'accessibilitat al territori”

Una anàlisi correcta de la mobilitat fa que hi aparegui lligada una qüestió tant o més important: l'accessibilitat al territori. Els ciutadans han de poder arribar a qualsevol lloc del territori fàcilment i ràpidament; mobilitat i accessibilitat són els eixos que s'han de tenir presents per poder analitzar i definir polítiques en relació a l'ús del territori per part dels ciutadans.

“Hem passat d'una etapa de total preponderància del vehicle privat a un clima de preocupació”

En l'evolució temporal del concepte de mobilitat, hem passat d'una etapa de total preponderància del vehicle privat a un clima d'alarma social. És important fixar-se com a objectiu trobar una solució d'equilibri entre la permissivitat i les polítiques restrictives, moltes vegades contradictòries, que es deriven de criteris alarmistes.

“Mobilitat i accessibilitat es poden estudiar des de perspectives diverses”

Mobilitat i accessibilitat es poden estudiar des de perspectives diverses. Una de molt interessant és la que té en compte el que es mou; i s'han de diferenciar els problemes existents quan es mouen persones i els existents quan es mouen mercaderies.

No es pot oblidar que la solució ha de ser global, és a dir, ha de desenvolupar alternatives adequades als problemes de tots dos àmbits, però ha de prioritzar aquelles que tenen una relació més directa amb les persones.

Tampoc no es pot deixar de banda la manera d'enfocar aquests problemes i el fet que la mobilitat i l'accessibilitat es plantegen en funció de la modalitat de transport en què es produeixen i de l'ús del sòl. L'individu es mou a peu, amb transport col·lectiu i amb transport privat. Fins i tot quan ho fa amb transport privat, ho pot fer amb mitjans de transport més o menys agressius amb l'entorn pel que fa a la contaminació o a l'ocupació de la via pública.

Per tant, aquestes modalitats diferents s'han de prioritzar a partir de criteris d'eficàcia i d'equitat a l'hora de definir les polítiques públiques que han de gestionar uns recursos escassos. Aquest fenomen és especialment actiu en territoris que funcionen com a nuclis urbans centrals de forta demanda (de viatges) al voltant d'altres nuclis urbans i activitats turístiques perifèriques, com és el cas d'Andorra.

“Actuacions més preocupades per la solució dels problemes immediats generats per la saturació que per la planificació i la programació”

Aquest canvi de mode ja assenyalat, estretament vinculat a l'evolució social i econòmica del sistema de vida urbà, ha implicat també el creixement indiscriminat en l'ús del vehicle privat, provocant una actuació pública més preocupada per la solució dels problemes immediats generats per la saturació que no pas per la planificació i la programació d'accions que s'avançaran als efectes de la citada evolució de la demanda.

“Desenvolupament del sistema de transport públic urbà com l'únic element capaç”

Per tant, s'hauria de complementar l'acció immediata amb les accions fonamentades en la capacitat de definir polítiques i estratègies, a mitjà i a llarg termini, adreçades al desenvolupament del sistema de transport públic urbà i interurbà com l'únic element capaç de, per un costat, satisfer la demanda social

amb les seves diferents connotacions (accessibilitat i mobilitat), i, per un altre costat, contenir i dissuadir de l'ús indiscriminat del vehicle privat.

La fórmula del transport públic, a més, s'ha de complementar amb les modificacions estructurals de l'entramat viari urbà, condició *sine qua non* a l'objecte d'aconseguir donar respostes eficaces als greus problemes acumulats amb el temps. Es tracta de donar més connectivitat que capacitat. Es tracta també de definir més un model de transport que un sistema concret de transport.

“L'evolució de la població i el seu comportament respecte del territori”

Hem de tenir present també l'evolució de la població i el seu comportament respecte del territori. En aquest sentit, la terciarització de les ciutats i del seu entorn fa inviable qualsevol tipus de planificació de caràcter rígid, model possiblement vàlid en aquells territoris de marcat caràcter industrial on els desplaçaments obeeixen a l'axioma origen - destinació - origen.

El creixement del sector serveis i del comerç dins el nucli de les ciutats i la descentralització residencial en l'entorn territorial, provoquen que l'estandardització en els desplaçaments sigui superada per la dispersió que genera el gran nombre d'opcions individuals en vehicle privat.

Les accions definides a mitjà i a llarg termini s'han de complementar:

- d'una banda, mitjançant intervencions puntuals sobre el territori, amb l'objectiu de donar solucions als problemes immediats mitjançant la regulació de la demanda vers la utilització dels recursos ja existents, avançant amb coherència en la línia estratègica definida;

- d'altra banda, mitjançant la modificació dels hàbits ciutadans, canalitzant la demanda cap a opcions de caràcter col·lectiu.

No tan sols evoluciona el concepte de mobilitat en la societat moderna; apareixen en els paràmetres urbans nous conceptes que modifiquen i substitueixen alguns de ja antics entre els que integren la idea de qualitat de vida urbana.

“La congestió i l'ocupació d'espais, a més del deteriorament ambiental”

El cotxe, al qual reconeixem moltes coses positives, també ha aportat a les nostres ciutats molèsties, com són, entre d'altres, la congestió i l'ocupació d'espais, a més del deteriorament ambiental, tant des del punt de vista de salut ciutadana com de seguretat vial, i en suposats extrems fins i tot d'habitabilitat.

Aquestes molèsties, que s'han vist agreujades en el temps, s'han de tenir molt en compte en el moment de definir línies d'actuació.

La situació actual de la mobilitat al Principat d'Andorra ha estat marcada, al llarg dels darrers anys, per una infraestructura que és el resultat d'accions desenvolupades quasi únicament amb criteri de transport privat.

Fins ara, una certa indefinició competencial i legislativa, i l'intens creixement constructiu residencial i de serveis, han fet difícil definir accions a mitjà i a

llarg termini que a través d'una programació detallada i de forma progressiva permetin actuacions en aquells aspectes deficitaris, ja sigui des de l'aplicació de la tècnica, la modificació de infraestructures o la construcció d'altres de noves.

Així, la política de l'Estat sobre transports i circulació ha de girar sobre objectius prioritaris que han d'inspirar una sèrie d'accions, totes convergents, dirigides a crear l'escenari adequat per poder donar solució al tipus de demanda que sobre aquest tema plantegen els nostres ciutadans.

En aquest context, l'estratègia d'actuació pel que fa referència a la mobilitat s'està fonamentant en l'objectiu següent:

“Sistema de mobilitat sostenible”

Assentar un sistema de mobilitat sostenible en el qual el vehicle privat, el transport col·lectiu, les infraestructures viàries i l'aparcament formen un model integrat en el que s'interrelacionen unes parts amb les altres, amb la finalitat d'aconseguir un canvi en el mode de desplaçament, donant prioritat al transport col·lectiu i a la mobilitat a peu, en especial en les àrees comercials.

Aquest objectiu es pot aconseguir mitjançant l'aplicació de les accions següents:

“Autoritat única de la mobilitat”

Establir una autoritat única de la mobilitat. Concertació institucional a tots els nivells: Govern i comuns per a la planificació, gestió i finançament dels diversos modes de transport, a imatge del transport escolar.

“Competitivitat i complementarietat”

Potenciar la competitivitat i la complementarietat dels modes de transport fonamentant-ne l'alternança i la intermodalitat i garantint la qualitat de servei, especialment en el cas del transport col·lectiu.

“Planejament de les infraestructures”

Planejament de les infraestructures, com a mínim com un mecanisme de reserva de l'espai viari dins el marc d'un pla general d'ordenació territorial que té com a desenvolupament més immediat la Llei del sòl.

“Mobilitat i desenvolupament urbà”

Interrelació, mitjançant un pla d'ordenació sectorial, entre la mobilitat i el desenvolupament urbà prevalent els criteris d'accessibilitat entesa com a distribució equilibrada d'usos i serveis (comerç, hàbitat, indústria i equipaments) a fi de reduir els viatges.

“Aparcament”

Concertació pública i privada per a la posada en marxa d'una estratègia conjunta en relació a l'aparcament de vehicles (ubicació, tarifes, informació i gestió d'aparcaments).

“Disseny viari i ordenació del trànsit”

Avançament en el procés de disseny viari, d'harmonització de la senyalització i ordenació del trànsit que faciliti els desplaçaments a peu, la fluïdesa i la pacificació del trànsit, tot garantint la seguretat viària i l'accessibilitat universal, molt especialment en els eixos comercials.

“Gestió viària a partir de la telemàtica”

Potenciació de centres de gestió existents i creació d'un Centre Integrat d'Informació i Gestió del Trànsit (CIGT) amb la finalitat de gestionar millor la xarxa viària existent (carrils reversibles, itineraris alternatius) i d'informar en temps real els usuaris, especialment els forans (informació de l'estat dels aparcaments, accés a les pistes d'esquí, zones comercials...).

“Sistema de mobilitat urbana i interurbana”

Millora del sistema de mobilitat urbana i interurbana en la mateixa lògica de sostenibilitat i del canvi de mode, tant a nivell de noves infraestructures de transport de persones –metro lleuger, carrils bus, etc.– com d'infraestructures de transport de mercaderies CIM o Centres Integrats de Mercaderies.

“Distribució urbana de mercaderies”

Reducció de l'impacte de la distribució urbana de mercaderies mitjançant la racionalització de la cadena de distribució i la regulació horària amb contacte permanent amb els operadors de mercaderies i amb les administracions locals.

“Contracte social”

Proposta d'un contracte social amb l'objecte de corresponsabilitzar tots els sectors en la sostenibilitat del sistema de mobilitat i la reducció del nombre d'accidents, impulsant un canvi progressiu d'hàbits dels ciutadans per a l'ús cívic dels modes de transport i els seus elements: transports col·lectius, noves infraestructures, aparcaments, càrrega i descàrrega...

“En resum”

En resum, la mobilitat de les persones i de les coses i l'accessibilitat del territori constitueixen avui, immersos com estem en la civilització de la comunicació, l'eina fonamental per determinar i avaluar les accions polítiques sobre el desenvolupament territorial. La mobilitat possibilita la coordinació necessària entre l'urbanisme, el trànsit, el transport col·lectiu i els aparcaments, dins el marc d'una exigència ecològica, orientada cap a una mobilitat sostenible i de millora de l'accidentabilitat.

La planificació territorial s'ha de considerar un fet dinàmic, basat en la cooperació institucional i en la participació de tots els operadors i agents actuant en el territori, per tal que els objectius i les actuacions sobre la mobilitat permetin la millora de la competitivitat territorial i funcional d'un país.

Andorra, dins el procés de globalització mundial i tenint en compte la seva situació geoestratègica, podria assolir a partir d'aquestes accions nous models d'estabilitat i d'oportunitat en el seu creixement.

David Palmitjavila i Duedra

*Enginyer superior industrial i director de
l'Agència de Mobilitat del Ministeri de l'Interior*

Riscs naturals a Andorra: el cas de les allaus

Glòria Furdada i Bellavista

1. Andorra: Un país de muntanya sotmès als riscos naturals

Andorra, definit tantes vegades com un país enmig dels Pirineus, és fonamentalment un país muntanyós. Això comporta que estigui sotmès als processos naturals perillosos característics de les zones de muntanya, com són les esllavissades, les caigudes de pedres, les tempestes i les crescudes sobtades, les avingudes torrencials, les inundacions i les allaus de neu. A més, podríem citar la sismicitat pròpia de les cadenes de muntanya d'edat alpina, com ho és el Pirineu.

Aquesta activitat natural esdevé un risc quan entra en conflicte amb l'ocupació humana. En aquest sentit, la comunitat científica internacional defineix:

Risc = Perillositat x Vulnerabilitat

on *risc* és el producte de la perillositat per la vulnerabilitat, *perillositat* és la probabilitat que es produeixi un fenomen natural d'una determinada freqüència i magnitud i *vulnerabilitat* és el grau d'exposició d'una determinada organització socioeconòmica i el valor de les pèrdues que ocasionaria el perill natural sobre aquesta.

En el moment en què ocupem una zona de muntanya, hem de ser conscients que podem estar exposats als riscos naturals. Això fa imprescindible que, des de l'administració, es plantegi la planificació o l'ordenació del territori, de manera que:

- es redueixi al mínim l'exposició de béns i persones als perills naturals;
- s'assumeixi, tant per part de l'Administració com de la població, que malgrat totes les actuacions de defensa que es puguin aplicar en un terreny

afectat per un perill natural, sempre quedarà un cert nivell de risc o risc residual;

- s'assumeixi que sempre que s'ocupa un terreny afectat per un perill natural hi ha un cert grau de *convivència amb un nivell de risc que ha de ser acceptable*. Assumir un risc no vol dir ignorar-lo; l'acceptació de la convivència amb el risc demana, necessàriament, que aquest sigui mínim i la informació i el coneixement per part de la població afectada.

Aquestes premisses, naturalment, són vàlides pel que fa al risc d'allaus a Andorra.

2. Necessitat d'un marc legal

La convivència amb els riscos naturals implica abordar la planificació del desenvolupament social i econòmic amb tot el coneixement possible sobre aquests riscos i amb les eines legals que permetin aplicar les mesures tècniques i les actuacions de defensa més adequades. Només d'aquesta manera es pot garantir un desenvolupament sostenible en una àrea de muntanya.

L'apartat següent presenta un extracte de la legislació suïssa respecte al perill d'allaus i l'ordenació del territori, que he considerat molt il·lustratiu dels objectius amb què s'ha d'encarar l'ordenació del territori davant el perill d'allaus.

Finalment, incloc un extracte que m'ha semblat significatiu del Decret sobre el règim jurídic de l'ocupació, la utilització i la construcció de terrenys afectats per allaus publicat al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*, número 12 del 20 de juny de 1989. Aquest decret aclareix les tasques que ha d'anar emprenent l'Administració i com s'ha d'efectuar l'ocupació de l'espai mentre no es disposi de tota la informació necessària per dur a terme els plans d'ordenació del territori que prevegin el risc d'allaus.

3. L'exemple de Suïssa, un altre país de muntanya

Suïssa, com Andorra, és un país situat enmig de muntanyes. La seva problemàtica davant els riscos naturals i en concret davant les allaus és similar en molts aspectes. També presenta un grau d'ocupació del territori molt elevat i una població flotant considerable (turistes i treballadors de serveis) associada a les estacions d'esquí i de muntanya.

Pel que respecta a les allaus, l'Institut Fédéral pour l'Étude de la Neige et les Avalanches (IFENA) va publicar el 1984 les *Directrius per a la presa en consideració del perill d'allaus en l'exercici d'activitats que repercuteixen en l'ordenació del territori*. Aquestes directrius, redactades dins el marc de la Llei federal d'ordenació del territori, són les que s'utilitzen per al tractament de les àrees afectades per allaus. He considerat interessant reproduir, a tall d'exemple, alguns fragments d'aquestes directrius, que reflecteixen l'esperit amb què s'escomet l'estudi, la zonificació i la qualificació del sòl afectat per aquest procés.

Directrius per a la presa en consideració del perill d'allaus en l'exercici d'activitats que repercuteixen en l'ordenació del territori.

El perill d'allaus té incidència sobre les possibles utilitzacions del sòl. Implica restriccions importants i exigeix, d'altra banda, mesures apropiades per assegurar algunes utilitzacions determinades del sòl. Per gestionar l'ordenació del territori és indispensable conèixer les àrees exposades al perill d'allaus, i també les possibilitats de prendre aquesta informació en consideració.

Objectius de les directrius:

Les directrius han de contribuir a fer que:

a) El perill d'allaus sigui pres en consideració en totes les activitats que tinguin efecte sobre l'organització del territori (establiment i aprovació de plans directors, plans d'afectació, de concepcions i de plans sectorials i estudis de base necessaris, planificació i realització de construccions o instal·lacions de tota mena, autoritzacions, concessions, concessió de subvencions, etc.) en totes les fases i a totes les escales de la Confederació, dels Cantons i de les Comunes.

b) S'executin de manera apropiada al perill d'allaus les mesures de seguretat, tant en l'àmbit de la construcció com en el de l'organització.

c) El perill d'allaus sigui objecte de reconeixements i d'exàmens i es prengui en consideració segons criteris homogenis a tot el país.

Bases legals:

Ordenança d'execució del 1r d'octubre de 1965 de la llei federal relativa a la vigilància de la Confederació sobre la política de boscos. En virtut de l'article 32, els cantons «prenen les mesures necessàries perquè no es construeixi cap edificació dins les àrees amenaçades per les allaus. A aquest efecte, s'estableix el cadastre d'allaus. La Confederació no subvenciona les mesures que es prenguin per protegir les edificacions que no hagin tingut en compte, en l'elecció dels terrenys a edificar, els plans de zonificació o el cadastre d'allaus o, en absència d'aquests documents, els avisos contra els projectes de construcció».

Aquesta disposició obliga les autoritats responsables de les qüestions d'ordenació del territori i de política de construccions a impedir la construcció d'edificacions i a delimitar les zones de construcció en les àrees greument amenaçades per les allaus i a exigir mesures de seguretat per a les construccions en els indrets menys amenaçats. *Es refereix al dret i al deure dels serveis públics, escrit o no, de protegir dels perills la vida, la salut i els béns dels ciutadans.*

Destinatari:

Les directrius s'adrecen (a escala de la Confederació, dels Cantons i de les Comunes):

a) A les autoritats polítiques que han de prendre decisions relatives a les activitats relacionades amb l'ordenació del territori.

- b) Als especialistes que avaluen el perill d'allaus.
- c) Als especialistes les activitats dels quals estan relacionades amb l'ordenació del territori
- d) Als serveis responsables de les mesures de seguretat en els aspectes d'organització.

2.2. El marc legal a Andorra

A Andorra existeixen les mínimes bases legals per desenvolupar una política d'ordenació del territori que tingui en compte el risc d'allaus. Així es desprèn del decret següent:

Decret sobre el règim jurídic de l'ocupació, la utilització i la construcció de terrenys afectats per allaus (Butlletí Oficial del Principat d'Andorra, núm. 12, 20-6-1989)

Preàmbul

El M. I. Consell General, en data 26 de juny de 1980, acordà efectuar una normativa que regulés la construcció d'habitatges en els llocs afectats per les allaus, els desprendiments i els torrents.

Ensems, acordà la realització d'un inventari dels llocs afectats per aquests fenòmens naturals, atès que el coneixement de la localització previsible d'aquests fenòmens constitueix l'estri inicial per a la prevenció dels riscos relacionats amb l'ocupació i la utilització del sòl. (...)

A més d'ésser necessària la cartografia de localització probable d'allaus (CLPA), apareix com a indispensable la realització dels plans de les zones exposades a les allaus (PZEA), ja que constitueixen documents que determinen amb detall les zones exposades i les tècniques de prevenció segons la importància del risc i la vulnerabilitat dels béns existents o futurs. Especialment els PZEA indicaran les mesures destinades a prevenir el risc o a reduir-ne les conseqüències i determinaran les ocupacions i les utilitzacions del sòl compatibles amb l'existència d'aquest risc. (...)

Decreto

Article 1

Als efectes d'aquest Decret, es consideraran zones de risc d'allaus els terrenys específicament delimitats com a tals en la Cartografia de Localització Probable d'Allaus (CLPA).

(...)

Article 3

El Govern, a més d'utilitzar la CLPA, elaborarà els Plans de Zones Exposades a Riscos d'Allaus (PZEA).

(...)

El que cal, doncs, és avaluar fins a quin punt s'està complint aquest decret i quines són les mancances que cal anar solucionant, tant a nivell tècnic com legal.

3. La minimització del risc d'allaus: estat de la qüestió i punts a considerar en l'ordenació del territori

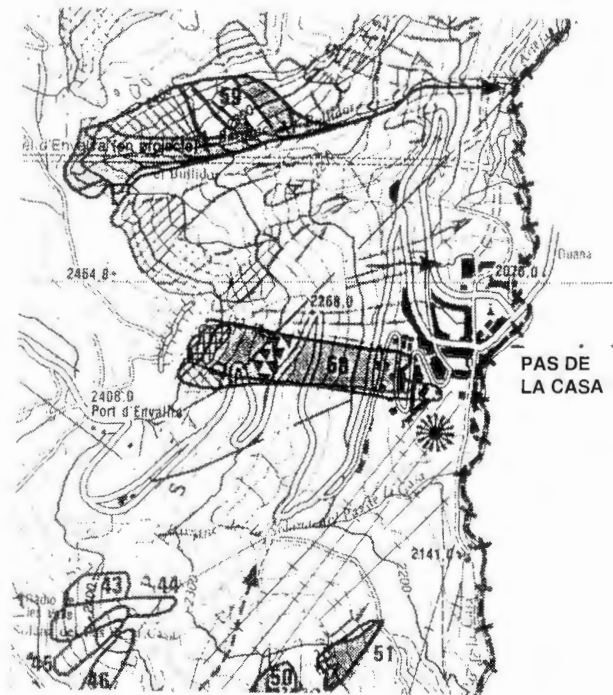
L'existència d'un perill natural com les allaus ultrapassa l'àmbit estricte de l'ordenació del territori. A més de ser necessari saber on es produiran les allaus, cal saber quan es possible que es desencadenin.

Per això, qualsevol programa que pretengui minimitzar els efectes de les allaus ha de tenir una vessant espacial, més lligada a l'ordenació del territori i emfasitzada en aquesta penòncia, i una vessant temporal.

Tot seguit presento els punts bàsics en què s'ha de basar un programa de minimització del risc d'allaus i el seu estat de desenvolupament al Principat d'Andorra.

Figura 1

Exemple de cartografia de localització probable d'allaus (CLPA). Escala exagerada x2 (escala original 1:25.000). En color ple s'observen les zones d'allaus de diferent magnitud i de difícil delimitació. En color més fosc es delimiten les allaus que han estat vistes per algun testimoni i en color gris més clar les que han estat determinades amb criteris d'expert.

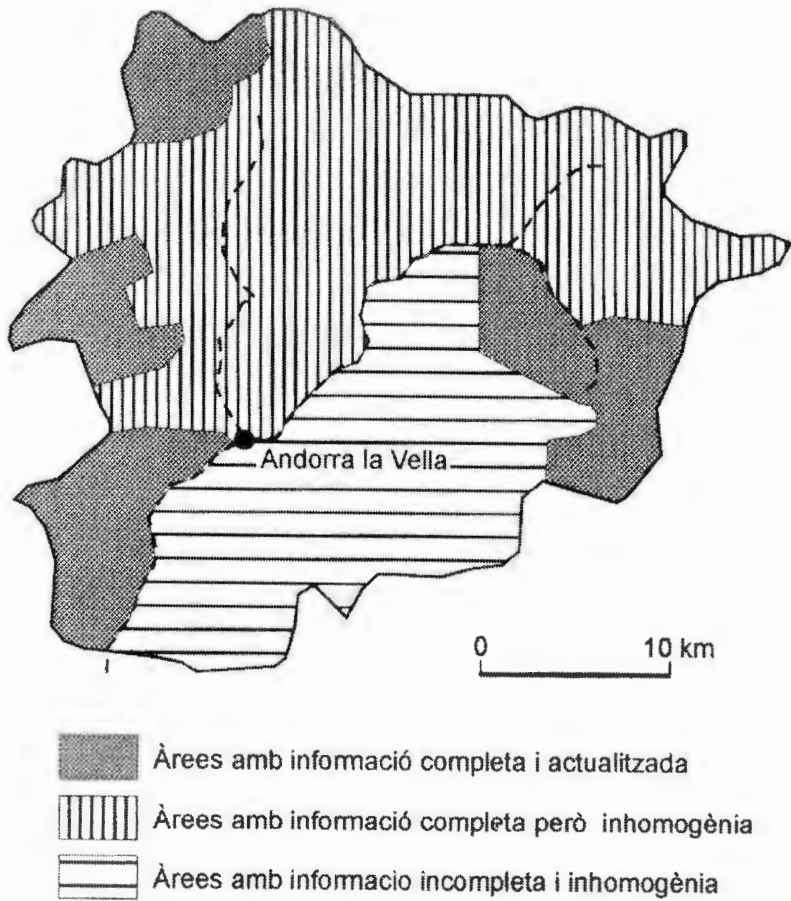

Figura 2.

Sectors d'Andorra amb diferents tipus i qualitat d'informació d'allaus abans de l'estiu de 1999. Per a les àrees amb informació completa i actualitzada hi ha una cartografia de tipus CLPA a escala 1:10000 i informació addicional. Per a les àrees amb informació completa però inhomogènia cal dur a terme un treball fonamentalment de gabinet per fer les dades i les cartografies comparables. Per a les àrees amb informació incompleta i inhomogènia cal dur a terme treball de camp a més de l'homogeneïtzació de les dades existents.

3.1. Consideració prèvia: el coneixement del fenomen de les allaus

Tot i que pot semblar obvi, em sembla necessari dir que qualsevol actuació que es vulgui fer per reduir un perill natural passa necessàriament pel coneixement d'aquest perill.

Així, cal tenir en compte que les allaus són un fenomen recurrent, és a dir, que es produeixen repetitivament en els mateixos llocs i tenen més o menys capacitat destructiva segons el volum de neu involucrat en l'allau, la pressió que aquest exerceix i l'extensió màxima que pot arribar a assolir.

Donada aquesta recurrència, els paràmetres fonamentals per a la planificació són, en primer lloc, la localització de les zones susceptibles de ser afectades per allaus i, en segon lloc, la freqüència i la magnitud amb què aquestes es poden produir.

3.2. La predicció a l'espai i l'ordenació del territori

De l'apartat precedent i tal com reflecteix el decret citat, queda clar que hi ha diferents nivells d'informació, de complexitat creixent, que cal anar completant per poder fer una bona gestió del territori.

En primer lloc, cal crear el cadastre d'allaus. Aquest cadastre ha d'incloure les Cartografies de Localització Probable d'Allaus (CLPA), que mostren les zones afectades per allaus segons criteris d'expert (en color carbassa als mapes originals) i segons testimonis que les hagin observat (en color violeta als mapes originals) (Fig. 1). Cal dir que aquestes cartografies no incorporen dades ni de magnitud ni de freqüència de les allaus. A més, el cadastre ha d'incloure una base de dades sobre les allaus ocorregudes, la seva tipologia, la seva freqüència, etc. Es tracta, doncs, d'un document obert que es va completant a mesura que es produeixen les allaus. L'eina informàtica òptima per gestionar el conjunt d'aquesta informació geogràfica i documental és un Sistema d'Informació Geogràfica (SIG).

A Andorra existeixen un bon nombre de mapes d'allaus, elaborats amb diversos criteris i a escales diferents, i també un bon nombre de dades sobre les allaus. Això és conseqüència de l'evolució del coneixement en els últims anys. Actualment, des del Ministeri d'Indústria i Transports s'està preparant l'elaboració del Cadastre d'Allaus, que haurà d'estar a punt a finals de l'any 2001. Aquesta feina consisteix a completar la cartografia i a obtenir dades de les àrees que no havien estat cobertes fins ara, homogeneïtzar els criteris de cartografia, l'escala (1:10000) i la llegenda dels mapes, i implementar tota la informació en un SIG. La figura 2 reflecteix l'estat de la informació del tipus CLPA a Andorra abans de l'estiu de 1999.

En segon lloc, s'han d'anar duent a terme els plans de zones exposades a les allaus (PZEA) (Fig. 3), que tenen en compte els períodes de retorn de les allaus i la seva magnitud i pressions d'impacte. En aquests mapes, d'escala

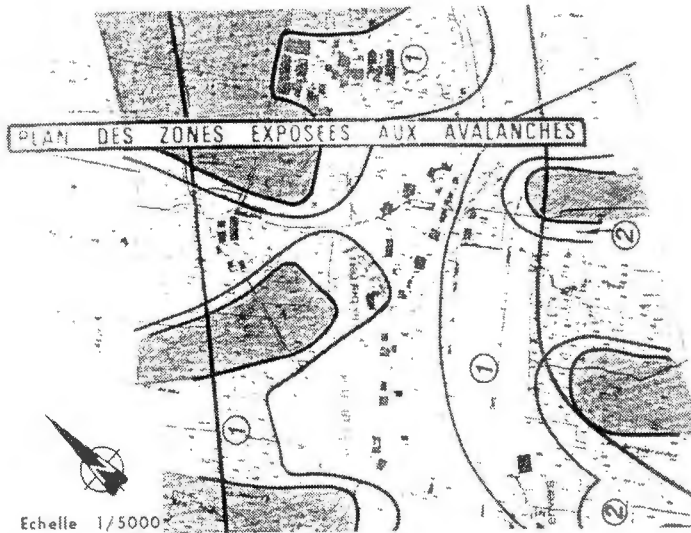

Figura 3.

Exemple d'un plànol de les zones exposades a les allaus (PZEA), realitzat pel CEMAGREF (França)

limite de la zone d'étude	
Zone blanche, présumée sans risque	
Zone rouge, dangereuse et inconstructible	
Zone bleue à faible risque, constructible sous certaines précautions	
n° de secteur de zone bleue à prescriptions de sécurité identiques	

més detallada, es fa una zonificació del territori i es delimiten les àrees no edificables i edificables. Són la base per dissenyar actuacions de defensa, que poden ser o no estructurals.

En alguns sectors molt localitzats d'Andorra, on hi ha allaus de gran magnitud força freqüents, ja s'ha elaborat algun PZEA. Cal, però, iniciar la realització sistemàtica d'aquests treballs. Val a dir que el Cadastre d'Allaus serà una eina molt útil per prioritzar les zones on calgui una zonificació i una actuació més immediata davant el perill d'allau.

Finalment, només cal citar una altra obvietat: fer una bona planificació tenint en compte el risc d'allaus no és suficient. Naturalment, cal tenir en compte tots els altres perills naturals que amenacen el territori. Per tant, resulta imprescindible una bona coordinació entre tots els estaments de l'administració involucrats en l'ordenació del territori.

3.3. La predicció temporal

La predicció en el temps no és l'objecte d'aquesta ponència, però, com que és complementària a la predicció a l'espai, m'ha semblat necessari fer-ne un petit comentari per completar la visió de la lluita contra les allaus.

La previsió de quan es poden produir les allaus es basa en l'estat del mantell nival i la seva evolució, que depèn de l'evolució de la meteorologia. Així, la predicció temporal del perill d'allaus s'elabora tenint en compte la predicció meteorològica i es difon conjuntament.

Totes les estacions d'esquí andorranes prenen dades meteorològiques i sobre l'estat del mantell nival i les envien diàriament tant a Météo-France com al Grup d'Allaus de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC). L'ICC avalua i comenta les dades en temps real als observadors de les estacions d'esquí, i Météo-France fa la predicció oficial de Perill d'Allaus. Aquesta predicció es difon segons una escala europea de 5 graus de perill, homogènia per a tots els països de l'arc alpi i del Pirineu. Aquesta predicció permet prendre mesures efectives de defensa contra els episodis d'allaus, que són força repetitius i coneguts.

3.4. La defensa contra les allaus

Tal com he comentat a l'apartat anterior, hi ha tot un seguit de mesures de defensa que s'apliquen sistemàticament als episodis allavosos més freqüents. A Andorra cal citar la gestió duta a terme en dos àmbits diferents:

Les estacions d'esquí: Les estacions d'esquí disposen d'uns Plans d'Intervenció en el Desencadenament d'Allaus (PIDAS), que consten de mapes de zones d'allaus que poden amenaçar el domini esquiable i d'un protocol de seguretat per al desencadenament artificial de les allaus. Els desencadenaments es poden efectuar amb esquís, a mà, amb *avalancheurs* o amb gazex; aquests tres últims comporten la utilització d'explosius. La gestió dels desencadenaments d'allaus actualment ja està informatitzada i s'utilitza el programa Oasis com a eina d'ajuda a la decisió.

Control de zones d'allaus que amenacen sovint cases i vies de comunicació: El Govern encarrega aquest control i, si és necessari, el desencadenament preventiu d'allaus, a un expert que fa el seguiment hivernal de les zones problemàtiques prèviament definides.

D'altra banda, hi ha les grans allaus amb llargs períodes de retorn. En aquest punt cal citar el text següent: «La prevenció es concentra sobretot en els esdeveniments bastant repetitius. Però una estimació global dels riscos mostra clarament que la seguretat de la comunitat està amenaçada en primer lloc pels esdeveniments rars, molt rars o extremament rars per als quals les mesures de prevenció són sovint insuficients. (...) Per reduir els danys potencials cal emprendre mesures apropiades d'ordenació del territori i, específicament, plans de zonificació» (Comité Français DIPC/N/IDNDR, 1999).

En aquests casos, les actuacions de defensa que s'han de considerar són les següents:

Plans de Zonificació (PZEA): Aquests plans que defineixen les àrees no edificables i edificables s'han de considerar, a més de com una eina de predicció a l'espai, com la primera mesura de defensa contra les allaus i qualsevol altre risc natural, tot tenint en compte que la utilització del sòl s'ha d'adaptar a les dades naturals (Comité Français DIPCN/IDNDR, 1999). Els plans de zonificació han d'anar acompanyats d'una cultura de risc per part de la població afectada. Les migracions (turistes, nous habitants, etc.) fan necessari desenvolupar una sensibilització envers els riscos per part d'aquesta població (Comité Français DIPCN/IDNDR, 1999). En aquest sentit, Herold-Revaz *et alii* (1998) recomanen que es facin revisions periòdiques de les cartografies de risc que incloguin l'enquesta a la població. D'aquesta manera s'assegura la transmissió del coneixement entre la població afectada i es revalora el saber local, alhora que els afectats prenen consciència que l'ordenació del territori no és arbitrària ni pensada per evitar el desenvolupament.

Obres estructurals: Les obres estructurals són construccions que s'implanten a la zona de sortida de l'allau per evitar-ne el desencadenament o a les zones de trajecte i arribada de l'allau per tal de dissipar la seva energia, fer-li canviar la trajectòria o retenir-lo almenys parcialment (com és el cas del conegut dic d'Arinsal). Aquestes obres es dissenyen a partir d'un bon coneixement de la zona d'allaus a protegir i del seu PZEA. No cal reportar aquí un inventari exhaustiu de totes les possibles mesures estructurals, però en l'àmbit de l'ordenació del territori sí que cal fer dos comentaris importants:

1. Sempre cal fer un seguiment i manteniment d'una obra de defensa estructural; si aquesta es deteriora, es curulla amb dipòsits torrencials o sofreix qualsevol altra alteració, en el moment en què hi hagi una gran allau, l'obra, en comptes de servir de defensa pot tenir un paper amplificador dels efectes de l'allau.

2. Cal recordar que risc = perillositat x vulnerabilitat. Si amb una obra de defensa estructural es disminueix la perillositat, però s'ocupa més el territori i, per tant, s'augmenta la vulnerabilitat, el producte final, és a dir, el risc, pot augmentar. Cal tenir en compte que, com hem dit al començament, malgrat totes les actuacions de defensa que es puguin aplicar en un terreny afectat per un perill natural, sempre quedarà un cert nivell de risc, o risc residual. Per tant, la modificació de la zonificació i el permís d'edificació en cas de construcció de mesures estructurals només es pot considerar factible en algunes poques obres que no necessitin manteniment (com alguns dics en zones d'arribada) i després d'un període d'observació suficient (*Conclusions de l'Atelier Avalanches de la Conférence internationale sur les risques naturels en montagne. Grenoble 12, 13 i 14 avril 1999.* Comité Français DIPCN/IDNDR, Pôle Grenoblois d'Etudes et de Recherche pour la Prévention des Risques Naturels. En premsa).

El bosc: El bosc és el sistema de protecció més efectiu i barat contra les

allaus que poden afectar pobles, carreteres i transport ferroviari. Els arbres retenen la neu, estableixen el mantell nival i fins i tot prevenen el desencadenament d'allaus. Però els arbres no són suficients per aturar les allaus. Per tant, la funció de protecció del bosc de muntanya contra les allaus només és vàlida quan les zones de sortida de les allaus no estan situades per sobre del límit del bosc. A Suïssa, uns 1000 km² d'àrea boscosa tenen una funció de protecció primària contra les allaus i les caigudes de pedres. Si aquest efecte hagués de ser reemplaçat per mitjans tècnics seria necessària una inversió anual d'1,4 bilions de dòlars (Partner Research, 1999). Cal, doncs, que la política d'ordenació del territori es coordini i es complementi amb una política silvícola adequada (Comité Français DIPC/N/IDNDR, 1999).

Glòria Furdada i Bellavista

Doctora en geologia i professora a la Universitat de Barcelona

Bibliografia

Butlletí Oficial del Principat d'Andorra. Núm 12, 20-VI-1989.

COMITÉ FRANÇAIS DIPC/N/IDNDR (1999). *Recommandations de la Conférence internationale sur les risques naturels en montagne. Grenoble 12, 13 et 14 avril 1999*. Grenoble: Pôle Grenoblois d'Etudes et de Recherche pour la Prévention des Risques Naturels. 25 p.

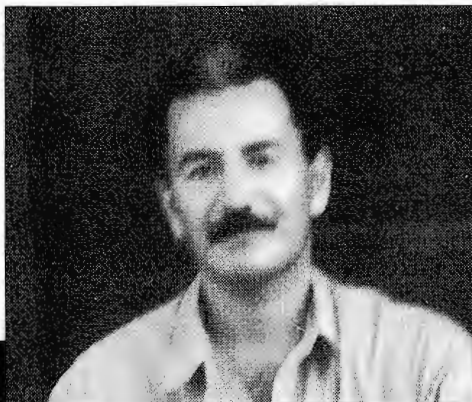
HEROLD-REVAZ, A.; DULEX PUTALLAZ, S.; BRIDEL, L. (1998). *Répresentation du risque d'avalanches et comportements sociaux dans deux communes valaisannes*. Zurich: Salvan et Evolène. Rapport de travail PNR 31. 165 p.

IFEN. (1984). *Directives pour la prise en considération du danger d'avalanches lors de l'exercice d'activités touchant l'organisation du territoire*. Berna: Office Fédéral des forêts - IFENA. Davos. 23 p.

PARTNER RESEARCH (1999). *Avalanches in the European Alps*. Febrer 1999. Partner Reinsurance Company Ltd. ed. Bermuda. 12 p.

La recuperació del riu en l'ordenament territorial

Alfred Huarachi i Ortega

La defensa i la millora del medi ambient –un aspecte clau de la millora de la qualitat de vida– constitueixen un dels grans problemes de la nostra societat actual, sobretot a les zones de més concentració urbana, on podem constatar que existeix una agressió més gran sobre el medi ambient. L'aparició del concepte medi ambient ha permès la construcció d'un cos conceptual sòlid en aquesta matèria, que serveix de referència a la política que s'ha de seguir en el futur pel que fa als nostres rius, que és el tema d'aquesta ponència. És veritat que la introducció del medi ambient en els nous plantejaments modifica radicalment la visió tradicional lineal i oberta del sistema i transforma el conjunt en un sistema tancat, amb una única font energètica exterior, el Sol. Així, siguin quins siguin els recursos utilitzats, s'han de trobar al final en algun lloc dins del sistema ambiental global. Tot ho condiona tot, i el sistema passa a ser endogen i interrelacionat. Quan es gestiona el medi ambient, apareixen dificultats específiques que es plantegen en termes de sostenibilitat.

Per aquest motiu, s'ha de tenir consciència que les accions antròpiques poden implicar, sempre, canvis irreversibles en el medi natural. No hem de perdre de vista que encara no s'entenen del tot alguns processos naturals importants ni les interaccions que tenen lloc entre els diversos elements que componen els ecosistemes. Tampoc no es té un coneixement clar de l'abast de les relacions entre aquests i el sistema econòmic (com ara les possibilitats futures de substitució de recursos no renovables per renovables o del capital natural per un altre d'artificial). Totes aquestes llacunes de coneixement depenen, d'alguna manera, del progrés científic i tecnològic, l'evolució del qual és, naturalment, difícil de pronosticar.

Sigui com sigui, és obvi que la utilització del medi hídric natural (que, com ja hem dit més amunt, és el nostre tema) per part de les activitats econòmiques,

fins i tot es podria dir que per part de totes les activitats humanes, comporta sempre, necessàriament, algun efecte negatiu sobre el medi ambient, que es pot manifestar en termes de contaminació o, en general, com un dany ambiental d'una determinada magnitud i intensitat.

Pel que fa a la contaminació dels nostres rius, hi ha un aspecte singular amb el qual es troba l'enginyer: l'enginyeria fluvial no tracta amb objectes o processos creats per l'home, sinó amb elements de la natura, i això fa que tots siguin diferents, com ho són les persones. Això pot explicar, en part, l'enorme empirisme que encara es basa sobretot en l'observació *in situ*, fàcilment arrossegada pel costum o per la comoditat, de les quals és difícil abstracture un coneixement generalitzable.

Si analitzem les relacions entre el riu i la ciutat en la història dels pobles, veurem que n'hi ha de diversos tipus. Hi ha ciutats que el fan seu, ciutats que no s'expliquen sense el seu riu, com és el cas de París. En canvi, n'hi ha d'altres on es viu o s'ha viscut d'esquena al riu, per exemple Madrid abans de la recuperació del Manzanares. Tot i que tenim els nostres dubtes, aquest podria ser també el cas d'Andorra.

Com en altres formacions de ciutats, aquí la presència del curs d'aigua també va ser la *conditio sine qua non* per als primers assentaments humans mínimament organitzats. Però la història posterior d'aquesta relació entre els habitants i el riu no va ser tan perfecta. Fa la impressió que es va viure d'esquena al riu i que ara es recupera com un element fonamental de la ciutat.

Rius i canals

Exposarem la diferència entre un riu, que és natural, i un canal, que és una obra d'enginyeria hidràulica artificial, per adornar-nos de la manera com s'han de tractar tant l'un com l'altre. Això ho fem amb la intenció d'assenyalar que en algunes zones hem transformat els nostres rius en una obra d'enginyeria civil, en un canal.

L'ordenació de les àrees fluvials, sobretot a les ciutats, hauria de deixar de ser un tema exclusivament del domini hidràulic i paisatgístic i passar a ser un aspecte fonamental d'ordenació del territori i de conservació de la natura; s'ha de sostenir la funcionalitat hidràulica i ambiental i utilitzar la morfologia d'aquests espais com a base de l'ordenació urbana. Aquesta ordenació ha tingut tradicionalment com a premissa l'increment de la capacitat de desguàs, raó per la qual s'ha disminuït la rugositat i la irregularitat del llit, s'ha aprofundit i augmentat la seva secció, se l'ha cobert o se l'ha desviat. En el nostre cas, sempre ha estat amb el propòsit, potser no manifest, de guanyar terreny al riu amb una finalitat urbanística dedicada sobretot a l'edificació especulativa, que gairebé mai no ha complert un objectiu inicial. En alguns casos, aquest tipus d'actuacions ha aconseguit, indirectament, «urbanitzar i adequar» l'aparença del riu, i això ens ha abocat a problemes actuals, com el de les conseqüències

Riu Toyohira (Japó). (Foto: River Bureau. Ministry of Construction, Japan)

de les grans crescudes, que s'han resolt tradicionalment amb una gran subjectivitat, tal com veurem més endavant, quan tractarem el tema de les avingudes.

El riu és un element natural que recull les aigües d'una conca i les transporta en làmina lliure (el flux pot ser de vegades laminar o torrentós) fins a la desembocadura, ja sigui a d'altres rius, com és el cas del Valira, ja sigui a llacs o a la mar. L'enginyeria dels recursos hidràulics (fluvial) tracta de les intervencions humanes en els rius, per adequar-les a l'aprofitament dels recursos o a la reducció dels riscos de dany que poden causar. Així com una carretera, un aeroport, un ferrocarril o una presa són objectes de l'enginyeria civil, el riu no és en si mateix un objecte d'aquesta branca de l'enginyeria.

L'antecedent o el punt de referència més directe en els estudis de l'enginyeria civil per entendre un riu és la hidràulica del règim en làmina lliure i les obres hidràuliques per transportar en làmina lliure: els canals. La hidràulica fluvial proporciona una base d'anàlisi de determinats problemes fluvials, però pensar que la hidràulica fluvial és merament una extensió de la hidràulica de làmina lliure és un error greu.

Pensar en una obra de canalització com si el riu fos un canal ha portat a realitzar obres que s'han revelat molt perilloses, o molt criticades. Ho veurem

més endavant amb més detall. Podem afirmar que això és el que li ha passat al nostre Valira.

Els llits del riu produeixen un transport en doble fase, aigua i al·luvions, que configuren un equilibri dinàmic, en l'espai i en el temps, que són magnituds físiques en què es produeixen erosions i sedimentacions del llit i de les riberes. Pel que fa als nostres llits, es podria dir que els rius d'Andorra són de dos tipus: rius de muntanya, no al·luvials, i rius de plana d'aigua, que són al·luvials. Una part són rius, rierols o torrents de muntanya en llits d'erosió, amb un desenvolupament al·luvial molt escàs –podríem dir amb un desenvolupament col·luvial o eluvial–, que recorren les planes formades per terrenys al·luvials (amb material rodat, de diferent granulometria, com ara còdols o blocs), cosa que es coneix com a planes d'aigua. En aquestes planes, el riu, sempre a les parts baixes, té tendència a formar meandres que moltes vegades, per l'acció antròpica, es tornen rectes com els canals. És el tall del meandre. Aquests són els que s'anomenen rius en planes al·luvials.

Confondre un riu i un canal és greu, si bé és veritat que tenen coses en comú, com ara que transporten aigües en làmina lliure. Però les seves diferències essencials són, entre d'altres, les següents: quanta aigua transporten? quan la transporten? per on la transporten? sobre quin material? amb quines característiques hidràuliques? què més transporten? Un canal, transporta material ripari com un riu?

Quan ens referim a un canal, que és una obra d'enginyeria civil com altres infraestructures, les preguntes es responen mitjançant un projecte en què s'elegeix el cabal de disseny (quant), el règim d'explotació (quan), el traçat (per on), el revestiment (sobre quin tipus de material), la secció tipus (càlcul hidràulic), i es projecten mesures per evitar l'entrada de sediments o la seva decantació. Per a un riu no hi ha determinacions prèvies, sinó que, tenint totes aquestes preguntes, les respostes són en tot cas objecte d'estudis de la mecànica dels fluids, de la hidrologia, de la geomorfologia, dels recursos hidràulics o de la hidràulica fluvial.

Sabem que el cabal d'un canal sol ser constant, perquè és una voluntat de l'home. En els rius, el cabal és sempre variable, segons el règim hidrològic de la conca en una escala de temps estacionals o bé restringida a un episodi meteorològic. Alguns cabals infreqüents, però no extraordinaris, són importants per al riu en el sentit que li conformen el llit; a més, hi ha les crescudes extraordinàries, que poden transformar radicalment la naturalesa o el curs del riu.

El camí del riu, el seu recorregut o la planta del seu llit, no és fix com el d'un canal, que és traçat per l'home, sinó que pot canviar, de manera aguda en successos extraordinaris, o de manera lenta o gradual al llarg de l'espai i el temps. En els canvis, el riu utilitza un grau de llibertat pel que fa al camí, buscant un cert acomodament (o equilibri) que sempre es concreta en alguna sinuositat (els meandres), no en alineacions rectes, com passa amb els canals, perquè el canal només ha de respectar el pendent determinat que s'ha projectat.

La pregunta «per on?» té una implicació més. El canal solca el territori amb una escassíssima interacció amb el medi. No té relació amb el nivell freàtic si és revestit; llevat de defectes constructius, no hi creix amb prou feines vegetació i les aigües de vegades van massa ràpides i són massa fondes per a formes de vida aquàtica. El riu manté un *diàleg* amb el medi, amb els nivells freàtics, etc., i al seu voltant es forma un ecosistema humit. El llit i la circulació de les aigües són apropiats per a aquesta circulació en els dos sentits (de baixada i de pujada) de la vida vegetal i animal.

Aquest paral·lelisme entre riu i canal mostra que les actuacions al riu han de tenir en compte una sèrie de factors que, quan es dissenya un canal, no sempre estan presents en la ment de l'enginyer. De vegades es confonen, i això comporta uns problemes econòmics i socials que malauradament les grans crescudes ens recorden. Perquè el futur també estarà present (riuades del 1907, del 1937 –d'aquesta darrera se'n troben relats, de la gent gran, que hauríem de tenir la curiositat de conèixer–, del 1952 i del 1982).

Moltes vegades, quan es dissenyen proteccions per a aquestes possibles crescudes, hi trobem a faltar una dada bàsica: el cabal de disseny corresponent a un període de retorn lleugerament superior a uns cinquanta anys, tal com seria desitjable. D'avingudes, en tenim referència escrita des de l'any 49 abans de Crist, i alguna experiència n'hauríem de tenir, ja que sempre han estat presents en les nostres vides. És clar que tenim experiència de riuades, de les nostres i de les dels altres.

La presència de riuades sempre es localitza en dos períodes de l'any: al final de la primavera i a la tardor. A la primavera, l'augment de cabal s'associa a la fusió de les neus hivernals, que es perllonga fins ben entrat el mes de juny; les de tardor estan associades als fenòmens meteorològics de precipitacions intenses, de caràcter mediterrani, que se solen donar durant els mesos d'octubre i novembre. Aquestes riuades originades a la tardor són, de molt, les més importants i les que, segons els registres, han assolit cabals més elevats (estació de cabal EA22) del riu Valira a la Seu d'Urgell.

Pel que fa als rius en general, són el focus més important de contaminació de tot el cicle de l'aigua a la terra, ja que són els que transporten materials dissolts o en suspensió als oceans. Això s'ha de tenir molt en compte per tal de no utilitzar el riu com un gran col·lector a cel obert; aquest abocament de residus fa que els nostres rius es converteixin en clavegueres. Una bona part de la complexa situació que es crea a l'hora d'ordenar un territori fluvial dins un entorn urbà és deguda a la col·lisió entre la dinàmica i les característiques dels rius i de la ciutat, cada un amb el seu territori d'ús. L'home, per diversos motius (espai, «creixement urbanístic», especulació), voldria que fossin per al seu ús exclusiu, i aleshores es crea un conflicte d'interessos que sempre, en un primer moment, guanya l'home. Però després, si l'home no posa les coses al seu nivell veritable, el riu sempre ens recorda la seva presència. Com es diu popularment, el riu té memòria; és un element viu, encara que no ho sigui tant.

Les crescudes dels rius

Parlarem de les grans crescudes. Quan en volem calcular el cabal, ens trobem tradicionalment amb un problema que s'encara amb una gran subjectivitat: el càlcul del cabal de màxima crescuda per una secció i un període de temps determinat. Sovint les dades objectives sobre les condicions reals del flux de l'aigua en els rius són desconegudes, o bé els nostres registres són recents i, per tant, no inclouen períodes de temps significatius. Per exemple, en les dades de cabal diari, no hi són registrades ni la riuada del 1905 ni la del 1937.

Una pràctica corrent és completar les dades obtingudes per estacions de cabal diari properes amb valors teòrics, basats en fórmules empíriques o en els càlculs obtinguts mitjançant hipòtesis derivades de la valoració de les condicions topogràfiques, climàtiques, edafològiques (relatives a les característiques físiques, químiques i biològiques del sòl) i d'ús del sòl. Del resultat d'aquesta gran varietat d'hipòtesis i càlculs, se n'obtenia un cabal màxim per a un període de retorn determinat, que es pot dir que acotava suficientment i amb seguretat el problema en qüestió.

Però aquesta situació, com veurem, ha canviat d'una manera radical en produir-se en els ecosistemes fluvials impactes negatius que, si bé molts es troben dins el que es podria anomenar la cota natural, augmenten molt la seva freqüència.

Els efectes de les «riuades artificials» serien els següents: a) nivells molt alts de les cotes del riu, que en cap cas no es corresponen amb les dades històriques; b) cabals anormals d'aigua en èpoques anormals, i c) quantitats anormalment altes de substàncies en suspensió o en dissolució.

a) Pel que fa als nivells molt alts en les cotes dels rius, que no es corresponen amb les dades històriques, es produeixen localment en punts concrets dels nostres rius i ocasionen danys de tota mena en els assentaments humans i en l'agricultura. Sovint se'n dedueix que, quan el nivell de l'aigua del riu arriba a cotes superiors a les històriques conegudes, s'ha produït una riuada amb cabals superiors a tots els anteriors, allò que s'acostuma a dir una riuada excepcional. La realitat, però, ens ensenya que aquesta afirmació no sempre és certa, i per això és necessari analitzar més detingudament el problema, ja que encara que els seus efectes puguin ser catastròfics, la solució pot ser relativament senzilla.

Tradicionalment, sempre s'ha recorregut a dues variables per determinar el cabal màxim en una secció determinada: la distribució i la intensitat de les precipitacions i els temps de concentració. Però la realitat, com sempre, ens indica que es produeixen inundacions i nivells alts en els llits del riu sense que ni la precipitació total ni la seva durada siguin paral·lelament alarmants. I d'això en deduïm que apareixen altres variables que influeixen en els nivells màxims de les avingudes, que augmenten els efectes que, «segons les dades històriques» o la memòria de la gent gran, caldria esperar de les precipitacions caigudes.

Les variables a què fem referència no són sinó la conseqüència d'*alteracions ecològiques* a la conca, que generen efectes significatius en els aspectes que, de sempre, eren paràmetres constants o quasi inalterables en els estudis hidrològics.

Aquestes alteracions de caràcter ecològic a què fem referència i que tenen influència en els nivells màxims de les avingudes són dues. D'una banda, l'augment del vessament per alteracions en la cobertura vegetal de la conca: eliminació de vegetació natural per canvi de cultius, deforestació i, potser el més important per a nosaltres, augment del sòl urbà encimentat, que produeixen una eliminació ràpida de l'aigua superficial i un augment d'aquesta aigua en disminuir la filtració; tot va al riu i ràpidament. D'altra banda, la disminució de la secció del riu (d'això, a Andorra en tenim una sòlida experiència, que no deixa d'incrementar-se), allò que alguns companys anomenen la disminució de la secció hidràulica, que, amb la disminució de la velocitat de l'aigua com a conseqüència de modificacions de les ribes i de la construcció d'infraestructures de servei dins el cabal del riu, ocasiona una elevació del nivell del riu per cabals que abans de les alteracions eren «normals». Ambdues actuacions han de quedar proscrietes i, en canvi, s'ha de fomentar la restauració de la vegetació natural i el condicionament i el respecte al llit del riu.

b) Cabals anormals d'aigua en èpoques anormals. Per garantir l'estabilitat d'un ecosistema fluvial, cal mantenir unes condicions semblants a les naturals, o, si es produeixen variacions substancials, aquestes han de ser breus i prou espaciades en el temps.

c) Quantitats anormalment altes de substàncies en suspensió i en dissolució. Independentment de l'efecte estètic, sanitari o econòmic que l'abundància de substàncies en solució o suspensió en un riu pot produir, és clar que representa una interferència en la qualitat de l'aigua i, per tant, en la *salut* de l'ecosistema fluvial. El manteniment de quantitats altes d'aquestes substàncies a l'aigua té efectes summament greus.

El riu i la ciutat

Podem comprovar fàcilment, sense cap més esforç que una simple observació, que, en el seu procés de creixement, les ciutats han anat ocupant l'espai que corresponia al riu, l'espai fluvial, segons les formes d'ocupació, el grau d'intensitat urbana i les dimensions i les característiques d'aquell espai.

Aquest conflicte permanent entre el riu i la ciutat queda reflectit en el quadre que s'adjunta a aquesta ponència, elaborat pel professor José María de Ureña Francés.

L'espai fluvial adquireix la seva forma a causa, fonamentalment, dels processos d'erosió-transport-sedimentació fluvial. Aquest procés es trenca per la pressió urbana que, amb un creixement incontrolat com el que patim o hem patit, segons els gustos, fa que disminueixi la superfície o espai fluvial disponible

perquè la dinàmica fluvial es porti a terme, i comporta el deteriorament del riu, amb l'ocupació del seu territori natural, cosa que augmenta els riscos derivats de les avingudes.

Podem afirmar que el procés d'urbanització ha ocupat gairebé tot l'espai fluvial. Hem transformat el nostre riu en un canal.

Allò que en enginyeria fluvial s'anomena planes d'aigua, que serveixen d'àrea d'expansió de l'energia (dissipació) del cabal i per al seu emmagatzement durant les avingudes, alhora que es caracteritzen per una gran fertilitat en estar constituïdes per terrenys aportats pel riu en el seu procés de transports de sediments, pràcticament han desaparegut. Podem afirmar amb la seguretat de no equivocar-nos que això és el que ha passat en zones del nostre riu principal, el Valira. La zona verda (la zona ripària) que es reserva al cabal gran és irrecuperable, encara que res no és impossible. Ens correspon a nosaltres recuperar el que es pugui d'aquesta zona, o, com a mínim, tractar de no posar-ho més difícil a les generacions futures.

El cabal ha de ser divers, mantenint zones de més i menys velocitat de circulació de l'aigua i riberes que no siguin llises, elements imprescindibles per a la vida de la fauna aquàtica. A més, un cabal divers té més capacitat d'auto-depuració, cosa que millora la qualitat de les aigües.

En les zones de més pressió urbana, amb l'afegit de la falta d'espai, hi ha una recerca continuada de sòl per ubicar nous serveis, en detriment del riu i del seu espai fluvial. En alguns trams importants per la seva longitud, la canalització del riu per fer front a les avingudes només ha aconseguit reduir-ne la diversitat morfològica. L'extensió de les activitats urbanes fins a la vora del riu n'ha destruït els hàbitats i això fa quasi nul·les la flora i la fauna (biòtops, com a àrea geogràfica corresponent a una agrupació d'éssers vius sotmesos a condicions relativament constants o cíclics).

Les riuades

Com ja hem assenyalat, a Andorra es recorden les avingudes dels anys 1907, 1937, 1952 i, sobretot, la del 1982. Malgrat que la pluviometria local no es pot considerar abundant, de vegades es presenten precipitacions que en poques hores poden assolir valors superiors a la mitjana anual, tal com passa en algunes zones mediterrànies. En conseqüència, la gran desproporció entre els cabals ordinaris i els extraordinaris fa que el problema de les inundacions revesteixi una gravetat especial.

En el seu origen, la crescuda d'un riu és un problema merament hidrològic, però com que es desenvolupa en zones d'activitat humana intensa, es converteix en un problema territorial, amb repercussions socioeconòmiques. Els terrenys al·luvials contigus als rius són plans i fèrtils i, des de sempre, l'activitat humana ha tendit a instal·lar-s'hi. Per una banda, els danys materials ocasionats per les crescudes podrien interpretar-se com el cost per l'ocupació d'uns

terrenys amb una extensió superficial molt reduïda, però amb un valor territorial molt important, ja que, sovint, el corredor fluvial articula la ubicació de les ciutats i de les infraestructures.

S'han d'aconseguir uns nivells de protecció, respecte als quals cada zona requereix un equilibri entre el cost de les actuacions i el valor dels béns protegits. La manera d'obtenir els nivells de protecció més adequats consisteix en la combinació de mesures estructurals i no estructurals. Així, per exemple, les zones urbanes sotmeses a risc d'inundació podrien protegir-se de les crescudes ordinàries amb mesures estructurals, confiant a les mesures no estructurals la protecció suplementària davant les crescudes extraordinàries.

Les mesures estructurals són les que consisteixen en la realització d'obres d'infraestructura. Es pot dir que són, fonamentalment, els embassaments de regulació (laminació) i les canalitzacions.

Quant a les mesures no estructurals, que s'han començat a utilitzar als últims anys, són aquelles que, a diferència de les estructurals, no actuen pròpiament sobre l'avinguda, alterant-ne les característiques hidrològiques o hidràuliques, sinó que modifiquen la susceptibilitat de la zona inundable davant els danys per inundació. Aquest tipus de mesures, per tant, no evita els riscos d'inundació, però poden aconseguir mitigar-ne els efectes. Entre les mesures no estructurals més utilitzades destaquen els sistemes de previsió i alerta, ja implantats a molts països, o l'ordenació de zones inundables, encara poc desenvolupada a Europa. Per a la seva aplicació es necessita l'elaboració de mapes de risc per inundacions.

Cal incorporar sistemàticament el concepte d'inundabilitat en els instruments de planejament urbanístic.

Per a això, els plans generals d'ordenació urbana haurien d'incloure obligatòriament la delimitació del domini públic en les zones urbanes i, allà on existeixen mapes de risc, la delimitació dels tipus de riscos identificats.

Alfred Huarachi i Ortega

*Enginyer superior de camins, canals i ports i
president del Col·legi Oficial d'Enginyers Superiors d'Andorra*

«La sostenibilitat del nostre model socioeconòmic de convivència requereix la recuperació del territori com el lloc on, més enllà de l'especulació amb un bé escàs, es produeix la vida, tota la vida, i que, per tant, en part s'ha de posar a la disposició dels ciutadans, de manera pública i democràtica. El cas contrari provocaria la desafecció d'àmplies capes de la població respecte al projecte social en curs, i el faria inviable no sols econòmicament, sinó també antropològicament.» D. P.

QUADRE 1 Característiques dels rius i de les ciutats

Àrees fluvials

Canvi

Els rius canvien permanentment: cabal, erosió, transport i sedimentació, modificació del seu curs i de la seva secció, territori ocupat per les aigües, etc. La seva morfologia, la fauna i la flora s'han generat per adaptar-se a aquests canvis. El riu es caracteritza per la seva evolució, contínua, ininterrompuda, lenta.

Diversitat

Els rius es caracteritzen per la diversitat d'elements (ràpids i rabeigs, riberes no uniformes, cursos no rectilinis, etc.) i per la irregularitat de les seves formes.

Integració

Les àrees fluvials sorgeixen de la superposició de dos àmbits, l'aquàtic i el terrestre, i és precisament aquesta interrelació el que les converteix en ecosistemes singulars.

Sistema

Un tram d'un riu no pot aïllar-se de la resta, sinó que és part d'un sistema. En conseqüència, l'ordenació d'un tram del sistema fluvial influeix en els altres i s'ha de fer amb un enfocament de conjunt.

Ocupació ocasional

Els rius no estan limitats al seu cabal, sinó que el seu territori és format per un espai més ampli (el corredor ripari, les planes d'aigua, etc.), si bé algunes parts són utilitzades pel riu només ocasionalment (per exemple, durant les avingudes).

Natural

Els rius són espais netament representatius de l'evolució natural del nostre planeta.

Àrees urbanes

Permanència

Els usos urbans del sòl i les edificacions creen estructures permanents amb límits fixos i estables. Els carrers i els edificis tendeixen a mantenir-se durant llargs períodes de temps. La ciutat combina la permanència amb els canvis bruscs.

Uniformitat

Els espais urbans (carrers, places, edificis, etc.) tenen formes geomètriques i regulars. És normal usar regles geomètriques a l'hora d'ordenar la ciutat (per exemple, les alineacions).

Exclusivitat

La base de les àrees urbanes és la tendència a l'exclusivitat d'ús de cada posició del territori.

Fragmentació

L'ordenació del territori es porta a terme per fragments administratius, fonamentalment municipis. S'estan començant experiències d'ordenació comarcal, provincial o regional; no obstant això, no és normal que aquests àmbits coincideixin amb les conques hidrogràfiques.

Ocupació permanent

En les àrees urbanes es tendeix a utilitzar permanentment tot l'espai disponible. La legislació considera que els plans d'ordenació han d'assignar un ús permanent i continuat a cada una de les parcel·les.

Producte de l'home

Les ciutats són l'expressió més completa de la transformació de la naturalesa per l'home.

Necessitat d'una Llei d'ordenament territorial

Aleix Dorca i Bis

Situació actual

Una ponència sobre la necessitat d'una Llei d'ordenament territorial té, evidentment, la tasca fàcil. El procés evolutiu, lent, embolicat, invers i pressionat des de diversos àmbits i *lobbies* amb interessos sovint contradictoris sobre el territori (dominis esquiables, sector agrícola, sector immobiliari, protecció del medi ambient, etc.), amanit amb picabaralles polítiques de molt baix nivell urbanístic tècnicament parlant (més preocupades pel mànec de la paella que no pas pel seu contingut), fan que, normativament, des de finals dels anys 70, començament dels 80, i acabades les zonificacions, puguem qualificar de nuls els avenços reals.

Si bé és veritat que, amb posterioritat al 1993, la Constitució i la Llei qualificada de delimitació de competències entre el Govern i els Comuns han provocat un moviment –abonat pel Col·legi d'Arquitectes– de plantejament de plans generals d'urbanisme parroquial (Andorra la Vella, Ordino, la Massana, aquest darrer amb peculiaritats que farien que baixéssim massa al detall), repetitivament reclamats des del Consell General des de mitjan segle, el procés s'encalla en el moment en què es troba mancat de suport o de marc legal, tot i que la feina feta serà útil com a base de partida.

Al mateix temps assistim a una proliferació de plans especials –a Soldeu, a Pal, a Sispony–, parcs naturals –Sorteny–, estudis de detall i propostes mixtes Administració-iniciativa privada en zones frontera del creixement urbà que, encotillades en l'estret àmbit d'una normativa d'edificació caducada, impliquen una sèrie de pedaços normatius, com el que s'ha posat recentment a fi de promocionar la construcció d'aparcaments.

Com és palès, continuem seguint el camí invers: d'una normativa d'edificació pensada «en contra de», en lloc d'«a favor de», basada en la producció d'edi-

ficis de nova planta –sense cap previsió pel que fa a les rehabilitacions del parc immobiliari existent– i hipotecada per la topografia o morfologia existent, es passa, en la majoria dels casos, a zonificar arbitràriament el territori, esquivant la definició d'estàndards i la reserva de sòl per a equipaments amb actuacions tan còmiques i patètiques com la de l'escola de Santa Coloma, que té uns accessos terciaristes per manca de planificació (urbanisme aplicat) o, senzillament, de pla parcial (urbanització de l'entorn immediat).

Seria injust per la meua banda no dir que l'avantprojecte de la Llei d'ordenament del territori, encarregat fa quatre anys, està ja en mans del Govern; manca la seva aprovació, si escau, i la intervenció del grup parlamentari majoritari (en l'ordre que vostès prefereixin), i, posteriorment, tot el procés legislatiu: elaboració d'un projecte de llei per part del Govern, presentació d'esmenes per part dels grups parlamentaris, treball de la comissió legislativa i votació pel ple del Parlament, etcètera.

Per tant, no es pot dir que *no hem fet res*. El problema principal és de caràcter informatiu, o pedagògic –encara que cada cop sospito més de certes ignoràncies o incomprensions traduïdes al vernacle per «fer l'andorrà»–, i es pot resumir en una sèrie de punts de partida, de marcat caràcter de filosofia urbanística, que la futura Llei d'ordenament territorial no pot deixar de resoldre:

1. Una cosa és el dret de propietat i una altra és el dret a edificar –demostrat ja en la practica actual pels diferents coeficients a l'ús, des de 0,8 fins a 7 teòricament i, a la pràctica, superiors a aquest darrer.

2. Una normativa d'edificació i els seus *ad lateres* diversos com els reglaments d'indústria, i una zonificació del territori de cada parròquia no constitueixen en cap cas una eina vàlida quant a instruments de planificació. Per tant, cal definir aquests instruments.

3. Tenint en compte la dimensió del nostre país, la doble tramitació dels projectes és una barbaritat administrativa. Per tant, és necessari i racional establir un procediment simplificat de tramitació única i que al mateix temps doni seguretat jurídica a tot el procés.

4. El dret a la informació pública dels administrats en matèria d'urbanisme. En aquest sentit, cal no confondre la matèria objecte d'aquest dret amb urbanització, ni amb embelliment, ni amb verdejaments, ni amb mobiliari urbà, ni amb proteccions de nuclis històrics o patrimonials, etc.

5. Prèviament al procés edificatori, és imprescindible ordenar dues variables de l'equació de l'ordenament: la *parcel·lació* i la *urbanització*. Aquí val a dir que és curiós que amb el grau d'intervencionisme a què les nostres administracions han arribat pel que fa a l'edificació (vegeu la Llei d'accessibilitat, i també diverses normatives d'àmbit comunal que arriben a acotar fins de quina manera els arquitectes han de dissenyar o orientar els pendents dels llosats), la seva intervenció sigui inexistent en un tema com la reparcel·lació.

6. El concepte de flexibilitat i interès públic quant a situacions atípiques de mancances estructurals per manca de planejament previ, que comporta una

necessitat d'agilitat per part del procés administratiu a fi de donar solucions concretes en punts concrets de la malla urbana, tot i que seria més adient dir ciutat lineal, de la qual pengen cabdells més o menys entortolligats de trossos o barris de ciutat.

Per tant, al meu entendre i dintre la prudència, com a subjecte del secret professional que empara el meu client i en aquest cas concret el Govern d'Andorra, crec que els punts en què ha de basar-se la futura Llei d'ordenament territorial, les pedres angulars del text, són, de forma resumida i no exclusivament:

a) Definir el contingut urbanístic de la propietat (o, més ben dit, el dret al seu aprofitament urbanístic), de manera que es faci entenedor que el dret a edificar no deriva de forma única i exclusiva del dret a la propietat, sinó que s'emmarca dins el procés de planificació i dels processos previs de reparcel·lació –amb cessió de sòl públic inclosa– i d'urbanització. Evitant el bloqueig per part de particulars en tots els casos.

b) Fixar el sostre màxim edificable, subjecte a revisions (en tot cas a la baixa), a fi d'assegurar un desenvolupament sostenible.

c) Delimitar de forma clara les competències entre el Govern i els Comuns i les seves relacions. És imprescindible la col·laboració i la cooperació tècnica i política entre les diverses administracions, independentment de quins grups detinguin a cada moment el poder polític.

d) Crear *ex novo* els instruments de planificació del Govern (àmbit nacional: infraestructures, sistemes...) i dels Comuns (àmbit local: plans generals, unitats d'actuació...).

e) Delimitar el contingut teòric del planejament vigent, revisable, tot i separar-lo de la fase executiva, és a dir, de la que coneixem tots, la de les realitzacions concretes, ja siguin carreteres, túnels, urbanitzacions o dotacions.

Conclusió

Està lluny del meu esperit apel·lar a canvis de mil·lenni i altres frivoltats similars amb l'objectiu de palesar urgències històriques. Estic convençut que l'Estat andorrà es dotarà d'una eina tan bàsica com aquesta pel sol fet de la situació de col·lapse urbanístic i d'inseguretat jurídica a què avui ens trobem abocats.

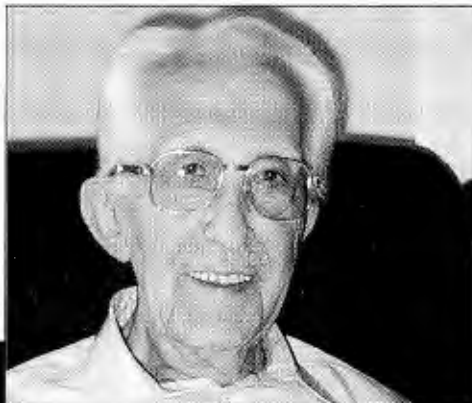
Aprofito també la conclusió per agrair d'antuvi que no es busquin lectures polítiques pures al contingut d'aquesta ponència. En els darrers vint anys, qui més qui menys ha estat al poder, ja sigui local o estatal. És ben veritat que una política urbanística porta una càrrega molt forta d'orientació política prèvia segons el partit que la defineix. Però el que es pretén defensar aquí és que, independentment del grup que tingui el poder polític en un moment determinat, els instruments necessaris per a un planejament coherent tenen un fort caràcter tècnic i han de crear-se com més aviat millor per a l'ús de tots i especialment de

les administracions. Particularment, i com tècnic en la matèria, trobaria ridícul que fos com a conseqüència d'una recomanació més o menys forta de la Unió Europea.

Aleix Dorca i Bis

*Arquitecte i exdegà del Col·legi Oficial
d'Arquitectes d'Andorra*

Andorra i la circulació de l'automòbil

Andreu Claret i Casadesús

L'era de l'automòbil va entrar a Andorra amb bon peu. La inauguració el 1913 de la primera carretera moderna des de la frontera espanyola fins a Andorra la Vella i la construcció als primers anys trenta de la xarxa bàsica van ser unes realitzacions útils que van evitar sense retard l'aïllament del país respecte al nou mitjà de locomoció, i, per tant, van contribuir d'una manera important al desenvolupament i al progrés.

Després, als anys 50, es va eixamplar de forma modèlica la carretera del port d'Envalira, que avui dia encara cobreix perfectament les necessitats. Tinc l'honor de poder dir que vaig dissenyar el seu traçat.

Però, després de l'exceptional creixement que al llarg del segle han experimentat tant la població autòctona com el volum de turistes que ens visiten, que es compten per milions i la majoria utilitzen l'automòbil, la nostra xarxa viària demana urgentment una ampliació global, que posi solucions eficaces i duradores a les cues i als col·lapses.

Permeteu que passi revista de manera succinta a les principals necessitats que avui té el nostre país.

Carretera del port d'Envalira

És la carretera de muntanya més moderna i més segura que s'ha fet al món. És irrepitible. Vaig dissenyar una carretera que té 30 metres d'ample en els revolts. La vaig començar l'any 57. Quants accidents hi han hagut en aquesta carretera? Ben pocs... perquè, amb l'amplada que tenen els revolts, és impossible un accident atribuïble a la carretera.

Es tracta d'una via plana que amb un traçat generós i adequat salva un port de muntanya de gran desnivell i que ha de suportar sovint la neu i el gel. Quan es va estrenar em venien a veure els americans, la gent del Canadà, gent

d'Itàlia, de tot arreu, i quedaven admirats del seu disseny. És una carretera que encara serveix, que no s'ha fet petita pel volum de trànsit que té.

Túnel d'Envalira

Anar al Pas de la Casa per un túnel no és dolent, però no soluciona res més que donar seguretat a la gent quan fa temporal. Ara els temporals de neu no són ni la meitat de com eren abans. Sense parlar ja del port d'Envalira o de Soldeu, jo he vist la carretera totalment col·lapsada per la neu entre Andorra la Vella i la frontera de la Seu d'Urgell, amb màquines i turbines amunt i avall i desbloquejant fins a Encamp, ja que no es podia passar per enlloc. Malgrat tenir només la concessió per desbloquejar el port d'Envalira, durant nou anys vaig treballar per tots els comuns.

Accessos al país

Hauríem de fer una altra entrada a Andorra directa des de Tarascon; és el camí més recte per entrar a Andorra des de França. Si aquesta via existís, la gent que des del nord d'Europa van, per exemple, a la Costa del Sol, agafarien el mapa i dirien: Estic a Alemanya, estic a París, el camí més recte és travessar Andorra. Des de Tarascon s'arribaria a Arinsal, o, si voleu, al Serrat, o a Ordino. S'hauria de foradar la muntanya, no pas de passar-hi per dalt així seria una via operativa durant tot l'any.

Pel que fa a la carretera de la Seu d'Urgell a Andorra què esperen per convertir-la en una autovia?

Circulació interior

El projecte de Pla de Carreteres existent és deficient. El van fer uns amics meus de Barcelona que no saben què és una carretera en un país on les valls són verticals.

Cal dissenyar el Pla de Carreteres tenint en compte per sobre de tot que no podem fer mal al paisatge, però sense oblidar que aquest és un país vertical. Això, ja fa més de quaranta anys que ho dic. D'Andorra la Vella a la Massana, per exemple, caldria fer dos túnels, l'un de pujada i l'altre de baixada, o un túnel ample amb separació entre les vies.

L'única solució en un país com el nostre és fer túnels. És una solució cara, però de diners al país no en falten per invertir en un projecte sòlid i de futur.

Els túnels s'han de fer separant completament la via de pujada i la de baixada. Jo vaig dissenyar el del Cadí, preveient-hi una divisió entremig de les dues vies i una bona il·luminació. Tot el país hauria d'estar foradat per túnels. És l'única manera perquè no es formin aquestes llargues cues i perquè la gent no s'escarmenti i diguin que no tornaran mai més.

Aparcaments

Hem de fer aparcaments a dintre les muntanyes, a totes les parròquies, pàrquings soterrats i abundants. No és acceptable que en un país amb l'afluència turística del nostre hi hagi problemes per aparcar. Si sap que ha de tenir molts problemes per aparcar, el turisme no vindrà a Andorra.

Transport públic

Una altra cosa que cal fer per millorar la circulació interior és potenciar el transport públic. No pot ser que per fer un quilòmetre la gent agafi el cotxe. La gent del país han de tenir consciència que això no pot ser, però a aquesta consciència ha d'ajudar-hi l'existència d'un transport públic puntual i suficient.

Metro aeri

El metro aeri és una bona idea com a transport públic. Però no s'ha de limitar a uns pocs quilòmetres dins d'Andorra: ha d'arribar a la Seu, i també a Foix, o, almenys a Acs-dels-Tèrmes. Si el Govern s'ho proposa es podria fer: a Andorra hi ha prou diners per fer això i més.

Andreu Claret i Casadesús

Promotor de comunicacions transpirinenques

L'urbanisme comunal, limitacions i possibilitats

Lydia Magallón i Font

P arlar d'ordenament del territori no és només tractar l'ordenació i la distribució del sòl. Vol dir també organitzar-ne l'ús en funció de les persones que hi viuen, de l'activitat que hi desenvolupen i del llegat que unes i altres han anat elaborant al llarg de la història. Vol dir ser capaç de conjugar la recerca de la qualitat de vida òptima, adequant les infraestructures i els serveis urbans a les noves necessitats que es van generant, però sense trencar amb l'aportació que els anys d'història i de cultura han forjat. Vol dir fer vials amples per fluidificar la circulació rodada i alhora conservar els camins rals empedrats amb pedra seca. Vol dir erigir moderns edificis amb tot el confort de les noves tècniques i al mateix temps restaurar i conservar les velles cases que han tingut un paper important en la nostra història. Vol dir fer parcs i zones verdes i preservar els espais naturals. Vol dir treballar per cobrir les nostres necessitats d'avui i pensant en les dels anys a venir sense oblidar-nos de les nostres arrels. Ordenar el territori comporta saber on som, com hi hem arribat, on volem anar i de quina manera. Disposem-nos, doncs, a fer aquesta reflexió.

Durant els anys 1834 i 1835, el súbdit anglès James Erskine Murray va efectuar un periple a través dels Pirineus durant el qual va travessar el nostre país, i en fa aquesta descripció:

«Les maisons, ou plutôt les cabanes, où vivaient les paysans, sont d'une construction à la fois des plus simples et des plus originales. Elles sont faites de pierre ou de bois, mais bien peu de chose dans leur aspect dénotait qu'on avait eu recours à un maçon ou à un charpentier pour les construire. Un détail de la construction de ces bâtiments montrait plus que tout autre le caractère primitif des arts en Andorre: toutes les cabanes sont recouvertes d'ardoise, qui se trouve en abondance dans les montagnes avoisinantes, mais les Andorrans ont si peu tiré profit de leur capacité à produire du fer que les ardoises de leurs maisons sont posées sur les chevrons et maintenues en place à l'aide de

lourdes pierres qui sont placées dessus. Ce n'est que dans les maisons les mieux construites que l'on emploie des clous pour fixer les ardoises, de sorte que le toit des maisons à la plupart du temps un aspect fort singulier, comme si une avalanche venant de la montagne avait fait tomber dessus des débris de pierre. (...)

»Autour des maisons ou près des maisons se trouve invariablement une parcelle de la terre la plus riche consacrée à la culture du tabac car, au contraire de la France, cette culture n'est pas réglementée en Andorre, et chaque paysan peut se réconforter en hiver avec sa pipe ou ses cigares. (...)

«...nous atteignîmes les Escaldes, le premier des villages situés dans le bassin d'Andorre. C'est sans conteste le village le plus sale que j'aie jamais visité. Il se compose d'une centaine de maisons bâties de façon si irrégulière et regroupées de façon si irrégulière quelles combleraient les désirs du plus ardent admirateur du pittoresque en architecture. Elles sont en général à deux niveaux, les mulets, les vaches, les chèvres et le bois de chauffage se trouvent au niveau inférieur, tandis que la famille loge à l'étage. Les ruelles, ou les passages entre les maisons, sont si étroits que du balcon, dont chacune des bâtisses est ornée, il ne serait pas difficile à une famille de rendre visite à ses voisins d'en face sans prendre la peine de descendre dans la rue. À travers le labyrinthe de ces pauvres ruelles malodorantes, nous atteignîmes la meilleure *posada* de l'endroit, dont le confort était tout à fait assorti au reste du village.»

Des de l'època en què James Erskine Murray va passar per casa nostra, algunes coses han canviat (afortunadament per a nosaltres!), però d'altres, si bé han millorat, encara conserven profundes traces d'aquell passat grotesc.

Reflexionem uns instants sobre aquests elements. En poc més de trenta anys, la pressió humana sobre el territori del Principat en general s'ha multiplicat aproximadament per 60, passant d'uns 26 a uns 1.667 habitants per quilòmetre quadrat de mitjana per mes. El consum d'electricitat en aquest mateix període també ha passat de 27 milions de kWh a 393 milions de kWh. A la nostra parròquia, tota la població s'ha concentrat circularment al fons de la vall, quedant un disc central i les zones altes lliures d'aquesta pressió. Aquest creixement desmesurat i sense control té repercussions en els aspectes social, econòmic i ambiental. Perquè, malgrat haver generat un desenvolupament econòmic molt important, haver possibilitat la creació de noves empreses i llocs de treball i haver permès millorar considerablement les condicions de vida de la població resident, també és veritat que el seu caràcter improvisat, especulatiu, i el seu ritme trepidant han generat desequilibris socials i desajustaments en el model turístic expansiu.

Aquesta fórmula de progrés es va distanciant de les aspiracions dels residents i de les demandes dels mateixos turistes, cada dia més exigents. Uns i altres entren a valorar la qualitat de vida, un entorn social integrat i atractiu, oportunitats de lleure actiu, de retrobament amb la natura i amb la cultura i amb una qualitat ambiental basada en una actitud responsable. Ara fa uns deu anys

que es va començar a constatar la progressiva pèrdua de qualitat dels nostres visitants i la dificultat de mantenir els preus de les contractacions turístiques. Les inversions en projectes de qualitat i les iniciatives de modernització i rehabilitació del patrimoni existent, quan es fan és a batzegades, i s'instaura un cert pessimisme empresarial i s'afebleix l'esperit emprenedor. Comencen a aflorar les contradiccions d'un model de desenvolupament urbanístic i econòmic insostenible que amenaça amb l'exhauriment de les mateixes bases del seu atractiu, introduint processos de congestió i de degradació que podrien fer-se irreversibles.

Fins no fa gaire temps, estàvem encara en una època preconstitucional en què totes les pràctiques, i també la urbanística, estaven regides pels usos i costums. Aquests donaven lloc a convenis entre administracions i particulars justificats per interpretacions subjectives de l'interès públic; gairebé tot podia arribar-se a pactar i a pagar en nom de l'interès públic. Ara estem en el període d'adaptació a la Constitució i als seus manaments. Però, com totes les èpoques de transició, aquesta és una època delicada. D'una banda, si bé la Constitució preveu tot un desplegament legal que serveixi de marc al desenvolupament, aquest no s'ha produït en gran mesura. És veritat que ara disposem d'una Llei d'expropiació que permet regular tots els tractes de compravenda que fan les administracions per a obres d'interès públic. Però el fet és que es donen greuges comparatius entre els convenis actuals, fets a partir d'aquesta llei, i els efectuats en un passat molt recent, i això fa molt difícil arribar a tancar tractes, amb acord entre les dues parts, sense propiciar contenciosos administratius o l'obertura d'expedients d'expropiació.

Però, i l'interès públic, què és exactament? Avui la noció és molt difusa. L'única eina que tenim és la xifra que ens marca la mateixa Llei d'expropiació, però aquesta només ens estableix un valor econòmic traduït en indemnitzacions o plusvàlues homogènies i equitatives per a tots els tractes presents i futurs entre administracions i particulars. La seva aplicació final depèn del Consell General, i és evident que en la decisió que aquest prendrà no hi haurà cap vincle directe entre les xifres que han sortit de les fórmules donades a la Llei i l'interès públic objectiu aplicat amb criteris de planificació urbanística per part de les administracions. La prova més flagrant de la necessitat de redactar nous instruments legals que permetin precisar aquesta noció d'interès públic és que encara avui les administracions continuen signant convenis amb particulars que, si bé representen en la majoria dels casos millores evidents per a les administracions, fan que aquestes es trobin en una situació d'al·legalitat (que no d'il·legalitat), molt perillosa per la vulnerabilitat que es deriva d'un buit legal davant un eventual contenciós administratiu.

Aquesta vulnerabilitat posa en evidència la necessitat urgent de redactar noves lleis, que ens permetin entrar en una via de normalitat governamental. Què vol dir això? El ritme actual d'evolució en què la nostra societat es troba immersa fa que els canvis reals arribin més de pressa que els instruments

que els han de regular. Així, doncs, en aquest nou context constitucional, ens plouen els recursos i els contenciosos administratius. La manca de legislació obliga la justícia a aplicar les lleis existents de manera supletòria. En els casos en què les lleis han quedat obsoletes, les sentències no poden sinó continuar-s'hi emparant, tal com va quedar reflectit en la que va dictar el Tribunal Superior de Justícia, amb data 9 de desembre de 1998, referent a la concessió de la gestió dels aparcaments a la nostra parròquia:

«És cert que el breu període de cinc anys que estableix l'article 31.3 de la Llei de 30 de desembre de 1985 com a termini màxim de durada del contracte per a la gestió indirecta d'un servei públic pot resultar inadequat per resoldre les necessitats que planteja actualment la contractació pública, però no es pot oblidar que la funció dels tribunals és la d'aplicar les normes jurídiques vigents, sense que puguin substituir el legislador en la comesa de posar al dia els preceptes que ho requereixen.»

Ens cal reaccionar i prendre les mesures escaients per tal de no afectar les possibilitats de planificació, de creixement i de sostenibilitat de les parròquies i del país en general.

En aquest context, i a tall d'exemple, podem esmentar un dels grans esforços que s'està portant a terme des de l'administració comunal tot esperant la futura Llei del sòl. Es tracta del Pla Parcial del Clot d'Emprivat. Aquí, i a manca de llei, se sol·licita la modificació d'un article de les Ordinacions Generals d'Urbanisme del Consell General, orientat a permetre la construcció de plantes baixes destinades a usos comercials amb una fondària superior a 22 metres, sempre que aquest fet s'enquadri dins un pla d'urbanisme aprovat per les administracions comunal i central i en el qual hi hagi una cessió de terrenys significativa a favor de les administracions. Aquesta simple demanda, que pot semblar fins i tot banal, no és certament res més que un afegit –un pegat, dirien alguns– que haurà de quedar reflectit i millorat en futures lleis més completes. Però calia fer-la, a fi de pactar, dins la legalitat, un aspecte que s'ha anat fent al·legalment des de temps immemorial, al·legant interès públic.

Ben segur que el camí no serà fàcil. Però amb la Constitució vam escollir ser amos del nostre destí, decidir per nosaltres mateixos el nostre futur; i ara, conseqüents amb aquella voluntat manifestada el 1993, hem de dissenyar responsablement el nostre projecte de futur.

La Llei del sòl tindrà una importància vital com a primer element que permeti una planificació sostenible que comportarà la racionalització dels usos dels espais urbans en zones destinades a habitatges, despatxos, comerços i equipaments públics i privats i la planificació i la gestió dels usos dels espais naturals, l'aplicació d'una normativa àgil i precisa que permeti el desenvolupament dels plans urbanístics necessaris per a la modernització del país, sense que això vulgui dir que hàgim de renunciar a la nostra identitat.

Però aquesta no serà l'única eina necessària, ja que sense una revisió de les lleis qualificades de competències i de transferències als comuns i el des-

plegament de les lleis tributàries, la d'immigració i totes les que es refereixen a l'emmarcament dels canvis del paisatge humà, urbà i natural al nostre país i que encara estan per fer, correm el perill de caure en aquella via sense retorn a la qual no tenim el dret de portar el llegat dels nostres fills. Tal vegada l'herència que hem trobat no és gaire llustrosa, però ben segur que ha millorat considerablement respecte a la visió del nostre visitant anglès del segle XIX.

A Escaldes-Engordany hem subscrit la Carta d'Aalborg de les ciutats europees per la sostenibilitat. Això vol dir que hem pres el compromís de governar tot permetent el desenvolupament del procés de l'Agenda Local 21, acordada a la Cimera de la Terra de Rio de Janeiro el juny de 1992. Hem començat a treballar en aquesta línia. Però hem de ser tots, cadascú des de la responsabilitat que se li ha encomanat, els qui hem de treballar cada dia per aconseguir aquest ordenament del territori planificat i organitzat a partir de prioritats consensuades, en un procés participatiu que inclogui tots els sectors de la comunitat, considerant i avaluant opcions estratègiques alternatives, establint plans d'acció amb objectius mesurables, programant l'aplicació dels plans i responsabilitzant totes les parts en la posada en marxa de l'aspecte que els ha estat encomanat, establint sistemes i procediments per al seguiment precís i objectiu de tots els passos a fer i de la informació ciutadana.

Ara que som a les portes del nou mil·lenni i tenim Internet i la conquesta de nous planetes i de l'espai a l'ordre del dia, crec que és l'hora de tornar a les nostres arrels i pouar en els nostres símbols la saviesa que ens ha menat fins avui. «Virtus Unita Fortior», resa el nostre escut. Crec que ara és el moment, o no ho serà mai, d'aplegar-nos tots per reflexionar junts sobre aquests temes que són d'àmbit nacional, però que certament afecten totes i cada una de les parròquies i la totalitat dels ciutadans.

Però no podem fer la guerra cada u pel seu costat; ens hi juguem massa. Les lleis pendents de fer requereixen un ampli consens entre totes les institucions, les quals han vist modificat el seu estatus amb la Constitució. Ara ja no podem continuar buscant excuses per ajornar l'hora de la veritat. L'experiència ens ha ensenyat que cal fer canvis a les lleis actuals i que cal elaborar-ne urgentment un feix. És l'hora de deixar-se de partidismes i de discrepàncies entre òrgans de govern i començar a construir, seriosament i sobre fonaments sòlids de consens, l'Andorra del segle XXI. Encara hi som a temps perquè en els llibres de viatges que s'escriuin d'ara endavant els viatgers puguin fer consideracions més dignes sobre el país que volem que no pas les que va fer James Erskine Murray ara fa cent cinquanta anys.

Lydia Magallón i Font

*Ensenyant i cònsol major d'Escaldes-Engordany
Membre del Partit Liberal*

El Pla Especial per al poble de Pal

Bernadeta Garrallà i Coma

1. Els objectius del Pla

Introducció

És durant l'any 1992 que es comença a parlar de la necessitat d'elaborar un Pla Especial per al poble de Pal. Aprovat l'any 1997, el Pla ha estat realitzat conjuntament pel Quart de Pal, el Comú de la Massana i el Govern (Ministeri de Turisme i Cultura). És, per tant, el fruit d'un llarg debat i d'un intens treball de reflexió entre les tres administracions implicades, les quals han reconegut des del començament el valor històric i cultural del poble de Pal i, per consegüent, la necessitat de salvaguardar-lo.

Els valors del conjunt tradicional de Pal i la seva conservació

Situat a la parròquia de la Massana, al fons de la vall que solca el riu de Pal, el poble s'assenta al peu dels primers esperons de la Roca del Soler, entre els 1.555 i els 1.600 metres d'altitud. Orientat al sud i ordenat en una mena d'amfiteatre natural, aquest agrupament d'una quarantena d'edificis queda protegit dels vents i gaudeix d'una bona assolellada. Hi podem remarcar la presència important d'edificacions d'ús agrícola i ramader i un cert nombre de cases. Un sol element puntua el conjunt: el campanar de l'església.

Per entendre els valors d'aquest conjunt arquitectònic, podem fer referència a les definicions utilitzades per la UNESCO i pel Consell d'Europa:

«Es considera conjunt històric o tradicional qualsevol grup de construccions i d'espais, inclosos els llocs arqueològics i paleontològics, que constitueixen un assentament humà, ja sigui en un context urbà o rural, i la

cohesió i el valor dels quals siguin reconeguts des del punt de vista arqueològic, arquitectònic, prehistòric, històric, estètic o sociocultural» (UNESCO).

«Conjunts arquitectònics: grups homogenis de construccions urbanes o rurals remarcables pel seu interès històric, arqueològic, artístic, científic, social o tècnic i prou coherents per poder ser delimitats topogràficament» (Consell d'Europa).

Dins el nostre territori, el poble de Pal és, sens dubte, un dels conjunts arquitectònics que més responen a les característiques d'aquestes dues definicions. Efectivament, i tal com s'explica a la introducció del document 2 del Pla, el conjunt de Pal no és el fruit de l'atzar, sinó d'un equilibri precís de temps passats entre terres i població. Tots sabem que Andorra ha viscut de forma accelerada el pas d'una economia basada en les activitats agropecuàries cap a una economia fonamentada en el comerç i el turisme. Aquesta transformació de les formes de vida ha provocat la desaparició de la majoria de testimonis arquitectònics d'aquest passat. El poble de Pal els ha sabut guardar i la seva conservació i revitalització ha de permetre al poble andorrà de trobar l'expressió de la seva cultura i els fonaments de la seva identitat. D'aquesta manera, la salvaguarda de conjunts com el de Pal contribuirà a enriquir el sistema de referències culturals que cal trametre a les nostres generacions futures. Més enllà, la conservació d'aquest patrimoni arquitectònic, testimoni inestimable del nostre passat, contribueix a enriquir i a alimentar la diversitat del patrimoni cultural d'Europa.

També hem de ser conscients del rol important que el patrimoni cultural pot tenir en el context cada dia més present del turisme cultural. Andorra és, ara, un país amb vocació turística i els darrers estudis sobre l'evolució del turisme realitzats a Europa ens diuen que a la gent li agrada, cada vegada més, trobar els signes, els materials i els símbols de la cultura local del país o de la regió que visita (Devez, 1997). Efectivament, i així ens ho expliquen des del Consell d'Europa, el patrimoni cultural representa un repte econòmic i social que afavoreix el desenvolupament local, la millora de la qualitat de la vida i l'estimulació d'activitats tradicionals i noves i, per tant, contribueix a la revitalització econòmica del lloc on se situa. El Pla Especial de Pal té també com a objectiu revalorar el patrimoni existent.

2. Metodologia de treball

Quan parlem de salvaguarda hem d'entendre la identificació, la protecció, la conservació, la restauració, la rehabilitació, el manteniment i la revitalització dels conjunts històrics o tradicionals i del seu entorn (UNESCO). D'aquesta manera, el treball del Pla s'ha iniciat amb l'anàlisi exhaustiva de tot el conjunt; s'ha fet l'inventari de tots els edificis existents i desapareguts, s'ha tingut en compte l'evolució espacial i històrica del poble i totes aquelles dades històriques

i socioeconòmiques que s'han pogut recollir. És així que s'han identificat els 36 edificis existents que formen el poble de Pal i el context urbanístic en el qual s'inscriuen. L'anàlisi del cadastre i les altres dades històriques ens ajuden a entendre quina ha estat la transformació del patrimoni edificat durant els últims cent cinquanta anys. D'altra banda, la recerca ha permès localitzar l'emplaçament de les edificacions avui desaparegudes o en estat ruïnós. La seva reconstrucció, no mimètica, permetrà la recuperació i la consolidació del teixit urbà, afermat, també, per les noves construccions, a fi de retrobar l'estructura compacta característica dels pobles de muntanya instal·lats en terreny força pendent. També s'ha relacionat aquesta informació amb l'evolució agrícola i ramadera. Podem comprovar, per exemple, que l'any 1912 hi havia 13 cases habitades i 75 habitants, i que l'any 1994 queden 9 cases habitades i 24 habitants, i que els ramats de corders passen de 1.213 caps l'any 1912 a 0 l'any 1994. La transformació de les formes de vida provoca l'abandó progressiu de les cases de Pal.

L'inventari ha permès establir els diversos sectors protegits pel Pla, i ha fet ressaltar el petit nucli central del poble, en el qual es concentren els edificis més rellevants, anomenat sector 1, i on el grau de protecció serà més acurat. La resta del poble serà anomenat sector 2 i en els edificis modificats s'hi han de reconèixer els trets morfològics originals.

L'inventari ens ha facilitat, en definitiva, tots els elements característics del poble (edificacions i teixit urbà) i ha servit de base per establir els paràmetres de les diverses actuacions previstes pel Pla, com per exemple la consolidació del teixit urbà, la regulació de les noves edificacions, la restauració i la rehabilitació dels edificis, etcètera. D'aquesta manera, podem constatar que la majoria de les façanes principals estan orientades cap al sud, a fi d'aprofitar la calor del sol, que les cobertes són a dos pendents per conduir l'aigua cap al pendent natural del terreny, i que els careners segueixen de forma perpendicular l'amfiteatre rocós al peu del qual s'han instal·lat les edificacions, i que, per tant, caldrà continuar mantenint, en les noves edificacions, aquesta tendència general d'orientació nord-sud del conjunt.

D'altra banda, l'estudi de les superfícies i de les mides generals dels edificis, com també les mides de les façanes, ens proporcionen el que podríem anomenar el *patró regidor* dels edificis tradicionals de Pal. Efectivament, l'estudi de la relació amplada-alçada ha revelat que aquesta és pràcticament la mateixa per a tots els edificis. Així, doncs, la relació indissociable entre l'amplada i l'alçada impedeix al Pla de dictar unes mides predeterminades (excepció feta d'uns límits d'alçada màxima i unes dimensions màximes de planta) per a les noves edificacions. Per tant, es proposarà que les noves construccions raonin la seva volumetria segons el patró que va servir per determinar les tipologies que avui es conserven al poble, en el qual queda també ressaltada l'accessibilitat de les cases a la llum i al sol. D'aquesta manera es compleix la idea de Le Corbusier en el sentit que l'urbanisme és una ciència de tres dimensions, en la qual

la funció de l'alçada és determinant a l'hora de gaudir de la llum, del sol i de l'espai.

Hem de recalcar, també, que el Pla ha tingut cura de no abusar del concepte de patrimoni, un concepte desvalorat que porta a justificar les construccions mimètiques d'algunes façanes o els seus tractaments folklòrics, tot plegat inscrit en un ambient de rebuig de tot el que és contemporani, en lloc de concebre una arquitectura nova i atractiva que, sense imitar, pugui ser compatible amb el patrimoni. S'estableix així la possibilitat d'una relació evolutiva i creativa entre el passat i el present, i es crea un llenguatge amb la mateixa semàntica però amb una expressió diferent. L'èxit final dependrà, en bona part, de la sensibilitat dels arquitectes que treballin a Pal.

Un altre dels trets característics del poble que queden recollits en el treball de l'inventari topogràfic són les callisses que el Pla s'encarregarà de consolidar. La seva consolidació i adequació permetrà crear noves circulacions i evacuar correctament les aigües de la pluja.

En les fitxes d'inventari també hi consta l'estat de conservació dels edificis. Aquest és un element indispensable que facilitarà al Pla l'establiment d'uns programes temàtics de rehabilitació subvencionats i destinats a promoure la rehabilitació del patrimoni, entenent que aquesta rehabilitació ha de permetre la possibilitat d'un canvi d'ús dels edificis.

En definitiva, el que s'ha fet a Pal és buscar les mesures i les normes adequades per permetre al poble tradicional d'adaptar-se a la vida contemporània

sense trencar la seva harmonia i la seva autenticitat. No solament s'ha tingut en compte la restauració i la rehabilitació dels edificis existents, sinó també la reconstrucció d'edificis desapareguts, com a elements de cohesió i de recuperació de l'estructura urbanitzada antiga i per a la implantació harmoniosa de les noves edificacions.

3. El finançament del Pla i la intervenció pública

En aquest punt ens cal recalcar el paper fonamental de la planificació de la intervenció pública en l'aplicació del Pla Especial. Efectivament, la participació activa de les administracions li atorga fermesa i credibilitat, i permet ancorar els seus components. Aquest esforç important i insubstituïble de les administracions queda distribuït en dues grans línies d'iniciatives econòmiques: la inversió i la dinamització de la iniciativa privada.

Una part important de la inversió ha de ser assumida pel Comú i se centra, bàsicament, en obres d'infraestructures i equipaments. D'aquesta manera el Comú ja ha iniciat la segona fase de soterrament i millora de les infraestructures, ha dut a terme la rectificació d'una de les alineacions crítiques del poble (era Colom) i ha iniciat els tràmits per a la compra d'un terreny destinat a fer-hi un aparcament públic per als habitants i els visitants. Més tard, caldrà treballar en la pavimentació dels carrers, la il·luminació del poble i l'adequació d'un cert nombre d'espais de lleure (places, passeig del riu).

Per dinamitzar la iniciativa privada, sense la qual els objectius del Pla no es podrien complir, s'han establert una sèrie d'ajuts econòmics, la majoria dels quals seran assumits pel Govern:

- a) Préstecs amb tipus d'interès reduït.
- b) Ajuts a fons perdut.
- c) Exempció del preu de la tramitació d'obres al Govern (el Comú assumirà les exempcions tributàries que li pertoquin).

Efectivament, el Govern finançarà els crèdits a interès reduït destinats a la rehabilitació dels edificis existents, a la reconstrucció dels desapareguts i a la construcció dels edificis nous.

Els ajuts a fons perdut es canalitzen per mitjà d'uns programes temàtics creats amb la intenció de promoure les actuacions de restauració i de rehabilitació del conjunt arquitectònic de Pal. També pretenen desvetllar l'interès i la sensibilitat en les àrees concretes d'intervenció i concretar-ne l'aplicació evitant actuacions poc adequades. Des del punt de vista pràctic, els programes temàtics consisteixen en la promoció d'actuacions programades i concentrades en àrees determinades de l'edificació. Els cinc primers programes activats han estat el de fusteria, vidre, ferro i pintura, el de llosats, el de parets i estructures, el de vegetació i parets d'hort i, finalment, el de rectificació. Els quatre primers tenen com a objectiu principal millorar l'estat general dels elements anomenats existents, garantir la salut de les edificacions, revitalitzar l'entorn immediat

(horts, malladors) i promoure la reconstrucció dels edificis desapareguts. De manera més específica, també han de permetre la recuperació de solucions constructives tradicionals. Pel que fa al programa de rectificació, es preveu la intervenció en aquells edificis que cal corregir pel fet que s'adapten poc al conjunt, el pertorben de manera decisiva i poden devaluar seriosament les altres actuacions o el mateix esperit del Pla Especial.

Més endavant s'activaran altres programes destinats a millorar la seguretat de les edificacions i de les seves instal·lacions i a estudiar les possibilitats d'adequació dels habitatges per a les persones discapacitades. També s'ha previst promoure la restauració dels edificis més rellevants localitzats en el sector 1. Finalment, caldrà preveure i establir actuacions estables i eficaces de promoció cultural i turística del conjunt de Pal, a fi de generar expectatives de dinamització social i econòmica per als seus habitants i presentar al públic en general i als visitants d'Andorra una part força significativa del nostre patrimoni històric.

4. La Comissió Gestora

La fase d'execució d'un Pla Especial necessita obligatòriament unes grans dosis de coordinació, de respecte dels terminis, d'eficàcia en l'aplicació de les polítiques dissenyades i dels recursos assignats i, sobretot, de concentració dels esforços al llarg de tot el procés.

Aquests objectius, vitals per a la viabilitat del Pla, no són assolibles si no es constitueix una estructura senzilla però eficaç que garanteixi la coordinació de totes les voluntats i dels esforços i assegurí l'aplicació correcta de cada una de les fases previstes. Per evitar el risc evident de la dispersió que podria destruir i contaminar el procés d'execució del Pla, s'ha creat la figura de la Comissió Gestora amb l'objectiu de sincronitzar i canalitzar les energies que es generen.

Formada per membres de les diverses administracions, la comissió es reuneix un cop al mes amb la missió de vetllar per l'aplicació correcta del Pla i dels seus terminis. De manera més específica, ha d'informar sobre les sol·licituds de permís d'obres i les dels ajuts. Malgrat no ser vinculants, els seus informes són la base sobre la qual es fonamenten i es justifiquen els respectius decrets. En certa manera, la Comissió Gestora constitueix el motor del Pla Especial.

Bernadeta Garrallà i Coma

Diplomada en belles arts (restauració) i cap del Servei d'Inventari i Conservació del Ministeri de Turisme i Cultura

La inexistència d'un registre de la propietat: un handicap

Joaquim Juan i Vañó

El Registre de la Propietat és una eina ancestral. A l'antiga Grècia, existien algunes ciutats que disposaven de registres amb la indicació dels immobles i dels contractes. També a l'Egipte de l'època ptolemeica es documentaven les transaccions sobre béns immobles.

L'il·lustre jurista català Ramon Maria Roca i Sastre defineix el registre immobiliari com aquella institució jurídica que, destinada a enfortir la seguretat jurídica immobiliària, té per objecte registrar la constitució, la transmissió, la modificació i l'extinció dels drets reals sobre béns immobles, i també les resolucions judicials relatives a la capacitat de les persones i dels contractes d'arrendament i d'opció.

Tots els registres de l'Administració pública tenen dos elements comuns: la seguretat del tràfic jurídic, element primordial, i la publicitat dels continguts. L'Estat es reserva l'organització de la publicitat amb finalitats de seguretat i de garantia dels interessos generals que a través d'aquella es pretenen obtenir i que, per tant, no seria lògic deixar a la voluntat privada. A la majoria dels països, per raons històriques, les figures del registre se separen en tres organitzacions que poden funcionar en sistemes autònoms i que són: el Registre de la Propietat o cadastre legal, el cadastre físic i el cadastre fiscal.

Per a nosaltres, els arguments que més motiven la necessitat d'un Registre de la Propietat es fonamenten en la complexitat que caracteritza el mercat, avui envoltat d'una gran opacitat. És evident que qui adquireix un immoble o l'accepta com a garantia d'un crèdit necessita conèixer de forma indubtable la propietat del venedor o del deutor, i assegurar-se que està lliure de càrregues, a fi d'evitar qualsevol reclamació. És habitual l'existència de propietats controvertides arran d'una reclamació de terceres persones en virtut d'un altre títol, acte o contracte, o bé perquè la propietat pot estar gravada, mitjançant un dret real o una hipoteca, o embargada per un procediment judicial, entre d'altres casos.

En el sector immobiliari, l'efecte de la lliure competència no és suficient per seleccionar els bons actors. A diferència d'altres mercats de béns i de serveis, aquest es caracteritza per la intervenció esporàdica en operacions ben determinades. Com a conseqüència d'això, els efectes de la lliure competència no expulsaran els actors ineficaços ni tampoc impediran el frau, sinó que, ben al contrari, el context del mercat produeix els oportunitats.

Els costos d'informació són molt elevats, i les indagacions sobre la situació jurídica de la propietat són impossibles si no s'arriba a conèixer els orígens i tota la trajectòria del bé considerat. En dret, aquesta indagació s'anomena *probatio diabolica*, atesa la seva complexitat. A més a més, cal assegurar-se que la propietat que es desitja adquirir no està afectada per un dret real o no està embargada ni subjecta a servituds o a d'altres afectacions que desmereixen el contingut del dret de propietat.

És un fet admès, tant per les tendències més favorables com per les més crítiques a la intervenció de l'Estat en l'economia, que el mercat immobiliari requereix l'actuació estatal en l'àmbit de la seguretat jurídica. En el cas d'Andorra és evident que el marc legal vigent podria no ser el més convenient per garantir aquesta seguretat; així ho han manifestat diverses entitats i persones de reconeguda solvència, que remarquen l'aparició de tota mena de contractes irregulars, de fidúcies i de *prestanoms* que han malmès la seguretat jurídica en el mercat immobiliari i han creat una veritable estructura econòmica submergida alegal amb multitud de propietats no declarades pels veritables titulars.

La inexistència d'un Registre de la Propietat i d'un cadastre nacional afavoreix un clima d'inseguretat jurídica, que es veu agreujat per les mancances en relació a figures jurídiques importants en aquest sector econòmic, com són:

- la malanomenada «multipropietat»;
- la fidúcia, que en dret administratiu vigent al Principat resta totalment prohibida (decret del MICG 29-VII-81, art. 10);
- la propietat horitzontal, actualment no regulada, si bé el decret del MICG de 8-VII-65 exigeix un reglament de règim intern, sense especificar criteris, i estableix una discriminació per raó de la nacionalitat;
- la no aplicació de normativa existent, com per exemple la relacionada amb la cèdula d'habitabilitat, o la nul·litat de les promeses de compravenda declarada per la jurisprudència (l'última sentència és de data recent);
- la inexistència d'una regulació legal del sòl, element indispensable per poder sustentar les figures jurídiques esmentades.

Totes aquestes mancances, i d'altres, afavoreixen un clima nebulós que un Estat seriós no ha de permetre.

La protecció de l'adquirent

L'establiment d'un sistema de registre de fe pública és un requisit indispensable per aconseguir l'efecte de la seguretat jurídica en el tràfic immobiliari i

garantir-ne un desenvolupament adequat. Els efectes principals que produeix un sistema de registre a favor del comprador d'un immoble són els següents:

1. Obté la immunitat davant eventuais reclamacions basades en títols no inscrits en el Registre.
2. Es redueixen els costos de transacció.
3. Es defugen situacions de monopoli privat de la informació juridicoimmobiliària. Només l'Estat monopolitza la informació i la posa al servei de tots.
4. A partir de la inscripció, el comprador no necessitarà provar el seu títol per ser considerat propietari de l'immoble.
5. La inscripció només podrà ser modificada per resolució judicial ferma o per una nova inscripció de propietat.
6. Facilita la posterior transmissió del seu dret, economitant costos de possibles transaccions posteriors.

Efectes en l'àmbit econòmic general

Totes les economies de mercat tenen un sistema oficial per a la inscripció de finques, a fi de poder proporcionar un domini segur sobre aquestes en la realització d'inversions i en l'exercici dels altres drets privats i públics sobre béns immobles. Un sistema per inscriure el domini de finques, els seus valors, la seva utilització i altres dades relacionades amb la propietat immobiliària és un instrument fonamental perquè funcioni una economia de mercat.

L'administració del sòl és el procés mitjançant el qual poden gestionar-se eficaçment les finques i la informació sobre elles. Els seus principals avantatges, segons un estudi del Banc Mundial, són:

1. Augmentar la seguretat del domini de la possessió, afavorint així la confiança de les inversions individuals.
2. Reduir el cost de les operacions de transmissió i augmentar el rendiment dels mercats de la propietat immobiliària.
3. Proporcionar mecanismes diferenciats i econòmics per resoldre litigis.
4. Proveir una garantia per a crèdits.
5. Desenvolupar el mercat i fer-ne un seguiment.
6. Prestar un suport fiscal a l'Estat, creant un marc adequat per implantar polítiques fiscals basades en la propietat immobiliària.
7. Protegir i utilitzar els terrenys públics de forma més eficaç, abonant polítiques d'utilització sostenible del sòl.
8. Facilitar noves vies per al desenvolupament de l'agricultura i per a la implantació de polítiques agràries.
9. Millorar l'urbanisme i els desenvolupaments d'infraestructures.
10. Millorar la gestió ambiental.

Perquè tots els efectes assenyalats es materialitzin, la publicitat dels registres ha de ser accessible per a totes les parts que intervenen en el mercat

immobiliari. Fins i tot, creiem que seria necessari que els operadors jurídics ordinaris tinguessin accés al contingut dels registres.

Amb tot el que s'ha dit, considerem que resta suficientment il·lustrada la necessitat d'un Registre de la Propietat al nostre país, on el mercat immobiliari ha estat i continua essent un dels principals motors de l'economia. Avui, l'única fe pública existent és la derivada dels notaris, els quals, d'acord amb el vigent Reglament General del Notariat, disposaran d'un Arxiu General de Protocols i d'un Registre Central de Disposicions de Darrera Voluntat (Successions), preveient l'esmentat cos legal que els notaris puguin accedir al citat Registre per via informàtica.

A més, es regulen tres supòsits en els quals el notari podrà expedir certificació del que resulti del Registre central: a petició de l'autoritat judicial, a petició dels atorgants i a petició de persona amb drets legítims acreditats que vulgui conèixer si consta inscrit algun acte de darrera voluntat. En definitiva, res més lluny del senzill accés previst en la majoria de Registres de la Propietat, oberts a tota persona que hi estigui interessada amb el simple tràmit d'una petició verbal o escrita. Naturalment, els costos que comporta un sistema dotat d'aquesta estructura, bàsicament notarial, són molt superiors als que es deriven de la utilització ordinària del Registre de la Propietat.

Pel que fa a la composició de l'Arxiu General de Protocols, d'acord amb diverses fonts consultades, la Cambra de Notaris disposa ja de bona part de l'índex de propietats declarades com a embargades i dels corresponents oficis, és a dir, els documents judicials que decreten l'embargament d'un immoble, a més dels altres drets reals i certificats de dipòsit. Això facilitarà una informació necessària sobre la situació legal de determinades propietats.

D'altra banda, cal remarcar que, amb anterioritat, la Cambra de Notaris ja disposava dels índexs de testaments, capítols matrimonials i donacions. Tot i això, en paraules del seu president, la inexistència d'un cadastre nacional i d'un registre de la propietat comporta situacions indesitjables d'incertesa (*Diari d'Andorra*, 27-VI-99).

Tendències internacionals

Els consells internacionals de dret registral han valorat considerablement la importància dels registres jurídics, especialment els immobiliaris, respecte de la seguretat jurídica, la garantia del crèdit i l'acompliment de la funció social de la propietat. En aquest sentit, estimen que els registres immobiliaris constitueixen el mitjà més eficient per donar publicitat als drets reals sobre els immobles, sobre els gravàmens que els afecten i sobre les mesures que en limiten o en condicionen la lliure disponibilitat. Per tant, es constata una tendència a l'aproximació dels diversos sistemes de registre existents, partint de la base que tots tracten de resoldre problemes similars.

El II Congrés internacional del dret registral va elaborar, l'any 1974, un projecte de llei uniforme sobre els registres jurídics de béns, que conté una relació

de principis que poden servir de punt de partida per configurar un Registre de la Propietat.

La seguretat de la garantia en el finançament, un dels principals beneficis del registre

El crèdit territorial o hipotecari constitueix, als països desenvolupats, la font principal de finançament per a l'adquisició de l'habitatge. En aquells sistemes en què es proporciona seguretat jurídica, l'habitatge és una garantia per ell mateix, mentre que allà on l'ordenament jurídic és insegur, no serà suficient perquè el creditor tingui la certesa que l'habitatge rebut en garantia pertany al deutor i està lliure de càrregues o de gravàmens. Per tant, en aquests sistemes, el creditor es veu obligat a repercutir els costos de les indagacions necessàries i també a assumir riscos més alts d'insolvència, cosa que incrementa el tipus d'interès. A la Unió Europea, el tipus d'interès mitjà dels préstecs personals sense garantia és del 8%, mentre que el tipus hipotecari és del 3,5%. Aquesta valoració resulta també aplicable al finançament comercial i industrial en els casos en què s'ofereix una garantia immobiliària.

Conclusions

Al llarg d'aquesta ponència hem analitzat la situació actual respecte a la informació sobre la propietat al nostre país i hem ressaltat la necessitat de crear un Registre de la Propietat a fi de fer efectius alguns elements imprescindibles per a l'operativitat del mercat, especialment la seguretat sobre la propietat dels béns immobles en qualsevol transacció, i també la claredat sobre la situació de cada propietat immobiliària a qualsevol moment.

És indubtable que per als consumidors, entesos com els eventuais compradors de béns immobles com ara terrenys o qualsevol construcció feta sobre els terrenys, la regulació de la propietat immobiliària en un registre oficial, únic, fiable i actualitzat és una garantia a reivindicar, que comporta la liquidació del sistema vigent al nostre país fins avui mateix, basat en la desregulació i en l'opacitat.

En aquest sentit, l'Associació de Consumidors i Usuaris creu que la inexistència d'un Registre de la Propietat és un handicap que cal superar amb urgència si volem que la imatge del nostre país estigui d'acord amb les condicions de seriositat que reclama la integració de l'Estat andorrà als organismes internacionals.

La implantació d'un sistema de registre requereix, al nostre criteri, l'aprovació d'una legislació específica, la creació d'un cos de registradors, la implantació dels registres i la inscripció de totes les propietats, tant pel que fa a les noves adquisicions com a les propietats existents, per regular les quals caldria establir un període transitori.

Els costos d'aquesta implantació poden ser zero per a l'Estat si el registrador, com a professional reconegut oficialment en la seva funció, respon personalment de la seva activitat, contracta el personal necessari, adquireix els mitjans i, a canvi, rep una retribució de qui sol·liciti el servei de registre. D'altra banda, en moments de dèficit pressupostari, el Registre de la Propietat pot donar vies consensuades perquè l'Estat pugui obtenir nous ingressos a partir de criteris valoratius justos i equitatius.

Joaquim Juan i Vañó

*Comptable i vicepresident de l'Associació de Consumidors
i Usuaris d'Andorra (ACU) per la Secció d'Habitatge*

Planificació de la vall d'Ordino

Albert Pujal i Trullà

Diu Gabriel García Márquez que la primera novel·la és sempre autobiogràfica... Entendreu que no pugui ni vulgui deslligar el desenvolupament urbanístic de la vall d'Ordino de la meua intervenció, tant com a polític, com en la meua condició d'arquitecte.

Vaig acabar els estudis d'urbanisme a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona l'any 1973. Aquells temps predemocràtics estaven animats a l'Escola d'Arquitectura per un floret de professionals d'una qualitat humana i tècnica que han fet escola, no sols a Barcelona, sinó que avui són model universal: Oriol Bohigas, Josep M. Sostres, Lluís Racionero, els germans De Solà-Morales, Rafael Moneo, el filòsof Rubert de Ventós i tants d'altres ens van unir al món de l'art i de la construcció amb una mena de cordó umbilical que lliga de per vida.

Ja l'any 1974 vaig redactar unes ordinacions per al llogaret d'Arinsal, a la Massana, per mirar d'ordenar el caos d'edificació que s'intuïa a partir del fet de la construcció d'una estació d'esquí. Raons polítiques i d'irresponsabilitat directa dels gestors d'aquell moment, com tots podeu avui verificar, van estroncar de cop l'intent.

L'any 1977, vaig ser elegit cònsol major d'Ordino, comú en el qual en diversos mandats he estat deu anys. Era el moment oportú per posar en pràctica algunes de les idees que havia après d'aquells mestres de l'Escola de Barcelona, però també el sentit comú i la comprensió dels elegits per aquella legislatura d'Ordino van fer possible que s'enguegués un urbanisme diferent.

Voler parlar de medi físic en un país com Andorra, vol dir parlar de valls i muntanyes, de muntanyes i valls, i d'una minsa plana d'al·luvió com a estructura bàsica; vol dir també conèixer la fauna i la flora, el clima, els punts estratègics que són l'origen dels actuals assentaments de població, els tipus d'edificació tradicionals. Vol dir, per tant, analitzar i conèixer els sistemes geomorfològic i

ecològic i avaluar la fabulosa riquesa paisatgística existent.

Els trets bàsics d'aquell propòsit eren: menys ocupació del sòl, menys volumetria, definició d'uns mínims d'habitabilitat per habitatge, classificació del sòl en zones urbanes, protecció del riu Valira del Nord, soterrament de línies i serveis, introducció del concepte de profunditat edificable i de distància a veí; en definitiva, potenciar un model urbà humanitzat i que entronqués amb la tradició constructiva de les valls d'alta muntanya.

La lluita va ser ferotge. Els grups de pressió, a l'empara d'entitats bancàries i de clans amb alta representativitat electoral dins el poble van posar el crit al cel i els bastons a les rodes, però la majoria dels grans terratinents i, sobretot, el jovent d'aquell moment, molt conscienciat, van entendre perfectament que Ordino volgués crear un model de creixement genuí.

En parlar de construcció a Ordino, m'he de referir forçosament a l'ús de la pedra, que en alguns casos ha estat abusat; però la pedra, en tant que material noble, sovint arranja les arquitectures. És el cas de la Pleta, on pedra, fusta, grans ràfecs i, sobretot, un índex d'edificació baix han creat un conjunt prou harmoniós.

M'agradaria transcriure un fragment de *Cercamón*, l'obra de Lluís Racionero, allà on parla de la pedra en la construcció de monestirs:

«Uns picapedrers treballaven capitells; Gerbert ens féu un gest de silenci i atenció, i restà llarg temps quiet. Oliba i Ermengol necessitaven un cert temps per adonar-se que el soroll de les eines, en martellejar el roc, guardava una relació ritmada. Aquells treballadors, amb els ulls aclucats, colpejaven destrament com si les mans fossin guiades pel soroll més que no pas per la vista. Els picapedrers, pel soroll de l'eina, entraven en un somni despert que els revelava la línia a picar i el tirat de la forma. La forma sortia del so, puix que la forma era el cos visible del so.»

Vint anys més tard, els resultats d'Ordino són a l'abast de tothom. Avui la vall és un model no tan sols per a Andorra, sinó arreu del Pirineu. I és que jo mai no he cregut que l'arquitecte sigui un professional asèptic que treballa en un laboratori o que es dedica només a fer cases; l'arquitecte és un agent social, i a més a més ha de ser un agent provocador que mitjançant la seva activitat generi interrogants a l'espectador i amb la seva creació intel·lectual defensi la qualitat de vida. La lluita pel creixement sostenible ha d'anar encaminada a treure el control de l'edificació als grups de pressió que ara l'exerceixen a través de les juntes de govern dels comuns i del mateix Govern d'Andorra. Els anys en què he fet política, mai no he deixat de pensar i d'exercir en tant que arquitecte; després, des de l'oposició, amb el meu ofici d'arquitecte, sempre he pensat que havia de fer política. Per arribar, doncs, a un endegament urbanístic real, cal promoure un canvi polític profund. La ciutat, i amb ella l'urbanisme, no és sinó una part del conjunt econòmic, social i polític que constitueix un país.

Ara, l'actual comú d'Ordino ha engegat un pla d'urbanisme en el qual m'he integrat a través d'un concurs públic. Per raons de deontologia professional i de

confidencialitat, no puc avui, aquí, allargar-m'hi massa... però sí que diré que en la part que m'ha tocat estudiar, i després de desempolsar les velles teories apreses a redós de l'edifici de la Diagonal de Barcelona, he optat per dues propostes bàsiques, amb el convenciment que les pràctiques constructives en una vall que s'ha preservat fins ara poden arribar a establir nous entorns i noves formes de vida que resultin disfuncionals. Cal moderar el creixement; cada vegada que amb un procés constructiu intens es provoca de cop un creixement espectacular de la població, es desestabilitzen els entorns tradicionals, es canvien els costums i es desconeixen diversos dominis culturals, en generar una societat sense lligams i, per tant, sense teixit social relacionable. És la ciutat dormitori, que, havent fet fallida arreu d'Europa, cal evitar que ara s'implanti a les nostres valls pirinenques. D'altra banda, el creixement demogràfic intensiu comporta una demanda de recursos, com és ara l'aigua, i fa augmentar el deteriorament ambiental de forma més ràpida que la capacitat física de la natura per renovar-se. Per tot això, la meva proposta serà significativament restrictiva amb l'edificació, amb tendència a índex 1.

He treballat en dos supòsits:

Supòsit número 1. La ciutat lineal, tan ben estudiada pel gran urbanista madrileny Arturo Soria Mata, és aplicable, amb certes limitacions, a una vall de muntanya, mitjançant el mecanisme de la bivialitat. Fins ara, l'urbanisme a Andorra ha crescut a l'empara de les carreteres construïdes per FHASA després de l'any 1927, creant una ciutat lineal amb tots els seus defectes i cap de les seves qualitats. La construcció actual és la que, a la llarga, presenta més disfuncionalitats. És la més cara en consum d'energia i en recursos no renovable, i la més difícil de mantenir com a estructura organitzada.

L'esquema de doble vial estudiat per a la vall d'Ordino permetria evitar l'efecte túnel al llarg de l'actual carretera general, obrir vistes als vessants laterals a través dels grans espais que es deixarien entre les edificacions, i el segon vial permetria un suport addicional al trànsit rodat, a més d'unes perspectives turístiques que, a mitja alçada, tenen molta més amplitud de camp visual que l'actual carretera al fons de la vall.

Es proposa valorar el llit del riu, respectant el bosc de ribera i uns marges laterals suficients per als usuaris tradicionals, i també la reimplantació de l'antic camí ral. El riu ha donat vida a la nostra vall i l'ha configurat durant mil·lennis. És reserva piscícola, niu i parada d'ocells autòctons i migratoris, permet la biosimbiosi entre l'aigua i la terra, acull els caus dels mamífers aquàtics; en definitiva, es proposa respectar el riu, recuperar-lo per a usos tradicionals i com a lloc de trànsit d'alt valor turístic.

Supòsit número 2. A l'entorn dels pobles o llogarets que conformen ribera amunt d'Ordino, s'estudia un urbanisme que jo m'atreviria a qualificar d'orgànic, modulant uns cops a partir de l'església i d'altres, d'una gran pairalia o d'una cruïlla de camins. És a dir, es proposa un creixement fent servir tots els antics camins veïnals, servituds particulars, dreceres i viaranyes, cicles d'aigua, amb

unes amplades de vials rodats just suficients per a la treta de neu mecànica a l'hivern i unes alçades d'edificació sobre la base de la proporció de les cases rurals existents, amb unes zones verdes d'esbarjo o d'esponjament concentrades en els llocs on cal protegir visuals monumentals, visuals de paisatges o elements singulars.

De l'ètica de la sostenibilitat, se'n desprèn l'imperatiu de no destruir ni la natura ni la base dels recursos. En qualsevol estratègia de creixement, la conservació és l'únic que pot garantir que les generacions futures també tinguin accés a la mateixa base de recursos que utilitzen les generacions presents per satisfer les seves pròpies necessitats. Si no ho fem així, serem la primera generació que, en lloc d'aixecar el nivell de vida dels nostres fills, els transmetrem menys recursos que els que nosaltres hem tingut. Els principis del creixement sostenible volen un compromís intergeneracional. Com deia Kant, «tots som iguals davant el deure moral». El patrimoni natural, rius i muntanyes, el patrimoni cultural, la construcció tradicional i la manera d'organitzar l'hàbitat són un bé transferible.

Però un pla no serà res si prèviament no hi ha una presa de consciència col·lectiva dels problemes existents i si no s'ha arribat a la conclusió que és necessari. No serà res si no s'han explicat uns objectius i unes prioritats i si no s'hi posen els mitjans per aconseguir-los, que són de tres tipus:

- Polítics: creació d'òrgans de gestió i de control adequats, amb el marc jurídic escaient.
- Econòmics: creació del marc fiscal i provisió de fons per obtenir els recursos necessaris per executar les obres.
- Tècnics: facilitar tots els mitjans necessaris perquè l'instrument pla sigui eficaç.

En definitiva, el creixement d'Ordino engegat a mitjan anys setanta i del qual avui estem tan cofois, és fruit d'una voluntat política que, amb alts i baixos, ha arribat a la fi del mil·lenni. Quan vaig deixar l'administració comunal, amb tots els dissenys dels projectes que s'han anat executant al llarg dels anys noranta, deia a un amic de Barcelona: «Goita, avui a Ordino està treballant la *crème de la crème* del nostre ofici; tenim en una punta del poble Oriol Bohigas i el seu equip al Centre esportiu; a l'altre costat, fent l'auditori, tenim Pepe García de Paredes; més enllà, cap al raval, Joan Rodon Bonet [que després ha estat reconegut com a gran arquitecte barceloní]; al peu de la Grau, i fent els primers passos, l'ordinenc Josep Antoni Montané; a la plaça i a l'església, Jordi Bonet, de la famosa nissaga dels Bonet de Barcelona; el poeta Joan Margarit, amb el seu soci Boixader, calculant el centre cívic; Fermí Ginjaume i Aleix Dorca, ordenant el poble pel costat de Segudet; l'escultor Domènec Fita, fent el mural amb la història abreujada d'Ordino al damunt de la sala de jovent. També tenim els dos artesans més singulars d'Andorra, en Josep Bermejo per la fusta i l'Antoni Naudí per la pedra». El meu interlocutor em va dir: «T'oblides de l'Albert Pujal». I és que en aquell moment jo també construïa alguna coseta... I li vaig

dir: «En aquesta òpera, la meva il·lusió no és pas fer de Fídies sinó de Pèricles».

P.S. Vull aprofitar aquesta caixa de ressonància que arriba arreu d'Andorra per opinar sobre el meu país, i he de felicitar sense cap mena de retinguda Conxita Mora, cònsol major d'Andorra la Vella, per la qualitat d'execució dels treballs i pel pla de detall d'Andorra la Vella. També, dir-li amb tota simpatia que l'olivera que va plantar Lluís Viu sembla que creix i dóna fulles, i potser algun dia, aviat, també fruitarà.

Albert Pujal i Trullà

*Excònsol major del Comú d'Ordino i exconseller
general per l'Agrupament Nacional Democràtic*

Reflexions sobre el sector immobiliari

Anna Rodríguez i Casado

Voldria aportar a aquesta taula una visió, feta des de l'Agrupació de Gestors i Immobiliàries d'Andorra, AGIA, sobre els principals problemes que té plantejats el sector immobiliari del nostre país, des del prisma que correspon a la nostra Agrupació, que és el de la gestió i la promoció immobiliària.

Es tracta d'exposar succintament una problemàtica del sector, d'analitzar-ne les causes i, especialment, de reflexionar sobre les solucions que creiem més adients.

Un sector poc reglamentat

Durant tota la dècada dels anys 80, el nostre país va viure un *boom* de la construcció, un moment culminant pel que fa a volum d'obra nova, tant d'edificis d'apartaments com de cases unifamiliars i urbanitzacions estil pleta. Van ser els anys de més activitat constructiva, que, iniciats a la dècada dels 70, van tenir el punt culminant a finals dels 80 i van conèixer el punt d'inflexió el 1992.

Al llarg de tota aquesta etapa, molts terrenys adjacents o separats dels nuclis de població van ser parcel·lats, urbanitzats i construïts, sense que es preveïessin, en molts casos, els espais necessaris per a les infraestructures, per als equipaments i per a les zones verdes. En definitiva, es va construir sense planificació, a causa de la inexistència d'una legislació sobre ordenació del territori, i, també, el parc nacional d'edificis va continuar sense veure reglamentat un gran nombre d'aspectes referents a l'ús i al manteniment de les edificacions.

Aquestes mancances legals i reglamentàries han originat una sèrie de problemes, que han esdevingut endèmics.

Després d'uns anys de recessió, la concessió de crèdits tous i la baixada general dels interessos bancaris han fet que a partir de l'any 1998 es reactivés el

sector, en molt bona part gràcies a la possibilitat d'accés a la propietat de moltes persones arrelades al país, en una línia que fins al dia d'avui es manté moderadament ascendent. Però l'escassa reglamentació continua.

Buits legals

La principal problemàtica que té plantejada el sector, amb els efectes de la qual els gestors immobiliaris hem de lluitar cada dia, és, inqüestionablement, la derivada dels buits legals. És una problemàtica que, en síntesi, incideix en els aspectes següents:

1. *La inseguretat dels inversors i dels compradors d'obra construïda.* La no existència d'una Llei del sòl que reguli els usos del territori fa que l'entorn de les edificacions pugui ser destinat en el futur a usos no previstos inicialment, poc adequats a un entorn residencial, amb els resultats d'un deteriorament de la qualitat de vida i d'una pèrdua de valor de la propietat immobiliària afectada.

2. *Les deficiències en infraestructures, equipaments i zones verdes,* fruit del mateix buit legal. No és un secret per a ningú que en moltíssimes ocasions s'han urbanitzat terrenys on no existia una planificació de les infraestructures, com ara els serveis o els accessos, ni tampoc es disposava dels espais destinats a equipaments i a zones verdes. Ha estat la iniciativa privada la que ha hagut de suplir parcialment aquestes mancances d'una forma més costosa, descoordinada i molt sovint deficient a causa de la mateixa falta de planificació.

3. *La precarietat en què es mouen les relacions de propietat horitzontal,* també mancades de normativa, subjectes només en molts aspectes als corresponents estatuts, que no poden cobrir tots els supòsits que en la realitat es presenten i que no tenen l'empara d'una llei que permeti exigir-ne el compliment.

4. *La falta d'exigència de la cèdula d'habitabilitat,* creada el 1981 i inclosa com a requisit indispensable en la Llei d'arrendaments de finques urbanes del 1993 i en la nova llei del 1999, amb el resultat d'un manteniment deficient o nul de molts habitatges.

Tots aquests buits legals, i les seves seqüeles, fan que el sector immobiliari es mogui amb un acusat desgavell, fruit de la improvisació constant, de la falta de seguretat inversora i de la diversitat de criteris aplicables en aquells aspectes mancats de legislació específica.

És aquesta una situació que no afavoreix gens el desenvolupament del sector, que encareix i dificulta la tasca de la promoció i la gestió immobiliària i que, en definitiva, perjudica l'economia del país.

És per això que els professionals agrupats a AGIA creiem que és urgent posar les bases correctores d'aquestes deficiències, si no volem arribar al descrèdit del sector immobiliari a Andorra. Es tracta, en primer lloc, d'adequar la legislació a les necessitats, i també que els poders públics prestin a aquest sector clau de l'economia andorrana l'atenció que es mereix.

Adequar la llei a les necessitats

La problemàtica del sector immobiliari no desapareixerà fins que no siguin vigents una trilogia de lleis que ja fa molts anys es revelen necessàries al nostre país: la Llei del sòl, la Llei de la propietat horitzontal i la Llei del Registre de la Propietat.

Llei del Sòl

La promulgació de la Llei del sòl com una llei marc reguladora dels usos i de l'ocupació del terreny és fonamental al nostre país, ja que la situació actual és caòtica. Per a l'inversor, una classificació del sòl segons els usos assignats a cada zona (residencial, urbà, rústic, agrari, industrial) representa una seguretat econòmica per al seu projecte.

Actualment, és molt corrent que el comprador no es decideixi a comprar fins que l'avantprojecte no està aprovat per l'Administració. Això demostra la inseguretat que hi ha en aquest àmbit, inseguretat que desapareixeria si els terrenys estiguessin classificats.

D'altra banda, és de primordial importància l'existència d'un marc legal que permeti planificar i gestionar el desenvolupament urbanístic, potenciar i millorar els centres urbans i fixar uns criteris per al creixement de les zones urbanitzades. I així mateix, cal tenir en compte la protecció per llei de les construccions més antigues i emblemàtiques del nostre país: les bordes típiques andorranes, les quals s'han de poder reconstruir o rehabilitar, ja que no podem permetre que es demoleixin uns elements patrimonials de la nostra història.

També caldria preveure l'obligació de mantenir en bon estat tant els terrenys no construïts com els edificis existents, amb l'exigència de l'execució de les obres necessàries per conservar-los en bones condicions de seguretat i de qualitat de vida tant per als qui hi viuen com respecte a tercers.

La Llei del sòl és, doncs, una necessitat urgent. Ha de ser feta a la mida del nostre país, tenint en compte el seu territori i la seva població, regulant tot allò que cal regular, però sense caure en una sobreregulació com la que actualment disposen les ordenacions vigents, que ofeguen la creativitat constructora.

Llei de la propietat horitzontal

Una altra eina legal que és necessària i urgent i que va lligada directament a l'ordenació del territori és la Llei de la propietat horitzontal, que ha de contenir una reglamentació específica per al manteniment dels edificis i per a la rehabilitació de construccions ja existents.

La Llei de la propietat horitzontal, en definir unes normes clares reguladores de les comunitats de propietaris, vindrà a aportar solució a aquells conflictes recurrents que avui es revelen insolubles, com per exemple els originats pels propietaris d'última planta que obren finestres al teulat o per aquells altres que edifiquen el jardí.

Però, sobretot, la Llei de la propietat horitzontal ha de servir per regular el manteniment obligatori dels edificis ja construïts i els de nova construcció. El manteniment dels edificis és una mesura indispensable per tal d'evitar riscos per a la seguretat, la salut o el confort de les persones, i serveix també per evitar les grans i costoses rehabilitacions dels edificis envellits. Per això s'han de crear mecanismes legals similars als que existeixen en els països veïns, i que obliguen a un manteniment preventiu mitjançant el Llibre de l'Edifici, que recull les revisions tècniques periòdiques i les obres de fecció efectuades.

Llei del Registre de la Propietat

La creació del Registre de la Propietat, fins avui inexistent, també és una necessitat bàsica per reglamentar el sector, ja que aporta al mercat un volum d'informació que no és lícit sostreure-li.

Tanmateix s'han de considerar alguns matisos. Prèviament a la creació del Registre, caldria regular la figura de la fidúcia, de la forma en què s'utilitza a molts països. La figura de la fidúcia és cabdal, perquè dóna l'oportunitat als compradors i als venedors que així ho desitgen de fer les seves operacions anònimament a fi de evitar variacions anòmales del preu de mercat: és el cas del propietari de diversos terrenys en una mateixa zona, que desitja comprar un altre terreny adjacent als seus pel seu preu real i no per un preu desorbitat; o, també, del propietari d'un terreny que per necessitat econòmica posa en venda el seu terreny i en vol obtenir un preu just i no un preu a la baixa.

Certificat o cèdula d'habitabilitat

El problema plantejat per la no exigència del certificat o cèdula d'habitabilitat deriva, no d'un buit legal, ja que fa vuit anys que va ser creada la cèdula, sinó de la no aplicació de la Llei per part del Govern.

Davant la recent aprovació de la nova Llei d'arrendaments de finques urbanes, el Govern s'ha compromès a exigir el requisit del certificat o cèdula per a tots els habitatges. Desitgem i esperem que sigui així, ja que aquesta mesura afavorirà en gran manera el manteniment i la millora del parc d'apartaments de lloguer, amb la revisió i l'actualització de les seves instal·lacions generals d'acord amb les normatives vigents, i amb el resultat d'una millora de les condicions de seguretat, de salubritat i de confort.

Prestar atenció al sector immobiliari

Abans d'acabar, voldria ressaltar alguns altres aspectes relacionats amb la problemàtica del sector immobiliari, que no poden estar absents d'una reflexió general com la que fem aquí. Són aspectes que es troben dintre la línia del que més amunt he anomenat la necessitat que els poders públics prestin a aquest sector clau de l'economia andorrana l'atenció que es mereix. Es tracta de la necessitat de regulació de la professió de gestor immobiliari, de l'escassetat de

terrenys per a la construcció, de la conveniència de no gravar el sector amb més impostos i de la solució urgent que ha de merèixer el problema de la no signatura notarial de les escriptures de promesa de compravenda i dels documents privats de compravenda.

Regulació de la professió

El sector immobiliari, per la seva complexitat, necessita ser gestionat per persones o empreses amb una capacitat tècnica i un coneixement del sector suficients que permetin una actuació correcta en l'àmbit de la gestió i la promoció de finques.

És per això que s'imposa com una necessitat la reglamentació oficial de la professió de gestor, administrador i promotor immobiliari, a fi d'afavorir una homogeneïtat en les actuacions, de propiciar un millor servei, i també de regular l'accés al desenvolupament d'aquesta activitat professional.

Amb la regulació de la professió s'aconseguirà una millora general de les prestacions del sector, tot impedit que, en moments de reactivació, persones o empreses sense qualificació ni experiència professional apareguin com a operadors realitzant un treball deficient i actuacions fora de norma.

Coneixem l'interès del Govern de procedir a la regulació i estem pendents que es faci efectiva aviat, a fi de preservar el bon nom del sector i la seguretat de les edificacions.

Escassetat de terrenys

La falta de terrenys per construir és un fet al nostre país, on la major part de les terres són de propietat comunal. Aquesta escassetat fa que alguns propietaris reservin, amb fins especulatius, parcel·les que podrien ser construïdes, en molts casos, dintre mateix dels nuclis urbans.

Aquesta és una situació que hauria de ser considerada pel Govern i pels comuns, els quals haurien d'arbitrar actuacions encaminades a incentivar la construcció com una prioritat social, ja que el preu del terreny incideix de forma determinant en el preu de la construcció i l'especulació amb el sòl, especialment dintre les zones urbanes, és una pràctica perjudicial per al bé comú.

Impostos

Finalment, voldria referir-me succintament a la qüestió dels impostos.

Últimament, el Govern ha manifestat la seva intenció d'establir noves vies impositives. Els professionals de la gestió i la promoció immobiliàries som conscients de la necessitat de satisfer una imposició justa i mesurada. Tanmateix esperem que, del procés d'unificació dels impostos generats pels comuns i que, segons sembla, aviat generarà el Govern, no en resulti, per al nostre sector, un gravamen superior a la forta càrrega que actualment ja constitueixen les taxes comunals. Un augment apreciable de les obligacions impositives actuals en les activitats de construcció o transaccions immobiliàries significaria, per a

moltes empreses, un escull insuperable, i per al conjunt del sector un fre a la innovació, a la millora de la qualitat i al mateix creixement.

Escripcions de promesa de compravenda i documents privats de compravenda

Un tema avui candent, que s'abat com una llosa sobre el sector immobiliari, és l'acord dels notaris de no procedir a la firma de les escriptures de promesa de compravenda i dels documents privats de compravenda, pres a partir d'una sentència de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia de data 20 de maig de 1999, i que comporta també l'anul·lació de documents signats anteriorment.

Aquesta situació, caracteritzada d'una banda per la inseguretat jurídica i d'altra banda pel constrenyiment de l'activitat dels sectors immobiliaris i de la construcció a més d'altres sectors econòmics, no es pot allargar gaire temps si no es vol que l'etapa de recessió que de fet ja ha generat es consolidi, amb els consegüents perjudicis per a l'economia del país.

Per això vull acabar aquesta intervenció assenyalant que, de totes les urgències apuntades més amunt, aquesta és la més peremptòria i la que ha de trobar més aviat les vies de resolució.

Anna Rodríguez i Casado

Gestora immobiliària i presidenta de l'Agrupació de Gestors i Immobiliàries d'Andorra (AGIA)

Natura, ús o abús

Francesc Zamora i Puigercós

Amb el títol *Natura, ús o abús*, he intentat ser tan exemplificador com m'ha estat possible a l'hora de parlar dels usos tradicionals i els actuals que els nostres escassos recursos naturals ens proporcionen.

Escassos des de dos punts de vista: en primer lloc, per la territorialitat (poc territori, mal distribuït i inhòspit), i en segon lloc, per la productivitat. És clar que els usos seculars i/o tradicionals d'aquesta porció de Pirineus ja no són productius, i menys per a la població actual.

El canvi d'usos sobre els recursos que ens ofereix la muntanya ha generat un desenvolupament extraordinari. Aquest mateix canvi s'ha traduït en una sèrie d'afeccions ben visibles sobre el paisatge. Parlo de paisatge perquè es tracta d'efectes visuals apreciables per a novells i iniciats, ja que normalment es tracta de modificacions gràfiques i plàstiques que serveixen per exemplificar canvis d'usos. Així mateix, el paisatge permetrà no fer un ús reiterat i potser abusiu del que anomenem impactes. Quan parlem d'impacte hem de tenir presents, també, moltes altres consideracions ecològiques.

Els escassos recursos que ofereix la muntanya i el rigor climàtic han obligat l'home a ser «sostenible». Les activitats tradicionals i el seu aprofitament han estat secularment la ramaderia, l'agricultura i la silvicultura. La ramaderia és un bon exemple d'aprofitament de recursos, ja que s'ha fet de forma estratègica en els prats de dall, les pastures d'alta muntanya i la zona intermèdia de les bordes o els cortals. D'aquesta manera s'arriben a cobrir les necessitats anuals de pastura. La prudència en l'explotació forestal a les zones de bosc properes als pobles que assegurin l'estabilitat de la coberta nival, és a dir, el bosc de defens, és també un altre bon exemple. Aquests exemples posen de manifest que l'equilibri secular entre l'home i l'entorn s'ha basat en l'interès de l'home per no malmetre els recursos naturals. Naturalment, aquest tipus d'activitat ha modificat el paisatge, que aquí als Pirineus es troba molt afectat per la mà de l'home; uns bons exemples en són els

terrassaments, els claps dels cortals i els prats de dall guanyats al bosc subalpí. Les noves activitats, però, han augmentat la capacitat de transformació, la freqüència i la pressió sobre l'entorn.

D'aquesta manera s'han anat generant impactes d'intensitat diversa que han deixat petjades ben evidents sobre el paisatge. De forma breu esmentarem les activitats que directament o indirectament estan lligades a l'aprofitament de recursos naturals, tot i que cal tenir present que qualsevol activitat humana incideix sobre el medi: activitats de lleure (turístiques, de serveis) –l'exemple més clar són les pistes d'esquí–, els nous assentaments humans, les infraestructures, la interrupció de cursos fluvials...

L'acceleració dels darrers anys en el desenvolupament de la societat moderna comporta una capacitat important de l'home per modificar l'entorn, i alhora les activitats tradicionals han deixat de ser la base de l'economia. Davant d'aquest fet, l'entorn natural ha quedat en desavantatge. Sovint es recorre a solucions tècniques que s'apliquen a problemes en què el rerefons és ambiental i, per tant, només es minimitza l'efecte de l'activitat. Actualment, sembla que tothom està d'acord que aquestes solucions no són definitives i estan lluny de fer desaparèixer els efectes causats. En molts casos, fins i tot, les solucions tècniques que caldria adoptar es queden en un estudi, quan existeix, per cobrir l'expedient; això significa, doncs, que sovint no s'adopten les mesures necessàries, que no obstant això estan molt lluny de ser miraculoses.

Atès aquest desenvolupament, per la forma de treball adoptada i perquè les solucions tècniques deixen sempre un interrogant sobre aspectes ambientals no parametrats o imparamestrables, podem afirmar que si continuem aquest model de creixement el desenvolupament actual no és sostenible, tenint en compte que ens situem en un territori limitat amb recursos limitats. La conseqüència immediata d'aquesta no sostenibilitat és la pèrdua de valors naturals, la pèrdua de biodiversitat, d'espais, de paisatges... La pèrdua d'aquests valors és gràfica i visible, i més considerem que moltes de les activitats citades anteriorment utilitzen recursos naturals per produir activitats o serveis.

Abans de continuar, m'agradaria aclarir el concepte de desenvolupament sostenible, ja que no hem d'entendre per sostenibilitat posar límits ecològics, sinó un desenvolupament econòmic i social lligat a la protecció del medi ambient. Per tant, hem d'entendre per sostenibilitat un desenvolupament econòmic viable, en què els límits no els marca l'ecologia, sinó la viabilitat en la utilització de recursos. Atès aquest tipus de definició, no podem considerar que el creixement actual sigui sostenible, ja que ni tan sols els límits ecològics són els que marquen les pautes de creixement.

Cal, doncs, que les activitats actuals siguin compatibles amb el medi, i més si tenim present que la utilització de recursos és finita. Per tant, cal diversificar dins del possible les activitats i tenir en compte que els recursos naturals en són un bon aliat.

Aquesta primera conclusió és prou esporugidora (i d'aquest tipus són la majoria dels missatges que rebem, sobretot de la premsa) perquè calgui actuar. Natural-

ment, amb aquesta mateixa disjuntiva s'han trobat altres països europeus amb canvis similars. Fent una ullada ràpida a l'exemple europeu, veiem que en primer lloc s'ha intentat donar cobertura legal als aspectes ambientals, i alhora s'han marcat les grans línies de protecció per mitjà de convenis: Convenis de Berna sobre la conservació de la vida salvatge, Conveni de Lugano sobre la responsabilitat civil per activitats perilloses per al medi ambient; conveni sobre la protecció de l'entorn pel dret penal... Amb aquests convenis s'intenta donar cobertura jurídica internacional; posteriorment, són els poders locals els que els desenvolupen amb l'ajut d'instruments econòmics.

De l'experiència europea podem concloure que són els poders locals, a escala regional o comunal, els que apliquen, o segueixen, un tipus o un altre de política i que són aquests poders locals els que determinen els diferents usos de l'espai. Podríem dir que l'ús d'unes zones o unes altres es materialitza a través dels poders locals i que els grans convenis són un marc d'actuació.

Estic convençut que aquest exemple pot ser d'aplicació a Andorra, on el Consell/Govern ha de generar un marc de protecció i alhora incentivar la signatura amb entitats locals per determinar espais protegits, d'interès, de valor natural... Són, però, les entitats locals les que han de determinar, delimitar i gestionar aquests espais. Un bon exemple d'això és la iniciativa del Comú d'Ordino al parc de Sorteny.

A diferència d'Europa, Andorra no disposa d'instruments financers, i això pot deixar en desavantatge econòmic algunes parròquies. A aquest fet se li podria donar solució amb la creació d'una cambra de compensació territorial per tal d'equilibrar econòmicament el territori. Això significa que adoptar polítiques proteccionistes, obligatòries en aquest moment, ha d'aportar de forma indirecta un benefici, ja que de la definició d'aquests tipus de polítiques en gaudirà Andorra en conjunt, de la mateixa manera que de l'explotació dels recursos naturals.

La situació d'indeterminació actual (cobertura legal / competències / manca d'instruments econòmics) posa de manifest la gran quantitat de punts febles dels nostres escassos i finits recursos naturals, i la conseqüència immediata n'és la constant pèrdua d'espais, i de valors naturals que a la llarga haurien de ser els nostres aliats. El reglament en preparació sobre modificació del terreny donarà més cobertura legal i alhora regularà que els estudis d'impacte no es presentin com una eina per cobrir l'expedient, tal com he comentat anteriorment.

Per acabar, i a tall de conclusió, diré que cal iniciar la recerca urgent d'instruments que ens permetin delimitar espais a respectar i/o protegir per fer sostenible, viable i compatible el nostre desenvolupament.

Francesc Zamora i Puigcercós

*Biòleg i director d'Ecotècnic
Membre d'Iniciativa Democràtica Nacional*

Inversió pública, creixement econòmic i dèficit públic

Miquel Noguer i Alonso

Inversió pública

Les infraestructures tenen característiques que les diferencien d'altres béns i serveis; es tracta de béns de capital que presten els seus serveis durant períodes perllongats i són en la seva major part insubstituïbles (per exemple, el subministrament d'aigua) o de substituïbilitat imperfecta (per exemple, transport ferroviari *versus* xarxa viària). D'altra banda, tenen una connotació espacial determinant de la seva localització.

Aquestes característiques propicien, per norma general, que siguin de titularitat pública, tant per les externalitats generades com per la conveniència de la no exclusió en l'ús, i també pels avantatges que ofereix aquesta titularitat a l'hora d'arbitrar els mecanismes de reassignació de l'ús de terrenys i pels elements de visibilitat dels serveis que ofereix.

La propietat pública no implica tractar de béns públics, sinó que la seva oferta sigui:

- no rival: el seu ús per part d'una persona no ha d'afectar la quantitat ni la qualitat del servei a una altra;
- no excloent: ningú no pot ser privat del seu ús.

Això no és obstacle perquè existeixin certes peculiaritats de les infraestructures pròpies de béns públics purs (difícils de trobar), la provisió dels quals pot fer-se sovint per mitjà del mercat, facilitant així a les administracions públiques l'estalvi de recursos.

La tradicional forma de fornir aquests serveis proveïts per les administracions públiques és la gratuïta –sense pagament explícit, si bé finançada per mitjà d'impostos–, i altres formes de finançar les infraestructures impliquen sempre la presència estatal en la seva oferta.

Finançament de la inversió pública

Les noves formes de finançament de l'obra pública tenen l'origen en la dificultat creixent que les administracions públiques tenen per equilibrar el seu pressupost. Existeixen altres factors determinants, com la creixent necessitat de dotació d'infraestructures i d'equipaments a mesura que l'economia es desenvolupa i s'obre, les superiors exigències de competitivitat pròpies d'un món globalitzat i els requisits que aquest imposa quant a rapidesa i certesa en comunicacions, transport, subministraments d'aigua i d'energia, a més d'expectatives alcistes de població i de visitants, factors que afecten sens dubte de manera important Andorra.

La regla d'or de les finances públiques és que la despesa en infraestructures ha de superar el dèficit; el contrari indica que l'endeutament s'utilitza per finançar despesa corrent.

El criteri òptim és que en la mesura del possible els usuaris d'un bé o d'un servei puguin pagar per obtenir-lo en comptes de finançar-lo amb càrrec a fons generals, a fi d'evitar-ne un ús excessiu. Una de les fórmules més innovadores de finançament és l'anomenat «peatge ombra», en què el contractista és retribuït segons una fórmula que recull el peatge teòric que s'obtidria amb una concessió, i el pagament del cost de la construcció; això obliga l'Administració a un càlcul precís i l'ajuda a ordenar els projectes d'acord amb el volum de tràfic que serveix.

En el cas Andorra, la regla d'or s'acompleix, ja que no existeix dèficit públic per part de l'Administració central mentre aquesta realitza inversió pública, i en el cas de les administracions locals les despeses d'inversió també superen el dèficit. Això, naturalment, no vol pas dir que la inversió pública estigui ben dimensionada, sinó, senzillament, que es finança de manera correcta.

Pressupostos de l'Administració central

Ingressos i despeses	Quantitat pressupostada 1997	%	Quantitat pressupostada 1998	%
Taxes importacions	20.850	72,06 %	23.500	65,00 %
Altres ingressos	6.514	22,51 %	12.083	33,42 %
Variació actius financers	87	0,30 %	87	0,24 %
Variació passius financers	1.482	5,12 %	483	1,34 %
Total ingressos públics	28.933	100,00 %	36.153	100,00 %
Despeses de personal	6.045	20,89 %	6.317	17,47 %
Béns corrents i serveis	3.905	13,50 %	4.045	11,19 %
Interessos	1.155	3,99 %	908	2,51 %
Transferències corrents	4.527	15,65 %	4.596	12,71 %
	15.632	54,03 %	15.866	43,89 %
Inversions reals	7.390	25,54 %	13.082	36,19 %
Transferències de capital	5.909	20,42 %	7.203	19,92 %
	13.299	45,96 %	20.285	56,11 %
Variació actius financers	0	0,00 %	0	0,00 %
Variació passius financers	2	0,01 %	2	0,01 %
Total despeses públiques	28.933	100,00 %	36.153	100,00 %

Pressupostos de les administracions locals

Ingressos i despeses	Quantitat pressupostada 1997	%	Quantitat pressupostada 1998	%
Despeses d'inversió	5.335.168	40,88 %	11.061.743	60,01 %
Despeses de funcionament	7.715.986	59,12 %	7.370.863	39,99 %
Total despeses	13.051.154	100,00 %	18.432.696	100,00 %
Recaptació pròpia	5.643.697	43,24 %	8.918.804	
Transferències	6.076.856	46,56 %	6.904.215	37,46 %
Total ingressos	11.720.553	89,80 %	15.823.019	85,84 %
Resultat pressupostari	-1.330.601	-10,20 %	-2.609.587	-14,16 %

Efectes de la inversió pública en el creixement econòmic

Entre els analistes econòmics hi ha un consens ampli sobre el caràcter expansiu de la despesa en la provisió d'infraestructures:

- creació de nous equipaments;
- millora de recursos productius ja existents;
- nova inversió atreta per la millor dotació.

La despesa en inversió té un efecte estimulant sobre el conjunt de l'activitat econòmica. Les anàlisis economètriques fetes en altres països assenyalen que increments de l'1 % en l'estoc de capital públic expliquen un creixement del PIB en proporcions que oscil·len entre 0,25 i 0,6 punts, segons la classe d'inversió, la localització i l'àmbit d'incidència geogràfica analitzat, d'acord amb els estudis de J. Garcia Blanch.

La contribució exacta depèn de:

- l'estoc de capital previ;
- la pertinença de cada obra;
- el rigor en l'execució.

La dotació en infraestructures és una condició necessària però no suficient per impulsar el creixement, ja que aquest depèn de:

- la preexistència d'una base industrial i de serveis sòlida;
- la vocació empresarial de l'àrea;
- la proximitat d'aprovisionaments i de destinació de la producció;
- el capital humà disponible.

En el cas andorrà, aquestes condicions se centren en el capítol de serveis, com ara el sector turístic i de distribució, que necessiten una bona xarxa de comunicacions que faciliti els desplaçaments dels turistes.

Volum d'inversió pública a Andorra

Les inversions reals a Andorra van representar, si ajuntem les administracions locals i l'Administració central, un 10 % del PIB l'any 1998, mentre que l'any 1997 va ser del 5,8 % del PIB estimat pel Ministeri de Finances.

No tenim xifres de l'estoc de capital brut de les administracions públiques, però sí que és constatable el nivell precari d'infraestructures, sobretot pel que fa a carreteres, situació lligada també a la infradotació de Catalunya en aquest aspecte.

Aquestes xifres, comparades amb Espanya, són elevades, ja que al país veí l'any 1996 la despesa en infraestructures va arribar a l'1,2 % del PIB i l'any 1995 a l'1,3 %, encara que no és una bona comparació, ja que Espanya es trobava en procés de convergència i s'hi va retallar exageradament la inversió pública.

Comparativament amb Espanya, la despesa pública és molt inferior en relació amb el PIB, però es dedica una proporció molt superior a la inversió.

No podem oblidar l'efecte importantíssim que té per a Andorra la infraestructura pública dels països veïns. En el cas espanyol, la infradotació d'estructura pública que té Catalunya afecta directament l'economia andorrana.

Inversió en infraestructures de l'Administració central

Inversió en infraestructures	1999	1988	Variació
Carreteres i altres vies	3.200	4.400	-27,27 %
Resta d'inversió (edificació, col·lectors, depuradores, etc.)	6.100	3.600	69,44 %
	9.300	8.000	16,25 %
Quilometratge total de carreteres	279		
Quilometratge de carreteres asfaltades	198		
Centres sanitaris	1		

Futur de la inversió pública a Andorra

El futur de la inversió pública a Andorra ha de passar per un augment i millora de la infraestructura pública pròpia (especialment a escala de xarxa viària), juntament amb un impuls de la col·laboració amb els veïns francesos i espanyols en matèria d'infraestructures com són ara ferrocarrils, carreteres i aeroport.

Per acomplir aquest objectiu, és inevitable un augment de la dotació en inversió pública si es finança amb les tècniques habituals, augment que pot venir d'una reducció de la despesa pública per incrementar la proporció d'inversió i sobretot d'un augment d'ingressos en el cas d'utilitzar els sistemes tradicionals de finançament.

En el cas d'utilitzar models de pagament o copagament del servei, l'impacte sobre les finances públiques és molt diferent.

Sistema fiscal

No és l'objectiu d'aquesta presentació definir quin sistema fiscal és més adequat per al Principat, però és un tema que no es pot defugir en parlar de la inversió pública i del seu finançament clàssic.

A Andorra no hi ha cap impost directe sobre beneficis empresarials ni sobre patrimoni o renda de les persones físiques. Existeixen alguns impostos indirectes i taxes de l'Administració central, que representen un 12,6 % del Producte Nacional Brut. El 85% dels impostos i taxes són sobre les importacions. Alguns sectors econòmics, com la banca, fan aportacions indirectes.

De la modernització d'aquest sistema fiscal depèn en una part important l'augment de la dotació de béns de capital, un sistema que, a parer meu, hauria de presentar les característiques següents:

- una complementació d'impostos directes i indirectes;
- una tributació de persones físiques i jurídiques;
- progressivitat.

Crec que bé farien els gestors públics andorrans de prendre bona nota dels sistemes fiscals que funcionen arreu amb combinacions més o menys imaginatives de les característiques exposades, a l'hora de definir el nou marc fiscal del nostre país.

Miquel Noguer i Alonso

Llicenciat en ciències empresarials

*Director del Departament de Planificació i Informació de Gestió
del Banc Agrícola i Comercial d'Andorra*

Figures legals de la propietat en el dret andorrà

Joan-Carles Rodríguez i Miñana

Definició del dret de propietat

El dret de propietat ha estat tradicionalment definit com el dret a gaudir (*ius utendi*), disposar (*ius abutendi*, entès com el dret a «consumir») i vindicar (*ius vindicandi* de la cosa, és a dir, «rei-vindicar»), de la manera *la plus absolue*, una cosa, un bé o un dret, afegint-s'hi modernament el concepte «amb el respecte i les limitacions que deriven de la funció social».

De la funció social de la propietat, tenim l'exemple històric de les relacions de veïnatge, en dret català antic magistralment regulades a les Ordinacions de Sanctacília, vigents encara al Principat d'Andorra i, a Catalunya, actualitzades per Llei 13/1990.

Les relacions de veïnatge són de plena actualitat per la qüestió de les immissions (sorolls, cendres, olors, gasos, contaminació, etc.) produïdes per algú dins la seva propietat, però destorbant el pacífic gaudiment del veí. A Catalunya són objecte dels tres primers articles de la Llei citada; a Andorra estem mancats de regulació moderna en aquest aspecte, cosa que ens obliga a acudir altre cop al dret romà, llevat d'un probablement insuficient Reglament de contaminació acústica.

Aquesta limitació social del dret de propietat té un clar reflex en totes les constitucions avançades. Per exemple, a l'article 27 de la Constitució andorrana, que l'explicita, s'estableix:

«Article 27

»1. Es reconeix el dret a la propietat privada i a l'herència, sense altres limitacions que les derivades de la funció social de la propietat.

»2. Ningú no pot ésser privat dels seus béns o drets, si no és per causa justificada d'interès públic, mitjançant la justa indemnització i d'acord amb el procediment establert per la llei.»

En aquest sentit es produeix també la Llei qualificada d'expropiació, de setembre de 1993.

Característiques

Les característiques que defineixen el dret de propietat són:

- generalitat: la propietat abasta tots els aspectes i circumstàncies de la cosa, llevat d'allò que expressament li sigui limitat;
- abstracció: la propietat roman amb el propietari, encara que algun o la totalitat dels seus atributs hagin estat cedits (llevat del dret a vindicar la cosa, que no pot ser cedit);
- elasticitat: la propietat absorbeix, *ipso iure*, tots els atributs o facultats que el tercer que els gaudia deixa de tenir (*vis atractiva*);
- exclusivitat o perpetuïtat: és imprescriptible: el propietari ho és considerat per sempre, fins a la seva mort o fins la destrucció de la cosa (llevat de traspàs, o bé que deixi d'exercir com a amo i simultàniament un tercer ho faci, amb possessió pública, pacífica, no interrompuda i en concepte d'amo durant trenta anys –per a immobles–, tal com estableix l'usatge «Omnes causae», en concepte de prescripció adquisitiva o usucupió).

L'adquisició de la propietat

La propietat pot ser originària o derivativa. En diem originària quan l'adquirim per nosaltres mateixos (mitjançant l'ocupació) sense que ningú ens la transmeti, ja sigui perquè la cosa no és de ningú (*res nullius*), o és abandonada (*res derelicta*), o bé perquè és quelcom que produeix allò que ja és nostre o s'hi incorpora naturalment (per al·livió, accessió, fruit, producte, renda, etc.). Així, la poma que produeix el nostre pomer, el preu del lloguer del pis que hem arrendat, etc.

És especialment remarcable el contingut de l'Usatge 169, «Si quis in alieno», que estableix que tot allò que és plantat, sembrat o edificat en terreny d'altri pertany a aquest altri, tenint el plantador, sembrador o edificador només un dret de ser indemnitzat pel propietari del terreny i, encara, si ha actuat amb bona fe i a ciència i paciència del propietari.

L'adquisició derivativa és quan la cosa o dret és transmès per altri. Pot ser entre vius o per causa de mort o *mortis causa* (una herència o un llegat), onerosa (si hi ha contraprestació, com a la compravenda) o gratuïta (donació).

La transmissió derivativa de la propietat en el nostre dret, de pregones arrels romanes, es produeix per la doble concurrència de títol i mode (*traditio* o tradició). Això vol dir que, després del títol o juntament amb ell (una escriptura de compravenda, per exemple), hi ha d'haver una efectiva transmissió dels béns o drets (*traditio* o *quasi-traditio*) mitjançant el desplaçament possessori d'aquests pel transmissor a l'adquirent, amb la voluntat concurrent d'actuar en tal con-

cepte. La *traditio* pot ser real, si es transmeten físicament els béns, o simbòlica, si es transmet, posem per cas, la clau del lloc. També pot ser instrumental, si consta explícitament en un instrument (per exemple, al títol). És aquesta una estipulació típica de les escriptures notariales, quan es transmeten béns o drets.

En el cas de drets, com que no hi pot haver possessió física, la possessió es denomina quasi-possessió, no havent-se d'entendre el terme llatí *quasi* per 'gairebé', sinó per 'com si', i la *traditio* en el cas de drets és denominada *quasi-traditio*.

També es pot donar la *traditio brevi manu*, si l'adquirent ja posseeix la cosa (per exemple, en qualitat d'arrendatari o d'usufructuari) i només canvia el títol en virtut del qual la posseeix.

Finalment, el nostre dret admet la clàusula *constituto*, que es dona quan es convé que el transmissor continuï posseint la cosa, però ara en nom de l'adquirent (per exemple, a les compravendes a carta de gràcia).

Amb la *traditio*, juntament amb el títol, és com s'adquireix la propietat i tot altre dret real en el nostre sistema jurídic. Sense la necessària concurrència de títol i mode no s'adquireix en el nostre dret, com té repetidament establert la jurisprudència.

El contracte de compravenda

El contracte de compravenda (*emptio-venditio* en llatí) és aquell contracte consensual, bilateral, oneros i sinal·lagmàtic, que no necessita d'una forma especial, en virtut del qual el venedor es compromet a lliurar una cosa al comprador a canvi d'un preu.

És un contracte de naturalesa consensual, és a dir, que es perfecciona pel simple consentiment entre les parts, abans del lliurament de la cosa venuda o simultàniament al lliurament. Això fa recaure sobre el comprador el risc de malmetement de la cosa, sempre que no hi hagi dol o mala fe del venedor en el període que va des de la perfecció del contracte en el moment en què s'arriba a l'acord fins a l'efectiva presa de possessió de la cosa pel comprador, si aquesta no és simultània. Aquest risc queda reflectit en l'adagi llatí «*periculum est emptoris*» ('el perill és del comprador').

També cal dir que és un contracte bilateral (hi intervenen dues parts), oneros i sinal·lagmàtic, és a dir, que hi ha prestacions i que aquestes són recíproques: si una de les parts no compleix, l'altra pot optar entre exigir-ne el compliment o demanar la resolució del contracte i la restitució de la situació a l'estat anterior. A més, és un contracte sense requisit de forma: val fins i tot la verbal, si bé pot provocar problemes de prova.

Consta de tres elements fonamentals, sense els quals no hi ha compravenda:

a) El consentiment, donat per persona capaç i no essent viciat per intimidació.

b) L'objecte: la cosa que hom ven ha d'estar dins el comerç dels homes: no es pot vendre l'aire que respirem, ni res que sigui il·legal (*res extra commercium*). És aquest argument de legalitat el que utilitza el Tribunal Superior de Justícia d'Andorra des de l'any 1994 per negar validesa a les compravendes d'immobles amb estrangers sense el preceptiu permís.

c) El preu, que ha de ser majorment en diner cert i ver, altrament es tractarà d'una permuta.

Obligacions de les parts en el contracte de compravenda

1. Del comprador:

Pagar el preu

Recordem que, segons el dret romà, aplicable a Andorra, la compravenda no es perfecciona si no hi ha pagament de tot el preu, llevat que el venedor concedeixi ajornament al comprador o li n'accepti garantia (*Instituta* o Institucions de Justinià, llibre II, títol I, apartat 41).

2. Del venedor:

De sempre, i reforçades darrerament amb les recents legislacions sobre protecció dels consumidors i usuaris, el concepte jurídic *venedor* implica determinades obligacions, consubstancials a la mateixa compravenda, que no cal que siguin explícites en el contracte per poder ser exigides pel comprador o els seus drethavents.

Aquestes obligacions del venedor són bàsicament tres:

Lliurament de la cosa

La principal de les obligacions del venedor, òbviament, consisteix a lliurar la possessió (pacífica, permanent i ininterrompuda) de la cosa venuda al comprador. Recordem el que hem dit sobre el risc de malmetement de la cosa des del moment de l'acord fins fins al moment del lliurament.

Evicció

El venedor ha de respondre d'evicció quan al comprador li és negada la possessió pública i pacífica de la cosa, resultant vençut en judici al respecte en virtut d'un títol anterior (d'aquí ve l'etimologia *e-vincere*); per dir-ho planerament, quan el venedor ha «venut» una cosa que no era seva, que en realitat pertanyia a un tercer.

El venedor no ha de respondre, naturalment, quan el tercer no al·lega cap títol vàlid i anterior, sinó que tan sols produeix una pertorbació de fet, que pot ser evitada pel comprador amb simples interdictes possessoris (de retenir o de recobrar).

Sanejament

Finalment, val a dir que el venedor respon de sanejament per vicis ocults, que són aquells que graven la cosa venuda de manera no evident o perceptible. Aquests vicis ocults poden ser físics (determinats fets i circumstàncies no explicitats en la venda, però que comporten un menyscapte en la valoració del bé venut) o jurídics (vendre una cosa com a lliure de càrregues mentre que en realitat en suporta alguna: hipoteca, servitud, etc.).

Accions jurídiques per exigir el compliment de les obligacions

Aquestes obligacions recíproques o sinal·lagmàtiques poden ser exigides en justícia mitjançant l'*actio empti* pel comprador i la correlativa *actio venditi* pel venedor, específiques de la compravenda. Qualsevol dels dos pot, a més, exercir l'acció general per no ser complert un contracte o *actio non adimpleti contractus*, exigint-ne el compliment recíproc o la resolució.

En la compravenda, l'acció de resolució és l'*actio redhibitoria*; i serà *actio quanti minoris* si pretenem la reducció o ampliació de la nostra prestació, en proporció a l'incompliment de la contrapart; per exemple en el cas que la real superfície de la cosa venuda no es correspongui, en menys o en més, amb la convinguda en el contracte. És aquesta la raó d'una coneguda estipulació notarial, especialment utilitzada en compravenda d'habitatges, en què les parts renuncien a reclamar-se res per qualsevol variació en més o en menys, sempre dins uns límits, entre el que es descriu a l'escriptura i la realitat.

Un esment especial mereix la rescissió per *laesio enormis* o *ultra dimidium*, figura coneguda popularment per «engany a mitges». Es dona quan hi ha una variació en més equivalent al 50 per cent entre allò convingut i el valor real de la cosa en el moment de la transacció. En aquest supòsit, el venedor pot demanar la resolució de la compravenda, retornant els diners cobrats i recuperant la cosa. Aquesta és una acció de naturalesa personal, és a dir, que comporta un dret de crèdit –del venedor a ser compensat per la diferència–, però no un dret real o sobre la cosa, especialment important si aquesta és revenuda a un adquirent de bona fe. És a dir, que el comprador pot evitar la resolució del contracte compensant el venedor en allò que ha cobrat «de més». Aquesta acció pot ser renunciada pel venedor, si ho explicita, fins i tot en la mateixa compravenda.

Joan-Carles Rodríguez i Miñana
Llicenciat en dret i notari

El creixement: l'home, la casa i la ciutat

Joan Coll i Capó

Introducció

Andorra ha estat un país en què el creixement ha estat molt lent durant segles, dependent de forma exclusiva del moviment vegetatiu de la població. És durant el segle xx que aquest es desenvolupa ràpidament i continuadament, situació que es dona per raons de migració.

Al voltant de la població també es modifica la manera de viure, cosa que porta com a conseqüència la transformació de la casa on viu l'home i l'entorn en què realitza totes les seves tasques, la ciutat. El procés d'urbanització apareix a partir dels anys trenta: el camp perd força i en guanya la ciutat.

L'agricultura i tot el sector primari dona pas a una incipient indústria que fa sorgir el sector secundari, i finalment es consolida fermament el sector terciari. Passem a conèixer els actors d'aquest creixement a Andorra: l'home, la casa i la ciutat.

L'home

Entenem que l'home és l'element més important del nostre país. L'home crea la societat, consolida uns usos i costums, que seran el contracte que farà possible la convivència dins el nostre entorn. Al voltant d'ell es forma tot; les seves necessitats són cobertes per la terra i la indústria —manual, petita o mitjana—, i tot això conforma el lloc on viu, tant la seva casa com la població.

La població andorrana és eminentment agrícola i pastoral fins als anys 30 del segle xx, amb una mitjana del 90 per cent de la població dedicada a aquesta tasca. Des de començament de segle fins a l'any 1936 la població va disminuint (taula 1 i quadre 1), i, conseqüentment, també disminueixen les cases que es dediquen a aquesta activitat. A partir de llavors, i degut, primer, a la construcció

Evolució de la població al Principat d'Andorra

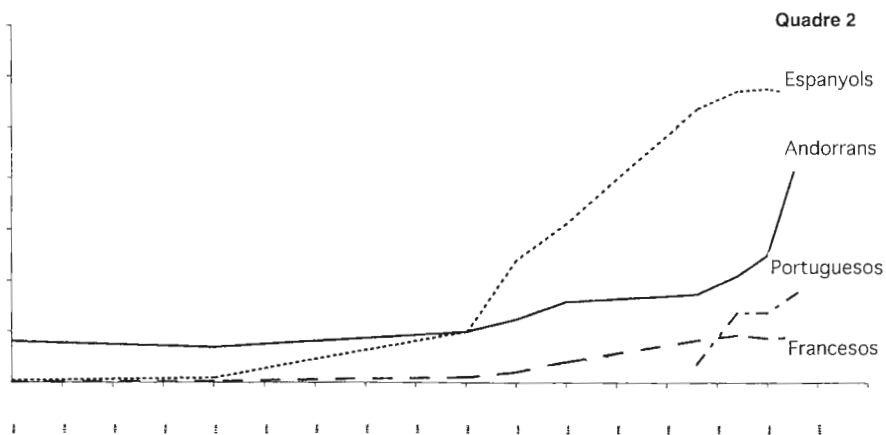
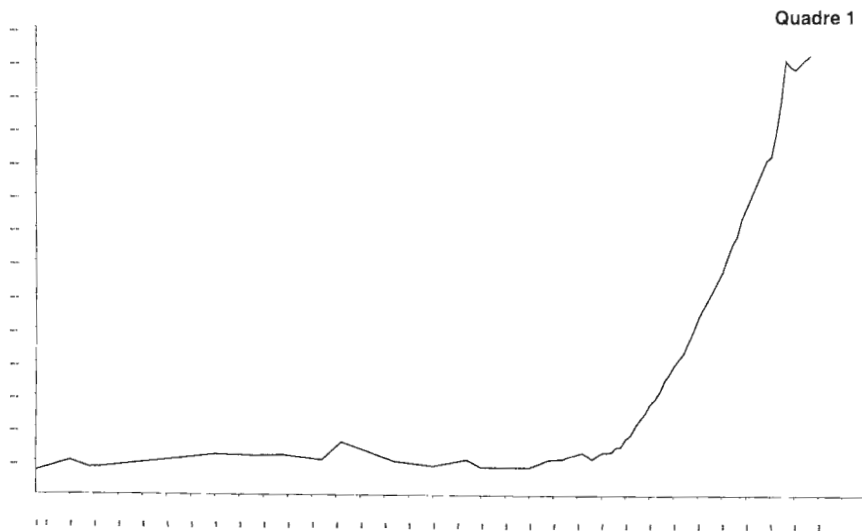
Taula 1

Autor	Any	Habitants	Any	Habitants
<i>Mossèn Junoy</i>	1838	3.500 a 3.800	1962	10.317
<i>Madoz</i>	1845	5.000 a 6.000	1963	11.356
<i>Dalmau de Baquer</i>	1849	3.900 a 4.100	1964	12.199
<i>Ulrich</i>	1852	4.130	1965	13.623
<i>Blade</i>	1875	5.800 a 6.000	1966	14.380
<i>Cassi y Pont</i>	1883	5.800	1967	15.563
<i>Osona</i>	1889	5.900	1968	17.216
<i>Brutails</i>	1897	5.210	1968	18.233
<i>Enciclopèdia Espasa</i>	1901	7.850	1970	19.545
<i>Pallerola</i>	1912	6.100	1971	20.550
<i>Los Rios Urruti</i>	1920	4.309	1972	21.425
<i>Enciclopèdia Espasa</i>	1927	5.231	1973	23.092
<i>Moreno</i>	1930	4.142	1974	24.807
<i>Vidal i Guitart</i>	1940	4.121	1975	26.558
<i>A. Cardos (Oficial)</i>	1944	5.291	1980	33.396
<i>Oficial</i>	1947	5.385	1981	35.670
	1948	5.683	1982	37.445
	1949	5.962	1983	38.760
	1950	6.176	1984	41.509
	1951	6.310	1988	50.528
	1952	5.866	1989	50.826
	1953	5.591	1990	54.507
	1954	5.503	1991	59.048
	1955	6.189	1992	61.599
	1956	6.221	1993	65.227
	1957	6.424	1994	64.311
	1958	7.103	1995	63.859
	1959	7.239	1996	64.479
	1960	8.392	1997	65.306
	1961	8.959	1998	65.877

Evolució de la població per nacionalitats

Taula 2

Any	Andorrans	Espanyols	Francesos	Portuguesos	Altres	Total
1920	4.083	224	2			4.309
1940	3.421	463	113		129	4.121
1965	4.963	7.849	571		200	13.583
1970	6.167	11.913	1.036		429	19.545
1975	7.926	15.497	2.056		1.079	26.558
1988	8.627	26.734	3.932	2.480	8.755	50.528
1992	10.395	28.556	4.662	6.853	10.647	61.599
1995	12.445	28.778	4.299	6.885	11.452	63.859
1998	21.866	28.229	4.420	7.024	4.338	65.877

dels equipaments hidràulics de les Forces Hidroelèctriques d'Andorra SA, i en segon lloc, a l'esclat de la guerra civil espanyola, s'inverteix la tendència i la població creix de forma constant i àmplia.

Aquest creixement de la població té dues conseqüències importants:

- la reconversió de l'activitat principal, d'agrícola cap al sector terciari, amb una petita part dedicada al sector secundari;

– la incorporació de població immigrant, que arriba a superar la nacional.

També cal fer notar que aquesta evolució es dona a totes les parròquies, encara que no amb la mateixa intensitat ni amb les mateixes característiques.

La població és eminentment andorrana fins als anys 30; després comença la immigració d'espanyols i francesos, i a partir de la segona meitat de la dècada dels 80 vénen els portuguesos (taula 2 i quadre 2).

Estudiant la població actual, podem dir que Canillo i Ordino són les parròquies en què hi ha un percentatge més alt d'andorrans. Els espanyols estan concentrats a Andorra la Vella, Escaldes-Engordany i Sant Julià de Lòria; els francesos se situen especialment a Canillo i a Encamp; els portuguesos tenen la major concentració a Canillo, Encamp i la Massana, i els anglesos a Ordino i a la Massana

Tota aquesta evolució queda reflectida en les taules i quadres annexos, que han estat extrets de diverses fonts i recopilats als efectes d'aconseguir una unitat de totes les dades i la seva actualització fins a l'any 1998.

La casa

L'habitable on viu l'home es transforma d'acord amb les seves necessitats. Antigament la casa complia les funcions corresponents a l'agricultura i es desenvolupava amb una distribució en què es complementava la part dedicada a la vida comuna i la que es destinava a l'activitat laboral, essencialment agrícola i ramadera.

La modificació dels costums, amb el desplaçament del treball cap als sectors secundari i terciari, en què la vida casolana és totalment diferenciada de la vida laboral, fa que la casa es vagi modificant i prengui un caire diferent, ja que es destina de forma única i exclusiva a la vida familiar, i el treball es realitza fora de la llar.

La urbanització, amb l'encariment del preu del terreny, també transforma els costums de vida i fa que les necessitats vitals es redueixin, i així la casa es transforma en el pis o apartament. A poc a poc, els edificis destinats a l'habitatge d'una sola família van desapareixent i es converteixen en construccions destinades a viure diverses o fins i tot moltes famílies. Es passa dels anys 30 en què la població viu eminentment en habitatges individuals (un 90 %), a la dècada dels 90 en què la proporció d'habitatges individuals constitueix només el 10 % del conjunt.

Actualment, l'home viu de maneres diferents: a) la casa individual; b) la casa col·lectiva, i c) hotels i residències.

a) La casa individual té diversess vessants: pot ser un edifici complet dins el nucli urbà o un xalet en una urbanització. La seva distribució s'efectua de forma diferent de com es feia a començament de segle: hi ha una primera planta amb garatge per als vehicles dels ocupants de la casa i la resta de l'edifici es destina a la vida en família. Se solen diferenciar les plantes dedicades a la vida de dia

(estar, menjador, cuina), de les de nit (dormitoris). S'acostuma a construir una planta de golfes per a magatzem i zona de lleure.

L'escassetat de la terra fa aparèixer les cases en renglera, que són xalets a tots els efectes, però amb parets mitgeres per a un màxim aprofitament del terreny.

b) A la ciutat s'imposa la casa col·lectiva, en la qual les plantes són compostes per diversos habitatges, amb un nombre d'habitacions que depèn de la composició i les necessitats de la família.

A les plantes soterrani, s'hi sol ubicar l'aparcament de vehicles. La rendibilitat del terreny obliga a l'ús comercial de la planta baixa, i algunes vegades s'inclouen despatxos en el mateix edifici.

c) Hi ha una tercera via per a l'habitatge, que sol utilitzar el treballador immigrant que viu sol o només en parella: és l'habitació d'hotel, o, en la seva millor solució, la de l'apartament de residència. A cada apartament hi ha una zona d'estar amb cuina integrada, un dormitori i bany, i cal afegir-hi 5 m² per apartament en zona comuna. Aquesta zona de lleure comú s'arriba a convertir moltes vegades en un bar d'ús públic, que es lloga a part, desvirtuant completament l'esperit de la normativa d'aquesta tipologia d'edifici.

Com podem veure en els plànols i imatges annexos, la casa del primer quart del segle actual servia d'habitatge, i també com a lloc per guardar el bestiar i els productes agrícoles. Més endavant, les cases es converteixen en habitatges, individuals o bé col·lectius, amb la transformació de les antigues edificacions o per la construcció de noves.

Superfície de construcció autoritzada

Any	Sup. habitatges	Sup. xalets	Sup. total	Nº habitatges
1981	244.767	12.846	280.724	1.460
1982	138.476	9.859	214.402	707
1983	76.474	16.913	115.946	512
1984	50.901	15.268	83.040	195
1985	64.662	9.690	87.189	122
1986	79.137	19.154	136.116	211
1987	72.135	18.034	137.266	337
1988	153.991	20.933	250.388	386
1989	265.768	21.574	411.675	1.134
1990	233.174	19.830	336.331	1.251
1991	168.889	20.283	249.215	937
1992	210.264	13.605	308.599	1.071
1993	60.477	89.642	89.642	323
1994	169.610	18.327	211.787	929
1995	133.854	15.592	159.833	728
1996	143.018	13.392	175.018	780
1997	88.076	14.986	125.550	449
1998	116.673	17.754	181.673	596

La ciutat

Fins a la dècada del 1930, la població és rural i, per tant, les ciutats són de petita entitat. A partir d'aquest moment, l'arribada dels immigrants transforma la manera de viure i les ciutats prenen una importància que no tenien fins aleshores: van ampliant l'espai que ocupen i el terreny de cultiu es converteix en lloc d'habitació, amb què el seu preu creix continuadament i sense retrocessos.

La vida dels andorrans va modificant-se i es fan necessaris, primer, espais de lleure: al bar s'hi afegeix el cinema, i després apareixen les necessitats esportives i es va desenvolupant la cultura de l'oci. La ciutat ha crescut d'una manera anàrquica, sense plans urbanístics, i no hi ha zones verdes (amb la muntanya ja n'hi ha prou). Les fotografies d'ahir i d'avui ens mostren el creixement continuat i inexorable del totxo i del ciment enmig de les Valls.

A finals dels anys 70 i començament dels 80 es promulguen les primeres normatives referents a la construcció, amb una proposta de zonificació que divideix el terreny en les diferents capacitats d'edificabilitat, però que en cap moment no preveu les infraestructures necessàries, ni tampoc zones verdes o d'equipaments. De mica en mica van apareixent nous equipaments col·lectius: edificis de l'Administració, edificis per a la pràctica de l'esport, es construeixen noves places, zones verdes i parcs infantils. Es construeixen també edificis destinats a despatxos, a l'ús comercial en grans superfícies, a entitats bancàries, etc. L'home ha sortit de casa seva per anar a treballar a una altra casa, destinada específicament al treball.

Als anys noranta, es fa evident la necessitat d'endegar un planejament urbanístic, i diverses parròquies ja el tenen aprovat o en curs de redacció. Es milloren les infraestructures, amb la canalització del riu, la construcció de nous vials i la millora i renovació de la xarxa de carreteres. Hi ha en estudi una llei reguladora de la utilització del sòl en tota la seva extensió: urbà, urbanitzable, no urbanitzable, i amb totes les seves influències d'infraestructures i serveis.

S'adjunta la taula 3, on es poden apreciar les superfícies construïdes des de l'any 1981 fins al 1998, en què es poden veure les circumstàncies econòmiques que afecten el Principat, i com el desenvolupament continu de la població fa créixer la superfície construïda i ocupada del sol urbà. També en els plànols adjunts podem comprovar com en el curs d'aquest segle els nuclis urbans han anat creixent i el procés d'urbanització ha fet que diverses poblacions, que abans eren nuclis totalment independents, quedessin unides (Andorra la Vella, Escaldes, Engordany).

Conclusió

A Andorra, l'home ha estat el motor de la formació i el desenvolupament de la societat, ha estat l'element que ha forçat l'evolució de la forma de viure i ha reclamat una ciutat més agradable.

Fins a finals del primer terç d'aquest segle, la societat andorrana va ser molt estàtica i amb uns nivells de creixement dependents del moviment vegetatiu de la població. A partir d'aquest moment, la immigració provoca un canvi de vida, transformant el sistema agrícola de vida per un altre dominat pel sector terciari amb una gran influència del comerç i finalment del turisme, que en el moment actual determina l'economia andorrana.

Al mateix temps es demana que la ciutat esdevingui un lloc on realment es pugui treballar i viure, un lloc d'esbarjo i d'acolliment; per això l'urbanisme pren un lloc que cada vegada serà més destacat en la consciència del ciutadà i de l'administrador.

És el moment en què més cura cal tenir en les diverses intervencions per part de l'Administració, amb l'aprovació de les lleis i les normatives necessàries per al correcte desenvolupament de l'urbanisme en el conjunt del país, a les parròquies, als nuclis urbans i a les noves urbanitzacions. Cal que la normativa fomenti un desenvolupament harmoniós de l'ocupació del sòl i de la construcció de les diverses tipologies d'edificis, adaptant-se al medi natural sense malmetre'l.

Per part dels particulars, cal que es respecti en la seva totalitat la normativa i es busqui una millor qualitat, tant estètica com constructiva, compatible amb la renda que es pretén obtenir de les inversions que es realitzen.

Es fa necessari que l'Administració sigui més àgil en les tramitacions de les autoritzacions de construcció, i al mateix temps que sigui eficaç en el control de la correcta execució de les obres, evitant frau i enganys als compradors i als usuaris dels edificis.

Joan Coll i Capó

Arquitecte i degà del Col·legi Oficial d'Arquitectes d'Andorra

Bibliografia

- ADELLACH BARÓ, B. (1973). *Realitats andorranes i objectius*. Andorra la Vella: Casal i Vall.
- ADELLACH BARÓ, B.; GANYET SOLÉ, R. (1976). *Estadístiques de les Valls d'Andorra*. Andorra la Vella: M. I. Consell General.
- Atles cartogràfic de les Valls d'Andorra 1692-1976* (1999). Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Ministeri de Turisme i Cultura.
- BURGUÉS MARTISELLA, J. (1998) *Andorra gràfica*. Andorra la Vella: "la Caixa".
- (1998). *L'apassionament per la fotografia*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Ministeri de Cultura.
- CALVÓ MALLOL, R.; MARTÍNEZ DíEZ, G.; GASCH NADAL, N. (1990). *Recull estadístic general de la població*. Andorra la Vella: Conselleria de Treball i Benestar Social.

- DEGAGE, A.; DURÓ ARAJOL, A. (1998) *L'Andorre*. París: PUF.
- Estadístiques any 1994* (1995). Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Secretaria d'Estat d'Interior.
- Informe sobre els permisos de construcció atorgats l'any 1998 i recull estadístic sobre els atorgats des de l'any 1981 fins al 1998* (1999). Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Ministeri d'Ordenament Territorial.
- MAS CANALIS, D. (1989). *La casa andorrana tradicional*. Andorra la Vella: Conselleria d'Educació i Cultura.
- MATEU, M.; LUCHAIRE, F. (1999) *La Principauté d'Andorre, hier et aujourd'hui*. Economica.
- Recull estadístic* (1985). Andorra la Vella: M. I. Govern.
- 10 x 15 Un viatge de 40 anys a través de les fotografies de Valentí Claverol*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Ministeri de Cultura.

Les infraestructures i l'ordenació del territori

Josep Escaler i Penella

Introducció problemàtica

Les infraestructures viàries i l'ordenació del territori són un tema conegut i molt debatut en els països amb tradició de planejament urbanístic, sigui des de la perspectiva de l'Administració pública competent en carreteres o dels tècnics i experts en legislació urbanística.

La xarxa viària és imprescindible per dotar d'accessibilitat un territori, però és clar que no és suficient per poder-lo considerar urbanitzat. A més, la particularitat del nostre país, en què la pràctica totalitat del territori privat és *a priori* edificable (llevat de les zones amb risc d'allaus o amb risc geològic-geotècnic), complica extraordinàriament les coses. Una carretera de caràcter interurbà, al cap de pocs anys pot convertir-se en urbana. Això s'ha de preveure en el planejament urbanístic.

En tot cas, avui ens trobem que aquest procés és ja una realitat a les carreteres generals a l'interior dels caps de parròquia, tendència que s'ha anat ampliant a la totalitat del territori. A més, no es poden projectar vies de fort impacte, sota pena de provocar un rebuig social, tal com va passar a Espanya a la dècada dels anys 80 a causa de la manca d'adaptació dels paràmetres de disseny a l'espai urbà.

El pla de carreteres de l'any 1996, que ha estat rebutjat per la majoria dels comuns, pretenia diferenciar en el temps les vies urbanes i les interurbanes. Per aquest motiu, es proposaven vies segregades en el sentit de control d'accessos i una velocitat de disseny notable, cosa que implica una elevada necessitat de terreny per a enllaços, encreuaments, etc. Aquest tipus de vies provoquen habitualment un fort impacte, però tenen l'avantatge de conservar el seu caràcter interurbà al llarg del temps. Per disminuir l'impacte, el pla preveia un nombre elevat de túnels.

A més, la problemàtica augmenta quan els eixos vertebradors de l'accessibilitat entre parròquies i amb l'estranger són de caràcter estatal i les competències en matèria de circulació i gestió d'aquestes vies en zones urbanes són dels comuns.

Carreteres i planejament urbanístic. Marc legislatiu

Andorra no disposa d'una llei de carreteres. La legislació vigent es redueix a l'Ordinació número 2 del 4 de juliol de 1969, la número 3 de 23 de juliol de 1973 i altres de menys importància, que avui tenen caràcter de llei i que especifiquen les característiques geomètriques i de traçat de les carreteres, siguin generals o secundàries.

La Llei qualificada de delimitació de competències dels comuns especifica que la construcció i millora de les vies públiques urbanes, carreteres secundàries, camins comunals i de muntanya, places, jardins, aparcaments i estacionaments és competència dels comuns. La competència en la redacció de projectes i execució de les obres en carreteres generals, com també el manteniment de les carreteres secundàries i l'enquitrانament de la totalitat de les vies és del Govern.

El Govern va aprovar, el 14 de desembre de 1983, el Pla Viari d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany basant-se en part de la xarxa de nous vials planificada pel Consell General, i al qual no es fa cap referència en les ordinations. Malgrat això, els successius governs han anat efectuant actuacions previstes en aquest pla, atesa la seva importància per descongestionar ambdues parròquies.

A més a més del buit legal per la manca de definició de competències en aquestes vies, com per exemple quina és l'administració encarregada del manteniment, el problema principal pels propietaris de terrenys és el de confusió i perjudici, pel fet d'estar sotmesos al Pla Viari i alhora als plans d'urbanisme dels comuns. Recentment, part d'aquesta problemàtica ha estat solucionada en aprovar el Govern el Pla del Clot d'Emprivat, condicionada a l'aprovació de la modificació de l'Ordinació número 2 de Serveis Públics per part del Consell General, cosa que s'ha fet recentment.

La xarxa viària en la legislació urbanística

La Llei del sòl donarà les eines necessàries perquè els plans d'urbanisme elaborats per les parròquies puguin ser una realitat, però és inqüestionable, i així ho indica el sentit comú, que hauran de respectar la xarxa viària de carreteres prevista i aprovada per l'Estat com a element vertebrador del territori.

A tots els països, la legislació dota l'Administració de carreteres de l'Estat de mecanismes per planificar i executar noves carreteres, encara que siguin en contra del planejament urbanístic municipal. Però la realitat és que una situació

en contra de les administracions locals paralitza en molts casos els projectes estatals.

Aquesta situació, encara més habitual al nostre país, implica necessàriament emprar polítiques de concertació. Aquesta concertació, que a la pràctica ja es porta a terme a casa nostra, té en altres països una base legal, com per exemple en la Llei de carreteres espanyola, que en el seu article 38 estableix l'acord de les diverses administracions públiques «interesadas de forma coordinada en el planeamiento vigente».

Els mecanismes de coordinació amb el planejament urbanístic en altres països són habitualment els següents:

L'afecció d'una carretera no prevista en un pla d'urbanisme es regula mitjançant la redacció d'un expedient informatiu que es trameta a l'Administració local. Si aquesta l'informa favorablement, el ministeri competent en carreteres eleva al consell de ministres l'expedient per a la seva aprovació. Si l'administració local vol modificar el planejament urbà, està obligada a sol·licitar un informe favorable al ministeri competent en carreteres respecte a les que són de la seva titularitat.

Els convenis per a la construcció de carreteres urbanes o de travessies entre administracions (Estat i ajuntament, o autonomies o regions amb ajuntaments) segueixen habitualment l'esquema següent:

- Es defineixen les actuacions a executar, i a més s'inclou la cessió a l'ajuntament de la part de la xarxa de l'Estat que deixa de ser d'interès general.

- Els costos d'execució són a càrrec de l'Estat i els costos del projecte poden ser assumits pels ajuntaments. En tot cas, els projectes sempre són objecte de supervisió per part de les administracions signants del conveni.

- La disponibilitat del terreny va a càrrec de l'ajuntament. De vegades l'import de les expropiacions va a càrrec de l'Administració de l'Estat, però sempre l'ajuntament es compromet a efectuar els tràmits i les gestions pertinents per posar el sòl a la disposició de l'Administració de carreteres.

- Es crea una comissió mixta amb participació de les administracions implicades. La seva missió varia segons els convenis, però inclou la revisió del projecte, certificacions d'obra i programació de les actuacions.

En el nostre cas, no s'efectuen convenis i és sempre l'Administració general la que assumeix el cost de les carreteres generals i del Pla Viari i habitualment el de l'adquisició del sòl. Una de les excepcions recents és el del carrer del Consell d'Europa (Pla Viari), en què el Comú ha posat a disposició el terreny necessari.

Hem dit anteriorment que els plans d'urbanisme redactats per les parròquies hauran de respectar la xarxa viària prevista per l'Estat. Per tant, sembla que aquest sigui el moment per modificar els itineraris d'algunes de les carreteres generals, al seu pas per zones de caràcter urbà, per altres que responguin més adequadament al concepte de «trams de carretera que estableixin de forma integrada la continuïtat i connexió dels diferents itineraris d'interès general o

prestin el degut accés als nuclis de població afectats» (definició de *xarxa arterial* en la legislació espanyola). Seria recomanable que en els plans d'urbanisme fossin definits aquests eixos principals, prèvia concertació amb el Govern. En aquest sentit, diversos comuns han comunicat al Govern la seva proposta de modificació dels itineraris de carreteres generals.

Fins ara no s'ha produït mai al nostre país una desclassificació d'una carretera general.

Igualment, és necessària una reflexió sobre les característiques de les carreteres generals. Les ordinacions preveuen per a aquest tipus de via una amplada de 20 metres (4 carrils de 3,5 m i dues voreres d'1,5 m). L'objectiu era aconseguir vies de capacitat i velocitat elevades. La realitat és que, a mesura que s'urbanitza i s'edifica en els terrenys adjacents, part de la calçada es destina a aparcament i a parades de transport públic i no s'aconsegueixen els objectius per als quals s'havien previst. Les actuacions que s'estan fent de construcció de rotondes són un intent de conservar les característiques de via urbana en zones de marcat caràcter urbà.

Josep Escaler i Penella

*Enginyer superior de camins, canals i ports
i director del Ministeri d'Ordenament Territorial*

L'urbanisme i la qualitat de vida dels ciutadans

Conxita Mora i Jordana

El concepte i evolució

La idea de posar l'urbanisme al servei de la qualitat de vida és relativament recent. La consolidació de l'estat del benestar, l'evolució cap a una societat de serveis, l'increment del temps d'oci, són alguns dels factors socioeconòmics que han fet evolucionar el concepte de ciutat cap a un espai integrador i de convivència, on la persona s'ha de poder desenvolupar en tota la seva dimensió.

Però aquesta no ha estat sempre la idea de ciutat. Així, fins al final dels anys 70, els urbanistes estaven convençuts, i així ho reflectien en les seves propostes, que la ciutat havia de respondre únicament a criteris de funcionalitat i de rendiment. Un pensament que, possiblement, venia reforçat en els països del nostre entorn per les experiències de la postguerra, en què es va haver de fer front a unes necessitats de reconstrucció reals, i pel desenvolupament econòmic dels anys 60 i la conseqüent democratització de l'habitatge. A molts països –França és un dels exemples més significatius– van aparèixer les anomenades ciutats dormitori, que de manera ben gràfica es van definir a Catalunya com a *barraquisme vertical*.

No va ser fins a mitjan anys 70 que la problemàtica generada per aquests models juntament amb l'evolució dels mateixos ciutadans van conduir a un canvi radical en la manera de veure la ciutat. Nou concepte i noves aspiracions que van començar a concretar-se amb l'increment d'espais verds i de vianants o amb la potenciació d'un transport públic de proximitat i de qualitat, aspectes tots ells que coadjuvaven a la millora de les condicions de vida. Es comença a equilibrar dins les prioritats dels gestors públics la voluntat d'incidir i millorar les condicions de vida dels ciutadans amb la necessitat d'assegurar el desenvolupament econòmic i la reducció dels dèficits públics. Alhora, el ciutadà mitjà, no solament estava disposat a

«pagar» la qualitat del seu entorn urbanitzat, sinó que començava a tenir la capacitat econòmica per fer-ho.

Aquest canvi va generar una dificultat que avui es comença a resoldre: la pèrdua de models. En efecte, el concepte qualitat de vida és tan subjectiu que impedeix definir en un decàleg les mesures que cal prendre. La percepció del ciutadà és diferent en funció de l'àrea geogràfica, de l'estructura familiar o de l'activitat professional. Tot esdevé relatiu; així, per exemple, el ciutadà motoritzat demana vies de circulació; el vianant, voravies amples; el comerciant, aparcaments de proximitat, i tot això en espais cada dia més saturats i difícilment modificables.

Les úniques respostes vàlides acaben essent la concertació i el pragmatisme en la recerca de l'interès general:

– Concertació amb un màxim d'agents, amb la finalitat de copsar en els mínims detalls les diverses dificultats i aspiracions, sense dogmes ni prejudicis. Cal fer prova de tacte en la presa de decisions i conjugar, en la mesura del possible, els interessos de tots els afectats. Assumint que no sempre es podrà complaure tothom.

– Pragmatisme per poder anticipar-se a les necessitats, i un cop preses les decisions, per actuar al més ràpidament possible, ja que aquesta és una demanda generalitzada del ciutadà. En urbanisme, a l'igual que en altres àmbits, els problemes es compliquen quan s'eternitzen. El temps, lluny de curar-ho tot, acaba fent irresolubles alguns problemes o com a mínim acaba reduint i condicionant les futures solucions.

Per aquesta raó l'Administració pública ha de disposar de les eines legals necessàries, eines que en un Estat de dret com el nostre han de ser al més àgils possible. Agilitat que no està renyida amb la necessitat de garantir els drets de tots.

Eines bàsiques

Des de la perspectiva de l'Administració pública i dintre l'àmbit de l'urbanisme, l'eina mestra que Andorra necessita és, sense cap mena de dubte, la Llei del sòl, ja que és l'única que pot definir d'una manera precisa la relació que ha d'existir entre el sòl públic i el privat; en d'altres paraules, la relació entre els interessos públics i els privats. La Llei del sòl, d'una part, ha de garantir al ciutadà que tota intervenció privada respondrà a una planificació prèvia, i, d'una altra part, ha de garantir a l'inversor la seguretat jurídica i l'estabilitat de l'entorn.

A més de la planificació, aquesta llei hauria d'incloure una altra vessant: l'agilitat. Agilitat per fer front a noves necessitats econòmiques i socials, agilitat a l'hora d'adaptar l'entorn a una inversió pública, agilitat, finalment, per permetre la seva aplicació en entorns totalment o parcialment consolidats. Tot això sabent que avui ja fem tard en relació a moltes zones i que el desenvolupament desordenat i la petitesa de molts barris redueixen el marge de maniobra i converteixen qualsevol acció, per petita que sigui, en un terratrèmol.

Estem, doncs, davant una llei inajornable, una eina bàsica per garantir un creixement d'Andorra ordenat i controlat, en què l'interès general no estigui permanentment sotmès al particular. Un repte, en definitiva, indefugible per a qui vulgui governar el país responsablement.

Davant aquesta mancança de l'Administració central, què poden fer els comuns? El Comú d'Andorra la Vella va optar fa tres anys per concebre i presentar el seu Pla d'Urbanisme. Des d'algun sector es va considerar que era anticipat i que abans calia la Llei del sòl. Probablement tenien raó, però, malgrat tot, l'actual majoria al Comú d'Andorra la Vella va considerar que no podíem tancar els ulls davant una situació que clama al cel.

En canvi, vam sortir de dues evidències:

- la planificació del territori no pot ser una opció; ha de ser una obligació per a una Administració que es considera responsable;

- a Andorra, i així s'ha constatat posteriorment, era a punt de produir-se una nova embranzida, econòmica i principalment de la construcció, i, per tant, calia posseir els mecanismes que evitessin errors importants que comprometessin el futur.

En el Pla d'Urbanisme d'Andorra la Vella el criteri prioritari és la qualitat de vida, més concretament la qualitat i la multiplicitat dels espais, integrant l'actual ciutat en una trama urbana global.

Volem evitar que el creixement d'Andorra la Vella i de Santa Coloma en les zones encara no urbanitzades esdevingui l'origen d'una ciutat amb ruptures socials internes i grans diferències i discriminacions entre barris quant al nivell dels seus equipaments i serveis. Per aquesta raó es treballa simultàniament en dues direccions complementàries:

- la millora i l'acabament de la ciutat generada als anys 60 pel creixement econòmic;

- la preparació per al desenvolupament de la resta del territori urbanitzable de la parròquia.

Es tracta, com deia, d'objectius paral·lels i condicionats pel fet que, especialment en el cas d'Andorra la Vella, no pot existir una millora substancial en la qualitat de l'entorn urbà sense el seu creixement. Així, la dificultat està a compatibilitzar el creixement amb la qualitat.

Malgrat tot, des del Comú d'Andorra la Vella entenem que aquest desenvolupament no pot incloure nous terrenys fins que no existeixi la Llei del sòl, a fi d'assegurar que les condicions mínimes d'equilibri entre els interessos privats i els interessos públics estiguin garantides. En la planificació dels nous barris cal tenir en compte la qualitat de la trama urbana i la reserva d'espais destinats al lleure i als equipaments públics. Només la seva existència garantirà al ciutadà una millora de la qualitat de l'entorn urbà i, consegüentment, de la qualitat de vida.

No obstant això, la ja comentada i constatada inexistència de la Llei del sòl no pot portar a una paralització total de la política urbanística, i és per aquest

motiu que a Andorra la Vella treballem en el primer dels dos objectius definits: la millora i l'acabament de l'actual ciutat.

Actuacions presents i futures

En els darrers quaranta anys, el desenvolupament d'Andorra ha seguit gairebé sempre l'estela de la tendència econòmica, i s'ha tingut molt poca cura de les conseqüències físiques d'aquesta expansió. Hem conegut la urbanització lineal al llarg de l'avinguda Meritxell, la creació de nous barris amb una ocupació poc racional de l'espai, el desenvolupament sense ubicació predeterminada de zones industrials, l'augment exponencial del trànsit rodat sense el conseqüent augment proporcional de les vies de circulació, la proliferació d'equipaments públics sense les infraestructures necessàries. En definitiva, hem conegut tot allò que defineix l'expansió d'una ciutat amb poca qualitat de vida.

Andorra la Vella no ha escapat a aquesta realitat. No és fins als anys vuitanta que es comencen a apuntar algunes accions a partir de les quals es pot iniciar la planificació d'una autèntica transformació. L'exemple més destacat en aquest sentit va ser la construcció de la plaça del Poble, que ha esdevingut un element catalitzador d'aquesta voluntat de canvi. Amb posterioritat, però, en la mateixa línia, ha estat fonamental l'espai públic del Parc Central. I amb la mateixa intenció s'han iniciat molt més recentment actuacions a Santa Coloma, com és el cas del Parc d'Enclar.

Als darrers anys la ciutat està fent un gran esforç, que cal continuar, per dotar els barris de caràcter propi, a partir d'intervencions importants a la via pública. En tots els casos s'ha buscat fer els carrers i els espais públics més agradables, llocs que privilegin el vianant, espais oberts favorables a la convivència al carrer. La plaça Rebés, la plaça Guillemó, el carrer Doctor Nequi, el carrer Prat de la Creu, el barri de Prada Ramon o l'avinguda Doctor Mitjavila són ja realitats que exemplifiquen aquesta transformació. I el Comú ja té enllestits, per a la seva propera execució, els projectes de l'avinguda Príncep Benlloch i del carrer Ciutat de Valls.

L'adquisició per part del Comú de nous immobles també s'ha d'emmarcar en la mateixa política. Així, els edificis adquirits recentment al carrer Mossèn Cinto Verdager no solament permetran la ubicació de serveis comunals i l'estalvi de molts diners en lloguers, sinó que són un exemple de com des de l'Administració pública es poden revitalitzar zones i barris mitjançant l'increment de l'oferta pública i d'activitats.

Malgrat les limitacions existents, l'actual majoria al Comú d'Andorra la Vella ha resolt vells conflictes urbanístics, com la confluència del carrer Bonaventura Riberaigua amb l'avinguda Tarragona. Una conseqüència immediata, més enllà de l'estètica, ha estat l'agilitació del trànsit. Així mateix, s'obriran nous carrers transversals, perpendiculars a l'avinguda Consell d'Europa i al carrer

Bonaventura Riberaigua, que permetran una homogeneïtzació del teixit urbà. En definitiva, s'ha actuat i s'està actuant per compensar i corregir la manca de planificació.

Les inversions exposades s'han dut a terme mitjançant la inversió pública, però seria injust no posar en relleu que des de la iniciativa privada també es contribueix a la transformació d'Andorra la Vella. Estem vivint una onada d'enderrocaments i rehabilitacions d'edificis vells i s'estan construint gairebé totes les parcel·les residuals de les zones ja urbanitzades. La urbanització d'una ciutat es fa cíclicament i podem dir que Andorra la Vella ja ha esgotat el cicle de la seva construcció iniciat als anys cinquanta i ha entrat en un de nou.

Totes aquestes actuacions, que de vegades s'han volgut minimitzar o s'han entès com a senzilles operacions d'embelliment, van molt més enllà. Tenen com a objectiu augmentar la qualitat de vida de tots els qui viuen, treballen o visiten Andorra la Vella. Tenen una clara connotació econòmica i social i responen a una exigència cada cop més viva en la nostra societat: disposar d'un entorn urbà que afavoreixi el desenvolupament cultural i social de les persones. El que busquem en definitiva és que la condició de ciutadà estigui carregada de connotacions positives a partir d'una més gran integració i participació.

Si haguéssim d'enumerar els conceptes definitoris de la qualitat de vida, no mancarien aspectes tan fonamentals com els espais verds, la higiene, la seguretat ciutadana, la proximitat i l'accessibilitat dels equipaments públics o l'adaptació de la ciutat a l'activitat econòmica.

Tots aquests aspectes poden resumir-se en un sol concepte: la racionalitat urbana, que ha de representar la veritable ideologia en la intervenció. Tinc el ferm convenciment que ens equivocariem si, per exemple, creéssim grans equipaments públics sense haver resolt anteriorment mancances quotidianes, perquè desvincularíem l'equipament del seu entorn. Com també ens equivocariem, econòmicament i socialment, si volguéssim resoldre els problemes del trànsit rodat en detriment del vianant. Afrontar la racionalització de la ciutat exigeix planificar i prioritzar les necessitats a partir d'una bona gestió dels escassos recursos de què disposem.

Conxita Mora i Jordana

*Empresària i cònsol major d'Andorra la Vella
Membre de Nova Democràcia*

Cloenda

Àngels Mach i Buch

Des de l'espai, des de l'estació orbital Mir o des de la nau espacial Columbia, no es distingeix Andorra; gairebé ni tan sols les muntanyes dels Pirineus. I, malgrat la seva petitesa, tots ens estimem aquest bocí de terra que ens ha vist néixer o en el qual vivim. Però un país no és estàtic, i, segons la manera com ordenem el territori ara, pot tenir una influència decisiva per a les generacions futures.

En la Diada d'enguany hem intentat tractar aquest tema des de les vessants més diverses per poder donar una visió força completa de la realitat del país. Ja sabem que aquesta jornada resulta molt densa; per aquesta raó, volem agrair doblement als ponents el seu esforç per actualitzar-nos i per haver vingut aquí, a Prada de Conflent, malgrat la limitació de temps a què estem sotmesos. També volem agrair ben sincerament el patrocini de Banc Agrícola i Comercial d'Andorra, que permet la realització d'aquesta jornada en aquest marc universitari tan escaient.

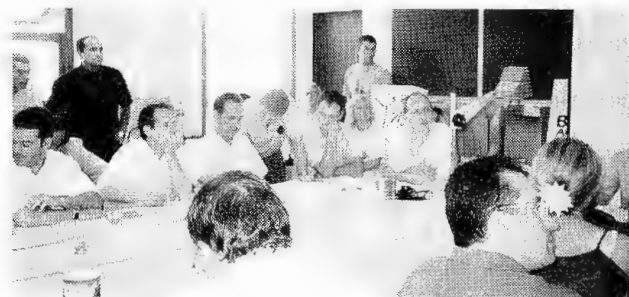
En nom del Patronat de la UCE, també agraïm el suport del Govern d'Andorra a través del Ministeri d'Educació, Joventut i Esports, que ens permet, a més, que alguns joves d'Andorra puguin assistir als cursos mitjançant beques. Gràcies, així mateix, al Ministeri de Turisme i Cultura, que ens permetrà publicar els textos presentats avui abans que acabi l'any.

El nostre agraïment també als assistents a la jornada i que estoicament han estat atents a la presentació de les ponències. Ens agradaria poder disposar de més temps per al debat, però el temps, com el territori, no el podem multiplicar. Finalment, volem també donar les gràcies als mitjans de comunicació pel seu esforç periodístic per tal de fer arribar el desenvolupament de la Diada andorrana al públic que no hi ha pogut assistir personalment.

Fins a la propera Diada, l'any 2000, que serà la tretzena i versarà sobre l'educació i la formació acadèmica a Andorra.

Àngels Mach i Buch
Secretària Junta SAC

Participants

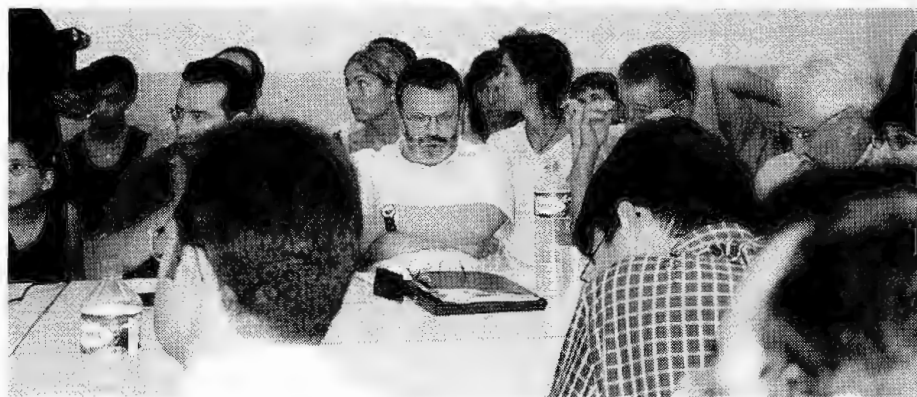

Llista de participants a la 12ª Diada andorrana

Olga Aleix	Professora EGB	Escaldes-Engordany
Joan Armengol i Clotet	Mestre industrial	Lleida
Francesc Babot i Pla	Psicòleg	Escaldes-Engordany
Oriol Ballester	Periodista	Andorra la Vella
Jordi Batlle i Jordana	Arquitecte	Sant Julià de Lòria
Anna Barros	Enginyera	Andorra la Vella
Francesc Bonet i Casas	Advocat i economista	Encamp
Rosa Burgos i Mateu	Periodista	Andorra la Vella
Joan Coll i Capó	Arquitecte	Andorra la Vella
Eduard Comellas	El Periòdic	Andorra la Vella
Joan Costa i Riera	Sociòleg	La Garriga
Jordi Domingo i Coll	Geògraf	Mollerussa
Teresa Domingo i Rafel	Administrativa	Mollerussa
Aleix Dorca i Bis	Arquitecte	Andorra la Vella
Rosa Duró i Solanelles	Treballadora social	Sant Julià de Lòria
Josep Escaler i Penella	Enginyer	La Massana
Francesc Fabra i Grau	Enginyer de camins	Andorra la Vella
Elisabet Faura	Arquitecta	Ordino
Rosa Ferrer i Obiols	Administració	Andorra la Vella
Diana Figueras i Nieto	Docent	Escaldes-Engordany
Maite Font	Joier	Cabestany
Alícia Font i Giménez	Professora	Cabestany/Escaldes-Eng.
Neus Francés i Palacín	Empleada banca	Encamp
Glòria Furdada i Bellavista	Geòloga	Barcelona
Miquel A. Garcia i Bellido	Historiador	Xiribella
Eva Garcia i Lluelles	Estudiant	Escaldes-Engordany
Adelaida Garcia i Puy	Política	Ordino
Lluís Garcia i Santa-Maria	Traumatòleg	Escaldes-Engordany
Bernadeta Garrallà i Coma	Restauradora	La Massana
Eugeni Giral	Economista / prof. UAB	Barcelona
Ferran Goya	Enginyer	La Massana
Pep Iglesias	Fotògraf	La Massana
M ^a Assumpta Josa i Mas	Empresària	Andorra la Vella
Joaquim Juan i Vañó	ACU	Andorra
René Kersauze	Enginyer	OMS Nancy
Josep Maria López i Llavi	Periodista / crític cinema	Encamp/Barcelona

Maria Jesús Lluelles	Dra. Geografia	Escaldes-Engordany
Àngels Mach i Buch	Farmacèutica	Canillo
Lydia Magallón i Font	Cònsol major	Escaldes-Engordany
Goretti Marbà i Roig	Administrativa	Andorra la Vella
Iolanda Marzabal	Periodista	Escaldes-Engordany
Anna Moles	Tècnica de medi ambient	
Lluís Morera	Gravador	Encamp
Gemma Muntané i Llobet	Pedagoga	Barcelona
Miquel Noguer i Alonso	Director Planif. BACASA	Escaldes-Engordany
Xavier Orteu	Arquitecte	Ordino
David Palmitjavila i Duedra	Enginyer	Canillo
Jordi Pasques i Canut	Escriptor	L'Aldosa, la Massana
Xavier Planas i Batlle	Geòleg	Sant Julià de Lòria
Marta Planas i de la Maza	Historiadora i museòloga	La Massana
Josep David Pol i Pedrós	Estudiant	Andorra la Vella
Jaume Pol i Pedrós	Estudiant	Andorra la Vella
Antoni Pol i Solé	Arquitecte	Canillo
Àurea Ponsa i Vidales	Geòloga	Sant Julià de Lòria
Roser Porta	El Periòdic	Andorra la Vella
Miquel Porter i Moix	Rector UCE	Prada de Conflent
Albert Pujal i Trullà	Urbanista	Ordino
M. Isabel Puigvert i Flotats	Arquitecta	Terrassa
Julià Ramos i Corbella	Arquitecte	Barcelona
Clara Reguant	Estudiant	Escaldes-Engordany
Ramon Reguant	Arquitecte tècnic	Escaldes-Engordany
Jaume Rifà i Giribet	Arquitecte tècnic	Ordino
Anna Rodríguez i Casado	Agent propietat immob.	Andorra la Vella
J.-C. Rodríguez i Miñana	Notari	Sispony
Ramon Rossell	Empresari	Ordino
Jaume Sabater i Rovira	Director Banc Agrícol	Escaldes-Engordany
Lluís Sàmper i Pascual	Informàtic	Andorra la Vella
Joan Carles i Solans	Enginyer	La Massana
Antoni Ubach i Guàrdia	Operador càmera TV	Escaldes-Engordany
F. Jesús Val i Bescós		Escaldes-Engordany
Cèlia Vendrell i Serra	Enginyera	Escaldes-Engordany
Albert Villamayor i Rozados	Arquitecte	Andorra la Vella
F. Zamora i Puigcercós	Biòleg	Escaldes-Engordany

Bornes

Reunions i jornades especialitzades

- Elaboració en els instituts a càrrec de Josep Otero i Lluís Cabré, director i geògraf i professor de la Universitat de Girona
- Andorra de les Cerdas a Cadeia a càrrec de Miquel Ferrer i a càrrec de Jordi de Feliu i cap del Servei de Museus del Museu de la Vall de Cardener
- Identificació en relació amb l'entorn i el salnit del Principat d'Andorra a càrrec de Joan Ramon Casas, director i director del Servei de Construcció i Urbanisme del Ministeri d'Ordenament Territorial
- Mobilitat i territori a càrrec de Joan Ramon Casas, director i director del Servei de Construcció i Urbanisme del Ministeri d'Ordenament Territorial
- Riscos naturals a Andorra a càrrec de Josep Ferrer a càrrec de Glòria Ferrer i Borrassa, geòloga - professora a la Universitat de Barcelona
- La recuperació del riu en l'ordenament territorial a càrrec d'Alfonso Muñoz i Otero, enginyer de camins, Canal i riu, president del Col·legi d'Enginyers Superiors d'Andorra
- La necessitat d'una llei d'ordenament territorial a càrrec d'Enric Carr i Bo, arquitecte i cap del Col·legi Oficial d'Arquitectes d'Andorra
- Andorra i la circulació de l'automòbil a càrrec d'Enric Carr i Bo, arquitecte i president del Col·legi Oficial d'Arquitectes d'Andorra
- El urbanisme rural, immuacions i possibilitats a càrrec de Josep Ferrer i Bo, enginyer de camins del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal
- de 3 a 6 de la tarda El pla especial per al port de mar a càrrec de Glòria Ferrer i Borrassa, geòloga i professora de Geologia

68

Associació Una Sola Terra

Què caldrà ferum 2004?
 Propostes alternatives i alternatives sobre l'organització del Pla d'Urbanisme de les Cerdas 2004 amb Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins, i Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal

Trobada dels professors de català de l'ensenyament secundari de la Catalunya del Nord

Organitzat per l'Ensenyament del Català (ARLEC)

L'ensenyament del català en els establiments secundaris es troba actualment en fase de reorganització, després de la creació del CAPES de català el 1992. Actualment són una vintena els professors de català als quals s'han d'afegir tots aquells ensenyants que són a l'engeg de la presència del català als col·legis i a les aules. L'objectiu de trobar-se tots els ARLEC catalans de les illes i professors de català i els professors de les illes que no són catalans d'ensenyants de català a les seccions bilingües per intercanviar experiències, mètodes i informació, fer un balanç dels èxits i apuntar les dificultats a les quals s'enfronta l'ensenyament en català a l'ensenyament secundari.

dia 20, de 24 de 10 a les 17 del matí i de 24 de 3 a les 5

XII Jornada Andorrana

L'ordenació del territori andorrà

Organitzat: Societat Andorrana de Ciències, Patrimoni, Banc Agrari i Universitat d'Andorra

dia 21 d'agost

Martí de 24 de 10 a 13 hores

Presentació

Per què cal ordenar el territori a càrrec de Miquel Ferrer i Borrassa, geòloga i investigadora

69

Desenvolupament del Pla d'Ordenament i Conservació del Territori de l'Alt Val d'Aran

La implantació d'un registre de la propietat en un municipi a càrrec de Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal

La planificació de la vall d'Ordino

a càrrec de Joan Ramon Casas, director i director del Servei de Construcció i Urbanisme del Ministeri d'Ordenament Territorial

Reflexions sobre el sector immobiliari

a càrrec de Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal

Restes de l'edifici

a càrrec de Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal

Inversió pública, creixement econòmic i deficit públic a càrrec de Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal

Figures legals de la propietat en el dret andorrà a càrrec de Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal

El desenvolupament d'una llei d'ordenament territorial a càrrec de Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal

Les infraestructures i l'ordenament del territori a càrrec de Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal

El desenvolupament i la qualitat de vida dels municipis a càrrec de Josep Ferrer i Borrassa, enginyer de camins i urbanisme, president del Comú d'Enginyers Enginyers i Constructors de Catalunya i del Partit Liberal

Cloenda

67

Preprograma

Societat Andorrana de Ciències

12ª DIADA ANDORRANA A LA U.C.E
XXXI Edició Universitat Catalana d'Estiu
Prada de Conflent – Catalunya Nord

TEMA: L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI ANDORRÀ

Dissabte 21 d'agost de 1999

Organitza: Societat Andorrana de Ciències

Patrocina: Banc Agrícola i Comercial d'Andorra

- Reflexió històrica
- La Llei d'ordenació del territori
- Pla de Pal
- Pla del Clot d'Emprivat
- Pla de Sispony
- Pla d'Urbanisme d'Andorra la Vella
- Pla de Les Bons
- Pla de Meritxell
- Pla de La Massana
- Pla d'Ordino
- La planificació econòmica
- Pla estratègic
- Cartografia
- Legislació urbanística
- Cadastre
- La protecció del patrimoni cultural
- Creixement immobiliari: ordenació del territori
- Compatibilitat amb els riscos
- El planejament territorial
- El Pla de carreteres
- Distribució poblacional
- Tributació
- Medi ambient: ordenament territorial
- Associació de consumidors
- Indústria i ordenament territorial
- Comerç i ordenament territorial
- El sector turístic
- Mitjans alternatius transport
- Models de creixement/models d'ordenació
- Objectius d'ordenació parroquial
- Objectius d'ordenació nacional
- Encaix entorn pirinenc/europeu

Diari d'Andorra

13 de setembre de 1998

UNIVERSITAT DE PRADA

La Diada d'Andorra de l'estiu vinent tractarà de formació o d'ordenament del territori

Andorra
Andorra la Vella

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

20 de juny de 1999

COL·LABORACIÓ

Rectificar a temps?

La Diada d'Andorra a la Universitat catalana d'estiu, que se celebra anualment a Prada de Conflent, s'ha convertit en una cita bàsica de discussió dels temes latentis, com ho demostra l'encert de la Societat

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

23 de juny de 1999

FORMACIÓ

Una vintena de ponents prendran part en la diada d'Andorra a Prada

La SAC dona beques per assistir a la Universitat catalana d'estiu

Anna Paribago
Escritora Engordany

La diada andorranca a la Universitat catalana d'estiu, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

21 d'agost de 1999

JORNADES

Comença la XII Diada d'Andorra a la Universitat catalana d'estiu

Les ponències analitzaran l'actual ordenació del territori

Andorra
Andorra la Vella

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

La Diada d'Andorra de l'estiu 1999, que se celebrarà el 21 d'agost, tractarà de formació o d'ordenament del territori.

Maria Sardà

22 d'agost de 1999

Diari d'Andorra

Any IX • Número 2.702

DIUMENGE, 22 D'AGOST DE 1999

Preu: 125 ptes. / 0,75 euros

**Els comuns
preparen la
creació d'un
secretariat
conjunt**

PÀGINA 10

**L'FC Andorra
de futbol sala
perd per 5 a 1
contra el Miró
Martorell**

PÀGINA 14

**La Massana
organitza
visites a les
esglésies de
la parròquia**

PÀGINA 27

Els ponents de la Diada andorrana a Prada troben urgent la llei del sòl per no hipotecar el futur

La majoria dels conferenciants que van participar en la Diada andorrana a la Universitat catalana d'Estiu van coincidir en la necessitat d'una legislació que reguli l'urbanisme. Els experts van adver-

tir que no disposar aviat de la llei del sòl i de plans d'urbanisme pot hipotecar el futur. Els immobiliaris van denunciar la liberalització de l'habitatge per als estrangers.

PÀGINA 11

**Antoni Martí acusa l'AND
d'intentar "incendiar" el
debat polític amb Fedasa**

XII DIADA ANDORRANA A LA UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

La falta de coordinació entre el Govern i els comuns, i la construcció massiva i descontrolada, posen en perill el futur del Principat. Els experts que es van desplaçar ahir a Prada van subratllar la necessitat que el país es doti d'una llei d'ordenament territorial

Els experts asseguren que la falta d'una llei del sòl posa en perill el futur del país

Els ponents analitzen a Prada de Conflent la necessitat de planificar i coordinar un desenvolupament sostenible

22 d'agost de 1999

La XII Diada d'Andorra a la Universitat catalana d'estiu va tenir un gran èxit de participació

Ovidi Borradori
Prada de Conflent

El sector que es desenvolupa a Andorra és un sector que té un alt grau de competitivitat i que està en plena expansió. Aquesta situació ha fet que el Principat s'ha desenvolupat a un ritme molt més ràpid que el dels altres països de la Xifra d'Andorra i de l'Eurozona. Aquesta situació ha fet que el Principat s'ha desenvolupat a un ritme molt més ràpid que el dels altres països de la Xifra d'Andorra i de l'Eurozona.

Una llei d'ordenament territorial és una eina que permet planificar i coordinar un desenvolupament sostenible. Aquesta llei ha de tenir en compte les característiques del territori i les necessitats dels ciutadans. Aquesta llei ha de tenir en compte les característiques del territori i les necessitats dels ciutadans.

Les frases

"El projecte de llei del sòl ha de ser una eina que permeti planificar i coordinar un desenvolupament sostenible." **Alba Duria**, Polític del Col·legi d'arquitectes

"La futura llei del sòl haurà de resoldre diferents punts, com és la diferenciació entre el dret de propietat i el dret a edificar." **Lydia Megallón**, Cònsol major d'Escaldes

"Cada vegada el Govern no té més temps d'aprovació de la llei d'ordenament territorial." **Juan Coll**, Delegat del Col·legi d'arquitectes

"La futura normativa haurà de delimitar les diferents competències entre el Govern i els comuns d'acord amb la Constitució." **Joaquim Joan**, ACE

"La inexistència d'un registre de la propietat és un handicap important per a l'ordenament territorial del Principat." **Joaquim Joan**, ACE

El rector afirma que els països de llengua catalana han d'unir esforços

El rector de la Universitat catalana d'estiu, Ovidi Borradori, afirma que els països de llengua catalana han d'unir esforços per aconseguir "No són només els països de llengua catalana els que han de fer un esforç, sinó també els països de llengua castellana i gallega. Aquesta és una oportunitat per a tots els països de llengua catalana per a aconseguir un desenvolupament sostenible i una millora de la qualitat de vida dels ciutadans."

Proposen inspirar-se en els plans d'altres microestats

Jordi Domingo va plantejar que el Principat s'inspiri en els plans d'altres microestats europeus per aconseguir un desenvolupament sostenible. "Aquests països han desenvolupat plans d'ordenament territorial que són molt interessants i que podrien servir de model per al Principat. Aquests països han desenvolupat plans d'ordenament territorial que són molt interessants i que podrien servir de model per al Principat."

Editorial

El perill de construir sense planificar

La XII Diada sobre Andorra a la Universitat catalana d'estiu va tenir l'encert d'eleger un tema vital per al futur del Principat: l'ordenament territorial. La majoria de les ponències que es van exposar abir a Prada de Conflent poseven l'èmfasi en la necessitat imperiosa d'una llei general (del sòl) i set de particulars (d'urbanisme) que estableixin uns criteris a l'hora de continuar edificant. Políticament abir es van poder constatar les diferències entre una visió comunal, amb la voluntat de preservar les competències, i una d'estatalista, desitjosa de centralitzar les mesures a emprendre. Deixant de banda les discrepàncies, és fonamental que tothom aporti a la llibreta la urgència de legislar en la matèria i evitar excessos que en el futur es podrien pagar molt cars.

L'urbanisme és una prioritat en les societats desenvolupades per impedir que l'ansia constructora porti a un creixement desequilibrat i agressiu amb l'entorn. Veure l'expansió desafortada del ciment fa mal als ulls i al mell i, indiscutiblement, és un dels perills que corre un país que basa bona part

de l'economia en l'atractiu paisatgístic. Però no solament és un problema mediambiental, perquè les característiques orogràfiques de les valls situen bona part del territori en zona de risc; d'allaus, de ruïnaes, de desprendiments de pedres... I lamentablement en els últims anys la natura s'ha encarregat de recordar que si se sobrepassa el límit pot haver-hi desgràcies, com l'allau d'Arinsal.

A diferència d'altres contrades, encara s'és a temps de tenir un tracte respectuós amb les muntanyes i el riu. Malgrat que s'han fet bestieses importants, el grau ha estat molt menor que en altres indrets on la solació ja és pràcticament imposable. La llei del sòl s'ha reclamat de totes les maneres possibles, però de moment des del gabinet liberal només s'han rebut promeses. L'urbanisme és, sens dubte, un tema polític perquè correspon a un model de país, però més enllà d'això és un llegat de futur, imprescindible perquè el Principat que deixarem a les properes generacions mantingui uns valors. Mínimus que s'han d'establir per llei per poder garantir-los.

POLÍTICA

Magallón diu que no es presentarà a les properes eleccions per motius personals

l'Actual consol major d'Escaldes va explicar que l'experiència ha estat positiva, encara que ha patit desgast

Delit Ballester / Prada de Conflent
La consol major d'Escaldes-Engordany, Lydia Magallón, va anunciar abir que no es presentarà a les eleccions autonòmiques que se celebraran el mes de de-

sembre vinent. És un afollit motiu personal. Magallón, que va fer pública la decisió a Prada de Conflent, a la Catalunya Nord, an va participar en la XII Diada andorranesa de la Universitat catalana d'estiu,

va declarar que en drets fetes actuals li caldria força temps i dedicació i la desgracia seria, li que en els últims anys ha tingut de deixar altres activitats de banda que a part de l'any que ve ve vul reprendre.

La consol major d'Escaldes-Engordany, Lydia Magallón, va fer pública abir que no es presentarà a les eleccions autonòmiques que se celebraran el mes de de-

Lydia Magallón va comunicar que no es presentaria a les eleccions.

El deute conegut del comú és de 6.500 milions de pessetes

El deute conegut del comú és de 6.500 milions de pessetes, ha declarat el consol major d'Escaldes-Engordany, Lydia Magallón, en una declaració que ha fet pública abir que no es presentarà a les eleccions autonòmiques que se celebraran el mes de de-

Lydia Magallón va comunicar que no es presentaria a les eleccions autonòmiques que se celebraran el mes de de-

Lydia Magallón va comunicar que no es presentaria a les eleccions autonòmiques que se celebraran el mes de de-

Lydia Magallón va comunicar que no es presentaria a les eleccions autonòmiques que se celebraran el mes de de-

Joan Brossa, homenatjat a la Universitat catalana d'estiu, a Prada

La Universitat catalana d'estiu de Prada (UCE) va retrè ahr homenatge a Joan Brossa, el poeta català mort a final de l'any passat. Durant l'acte es van recordar les múltiples facetes de Brossa com a poeta, escriptor, dramaturg, cineasta o pintor i es va reivindicar la importància que va adquirir com a escriptor, tot i que ell preferia definir-se simplement com a poeta. El president de la UCE i amic personal de Brossa, Miquel Porter, i el crític d'art Arnau Puig van ser alguns dels assistents

La majoria es mostra sorpresa per la renúncia de Magallón a la reelecció

¶ Romà Mas manifesta que "les coses encara poden canviar molt abans del desembre"

El consell major d'Escaldes-Engordany, Lysia Magallón, té no tornar-se a presentar a la reelecció als principals càrrecs parroquials del mes de desembre. La sorpresa els seus escollits a la majoria consular. El consell menor, Romà Mas, va assenyalar ahr que "el fet que sigui una decisió definitiva per raons personals fa que no estigui preocupat tant com si fos per qüestions polítiques".

Després de la reelecció del consell major de la Parroquia de Escaldes-Engordany, Lysia Magallón, ha anunciat la seva renúncia a la reelecció als principals càrrecs parroquials del mes de desembre. La sorpresa dels seus escollits a la majoria consular. El consell menor, Romà Mas, va assenyalar ahr que "el fet que sigui una decisió definitiva per raons personals fa que no estigui preocupat tant com si fos per qüestions polítiques".

Lysia Magallón, a Prada de Castella

La decisió personal de Magallón a la reelecció dels principals càrrecs parroquials del mes de desembre. La sorpresa dels seus escollits a la majoria consular. El consell menor, Romà Mas, va assenyalar ahr que "el fet que sigui una decisió definitiva per raons personals fa que no estigui preocupat tant com si fos per qüestions polítiques".

Les claus

- El quart decisió de fons
- Aporta per la sustentabilitat

Editorial

Conflictes mediambientals

mediambientals s'han situat a l'actualitat pública i han ahr el creixent desenvolupament i el respecte per la natura. El buit legislatiu abstruït, que preocupava amplex de la societat, va quedar smentit davant Diosa catalana a la Universitat catalana de Prada de Castella, s'ha convertit font de conflictes que molts casos propicien l'enfrontament de la majoria i l'oposició consular. fins al punt de poder arribar a la justícia. Recentment la ha desentat l'admissió a tramitació d'una qüestió de la consellera Adelaida Garcia Pray i el consell major d'Ordino. Josep Darró, i ara són els consellers de la minoria renúnciant els que de dia als tribunals les altres del escalon dels Foras, un projecte que objecte de múltiples modificacions amb el canvi de majoria. Després de ban d'impacte en l'entorn de l'important increment de re- a la zona -també denunciat per l'Associació de defensors de la (ADN) que, d'altra banda,

els polèmics treballs de Cerezocons, la claudicació de l'oposició pena de mantenir els tics i els viris que continuen escollint les cooperacions. Si bé és paradoxal que quan el Govern ha anunciat la intenció d'incloure en el reglament de l'entorn natural del sector d'Urbanisme que les ofertes començats hagin de disposar del permís governamental i de sense una sèrie d'estudis, entre els quals s'inclouen els d'impacte mediambiental, una corporació, controlada per la majoria majoria liberal, persisteix a ell l'acte d'adjudicar una infraestructura d'adquisició característiques sense haver completat una sèrie de treballs lògics. Igualment resulta sorprenent que les construccions privades hagin de passar molts més que les dels municipis. agra precisament alguns dels projectes que s'han dat a terme en els darrers anys han tingut important incidència en l'entorn. La de polítiques d'ordenament territorial -no hi ha un marc - aboca següent més a conflictes parroquials i entre administracions ahrava que no garantís el respecte per la natura.

el Periòdic d'Andorra

23 de juny de 1999

■ EDUCACIÓ

22 de febrer de 1999

L'ordenament del territori centrarà la dotzena diada d'Andorra a Prada

La SAC ja prepara la jornada a la Universitat

R. P.
Escaldes-Engordany

La dotzena diada d'Andorra a la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) estarà dedicada a l'ordenament del territori, segons ha avançat la secretària de la Societat Andorrana de Ciències (SAC) –entitat que organitza la jornades–, Àngels Mach. "Ens ha semblat molt coherent enllaçar el tema del territori amb el dels recursos naturals que vam tractar el 1998", diu Mach.

La SAC ha pres la decisió de dedicar la diada a l'ordenament del territori després de l'assem-

blea de l'entitat en la qual "s'havia de triar entre aquest tema i la formació acadèmica, que possiblement serà la qüestió a tractar en l'edició de l'any 2000 de la Universitat Catalana d'Estiu", aclareix Àngels Mach. La SAC encara no ha triat els ponents de la jornada, que dependran de les qüestions d'ordenament territorial que es vulguin tractar, però "espera comptar amb algun representant del ministeri". D'altra banda, l'entitat científica ha programat una conferència sobre els eclipsis per al 9 d'abril a càrrec de Miquel Serra, de l'observatori del Teide. ■

■ FORMACIÓ

La SAC reunirà 21 ponents per analitzar l'ordenació del territori

R. P.
Escaldes-Engordany

L'ordenació del territori centrarà el 21 d'agost la 12a Diada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada de Conflent, organitzada per la Societat Andorrana de Ciències (SAC) i patrocinada per Banc Agrícola i Comercial, Enginyers, arquitectes, professors universitaris i polítics formen el grup de 21 ponents que analitzaran "un tema de màxima actualitat a Andorra, mentre s'espera la llei del sòl, i que va lligat al progrés i a la qualitat de vida", segons Antoni Poi i Àngels Mach, responsables de la SAC.

Entre els ponents es troben el director de l'Agència de Mobilitat, David Palméjovila; el president del Col·legi d'Enginyers, Alfred Huarcach; el director d'Ordenament Territorial, Josep Escaler, que se centrarà en *Les infraestructures*, i el degà del Col·legi d'Arquitectes, Joan Coll. També assistirà a Prada la cònsol major d'Escaldes-Engordany i el conseller i enginyer Guillem Valdés, per parlar sobre *L'urbanisme comunitari, limitacions i possibilitats*, i la cònsol d'Andorra la Vella, Conxita Mora, que llegirà una ponència sobre *L'urbanisme i la qualitat de vida dels ciutadans*. Andreu Claret, promotor de comunicacions transpirinqueses, posarà la nota històrica a la diada parlant d'*Andorra i la circulació de l'automòbil*.

La Universitat, "un punt de referència obligat per a la reflexió de la societat andorrana", segons el director general de Banc Agrícola, Jaume Sabater, també inclourà un apartat dedicat a *La planificació a la vall d'Ordino* a càrrec d'Albert Fujal, excònsol, i un altre al *Pla especial per al poble de Pal*, per Berna Garrallà, Joaquim Juan, de l'ACU; Anna Rodríguez, de l'AGIA; Francesc Zamora, d'Ecotènia; Miquel Noguera, de Banc Agrícola; Albert Vilarnayor, del Ministeri d'Ordenament, i els doctors Maria Jesús Lluellas i Jordi Domingo completen el cartell. ■

Beques per a la Universitat de Prada

25 de juny de 1999

Els interessats a assistir als cursos complets que ofereix la Universitat Catalana d'Estiu a Prada de Conflent poden demanar una beca a la Societat Catalana de Ciències (SAC). Gràcies a una subvenció del Ministeri d'Educació, la SAC finança el 90% del cost de la matrícula als seminaris i de l'allotjament durant tots els dies que duri les classes. Cal recordar que pràcticament totes les Universitats dels Països Catalans convulsionen aquests cursos com a criteri de lliure elecció. La SAC és també l'organitzadora de la Diada Andorrana a la Universitat de Prada, que tindrà lloc el dia 21 d'agost. L'assistència a aquesta jornada és lliure i gratuïta. Per a més informació podeu trucar al telèfon 829 729.

Àlvar Valls

El notari i el prestatoms

Dissetable que ve, dia 21, tindrà lloc la dotzena edició de la diada andorrana en el marc de la Catalana d'Estiu de Prada de Confient, que aquest any tracta el tema de l'ordenació del territori. Com d'hàbitud, la Societat Andorrana de Ciències ha preparat un aplec repenidor de ponències, dels més diversos sectors, a fi de reflexionar sobre una de les grans assignatures pendents del nostre país: la relació de l'home amb el territori, en el que fins avui ha tingut poca o cap consideració. L'urbanisme i l'arquitectura són els dos camps de treball en aquest context, i, en el mateix sentit, és en el seu sentit més ampli, tal com el considera la SAC, com tracta a Prada de Confient les relacions entre l'urbanisme i l'arquitectura, i la seva incidència en la propietat, les infraestructures. Dins de l'interès general que am suscita el programa de la diada, em causa una

curiositat especial la ponència que el notari **Joaquim Rodríguez Miñana** desenvoluparà sobre **Figures legals de la propietat en el cret andorrà**. M'imagino que una de les figures a tractar, no sé si legal, però en el context dels prestatoms. ¿Què té el notari del prestatoms? És d'esperar que no s'entri pel brancatge de la teoria —a les aules de Prada s'hi fan-hi calor i el públic de la diada andorrana no és una cort de juristes— i ens expliqui la casuística dels prestatoms avui i demà. Sobretot després que, arran d'una sentència del Tribunal Superior, la cort dels notaris hagi desistint de continuar signant els documents privats de compravenda i altres, amb què la figura del prestatoms ha quedat a les portes de la mort. ¿S'elucidaran a Prada les vies per salvar la figura consuetudinària, i amb ella bona part de l'economia?

UNIVERSITAT

La dotzena Diada d'Andorra a Prada de Confient

L'ordenació del territori andorrà és el tema de la 12a diada andorrana, que se celebra aquest dissetable a la Universitat Catalana d'Estiu, al Lloc de Fenàries de Prada de Confient. Per a més informació, contacteu amb l'organitzador, Àlvar Valls, al telèfon 829 729.

el Periódico de Economía

Maragall i Ganyet avalen Ciutadans pel Canvi a Prada

Progressistes de la Catalunya Nord es manifesten a la creació del grup de suport al candidat a la presidència de la Generalitat

Un projecte universitari per al Pirineu

El projecte universitari per al Pirineu consisteix en la creació d'un grup de suport al candidat a la presidència de la Generalitat, el Sr. Jordi Pujol, a les eleccions del 14 de novembre de 2000. El projecte està liderat per la Universitat de Lleida i té com a objectiu principal la promoció de la cultura i la llengua catalanes a la zona del Pirineu.

URBANISME: Andorra centra el debat de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Confient

El tema escollit és l'ordenació territorial

EL PERIÓDIC Andorra la Vella

data a l'interès de la ciutat de Prada de Confient, Engordany, Margalida.

A la faceta, després de les diferències entre ciutadans d'...

Participants at the University of Lleida at Prada de Confient

22 d'agost de 1999

el Periòdic d'Andorra

L'ordenació del territori va ser el tema central de la diada andorrana a Prada

La construcció és imparable a Andorra

El director d'Ordenament diu que és molt difícil limitar un sector tan potent

La necessitat urgent de la llei del sòl va ser el centre del debat de la jornada a l'UCE

L'AGIA i l'ACU volen un registre de la propietat i la regulació dels prestatjoms

Una quarantena de participants a la diada dedicada a Andorra que es va celebrar a Prada de Conflent.

LES COMPETÈNCIES

Els problemes de competències dels comuns i la necessitat d'un canvi polític

Lluís Magalón va assenyalar la necessitat de legislar sobre les competències dels comuns. Idea compartida per la consellera Rosa Ferrer. Albert Puig, conseller d'Ordre, va reclamar un canvi polític profund.

PÀGINA 2

22 d'agost de 1999

p u l a

Dotze anys a la Universitat

Prada de Conflent, a la Catalunya Nord, ha celebrat la 31a edició de la Universitat d'Elsu que aquest any ha celebrat la 12a Diada dedicada a Andorra. El tema triat ha estat l'ordenació del territori andorrà. Una jornada dedicada exclusivament al Principat significa que desperta interès i que es vol aprofundir en la seva realitat. Ja són 12, no més ni menys, les diades destinades a debatre i estudiar la situació del país i equarrijar que s'espera atot molts anys.

Diumenge, 22 d'agost de 1999
Diada andorrana a Prada
Tema del dia

La UCE arriba a la 31a edició
La SAC organitza la diada d'Andorra en el marc de la Universitat Catalana d'Estiu, que reuneix gent d'arreu dels Països Catalans fins al dia 25 d'agost.

Escaler: "En el context actual la construcció és imparable"

El director d'Ordenament creu molt difícil limitar un sector tan potent

La necessitat urgent de la llei del sòl centra el debat d'ordenació del territori

L'AGIA i l'ACU reclamen un registre de la propietat i regular els prestanoms

PODERANÇA
Prada de Comfrent

L'ordenament del territori és un sector tan potent que és molt difícil limitar un sector tan potent. El director d'Ordenament del Territori, Escaler, ha afirmat aquest diumenge a Prada de Comfrent, durant la diada andorrana organitzada per la Universitat Catalana d'Estiu, que la construcció és imparable en el context actual. Escaler ha destacat que la necessitat urgent de la llei del sòl centra el debat d'ordenació del territori i ha reclamat un registre de la propietat i la regularització dels prestanoms.

Paulino Escaler i representants de la associació veïnal participen en un acte a la tarda que es va celebrar a la SAC a Prada de Comfrent.

LES FRASES
Joaquim Coll
"La llei del sòl és molt conflictiva, perillosa i de difícil aplicació. Significa canviar la mentalitat"
Lydia Mingalón
"No hi ha res més nebulós i vague que la llei de competències. Estem en l'al·legatit"
Albert Pujal
"El creixement sostenible passa per treure el control als grups de pressió a comuns i Govern"
Aleix Dorca
"Són 20 anys mercats per 'tobbies' amb interessos i picabaralles polítiques"
Conxita Illera
"Es una llei inajornable, una eina bàsica, on l'interès general no estigui sempre sotmès al particular"
Anne Rodriguez
"El sector immobiliari es mou amb un acusat desgavell, fruit de la improvisació constant"
Joaquim Juan
"Un registre de propietat és bàsic per garantir la seriositat i l'igor de qualsevol transacció immobiliària"

La visió de l'AGIA i de l'ACU

El sector immobiliari és un sector tan potent que és molt difícil limitar un sector tan potent. El director d'Ordenament del Territori, Escaler, ha afirmat aquest diumenge a Prada de Comfrent, durant la diada andorrana organitzada per la Universitat Catalana d'Estiu, que la construcció és imparable en el context actual. Escaler ha destacat que la necessitat urgent de la llei del sòl centra el debat d'ordenació del territori i ha reclamat un registre de la propietat i la regularització dels prestanoms.

Els comuns es veuen obligats a aplicar 'pegats'

El sector immobiliari és un sector tan potent que és molt difícil limitar un sector tan potent. El director d'Ordenament del Territori, Escaler, ha afirmat aquest diumenge a Prada de Comfrent, durant la diada andorrana organitzada per la Universitat Catalana d'Estiu, que la construcció és imparable en el context actual. Escaler ha destacat que la necessitat urgent de la llei del sòl centra el debat d'ordenació del territori i ha reclamat un registre de la propietat i la regularització dels prestanoms.

Lydia Mingalón durant la seva intervenció, ara

El sector immobiliari és un sector tan potent que és molt difícil limitar un sector tan potent. El director d'Ordenament del Territori, Escaler, ha afirmat aquest diumenge a Prada de Comfrent, durant la diada andorrana organitzada per la Universitat Catalana d'Estiu, que la construcció és imparable en el context actual. Escaler ha destacat que la necessitat urgent de la llei del sòl centra el debat d'ordenació del territori i ha reclamat un registre de la propietat i la regularització dels prestanoms.

L'editorial

23 d'agost de 1999

L'interès del país ha d'aspirar per sobre del sector privat

La urgència de la llei del sòl al Principat

Ll'urgència de la llei del sòl al Principat és una realitat que s'ha anat palesant amb el pas dels anys. El sector privat ha anat creixent i el sector públic ha anat disminuint. Aquesta situació ha portat a una gran inseguretat jurídica i a una gran incertesa sobre el futur del sòl. És per això que el Govern ha decidit impulsar una llei del sòl que reguli l'ús i l'ocupació del sòl i que garanteixi el dret de ciutadania a un habitatge digne i a un entorn urbà saludable.

La llei del sòl ha de ser una llei que reguli l'ús i l'ocupació del sòl i que garanteixi el dret de ciutadania a un habitatge digne i a un entorn urbà saludable. És per això que el Govern ha decidit impulsar una llei del sòl que reguli l'ús i l'ocupació del sòl i que garanteixi el dret de ciutadania a un habitatge digne i a un entorn urbà saludable.

La llei del sòl ha de ser una llei que reguli l'ús i l'ocupació del sòl i que garanteixi el dret de ciutadania a un habitatge digne i a un entorn urbà saludable. És per això que el Govern ha decidit impulsar una llei del sòl que reguli l'ús i l'ocupació del sòl i que garanteixi el dret de ciutadania a un habitatge digne i a un entorn urbà saludable.

La llei del sòl ha de ser una llei que reguli l'ús i l'ocupació del sòl i que garanteixi el dret de ciutadania a un habitatge digne i a un entorn urbà saludable. És per això que el Govern ha decidit impulsar una llei del sòl que reguli l'ús i l'ocupació del sòl i que garanteixi el dret de ciutadania a un habitatge digne i a un entorn urbà saludable.

La llei del sòl ha de ser una llei que reguli l'ús i l'ocupació del sòl i que garanteixi el dret de ciutadania a un habitatge digne i a un entorn urbà saludable. És per això que el Govern ha decidit impulsar una llei del sòl que reguli l'ús i l'ocupació del sòl i que garanteixi el dret de ciutadania a un habitatge digne i a un entorn urbà saludable.

24 d'agost de 1999

Suggeriment

La Universitat Catalana d'Estiu

Prada de Conflent. – Després de la 12a diada andorrana (a la foto), la Universitat Catalana d'Estiu continua amb les 14es jornades sobre cooperativisme. Avui parlaran del tema de les cooperatives i el medi ambient, amb classes durant tot el dia. La universitat homenatge a Pere Quart. Per a més informació: 851 540.

24 d'agost de 1999

La 12a Diada d'Andorra a l'Universitat Catalana d'Estiu va tractar un tema molt candent en el nostre país: la gran expansió de la construcció. Una jornada intensa de reflexió i d'intercanvi de punts de vista. En definitiva, idees molt enriquidores. Però ara queda passar als fets concrets i sortir de la teoria. perquè la realitat és un paisatge farrós de centenars de grues i d'edificis que denuncien la manca d'un bon pla urbanístic. Però encara podem recuperar el nostre país.

Regular expansió a la ciutat

b a i x a

Dimarts, 24 d'agost de 1999
Canvis urbanístics
Tema del dia

El problema de l'aparcament
Les places de càrquing són un dels problemes que molesten el Comú de la capital, que fe busca solucions amb negociacions amb privats per a nous espais.

El Comú estudia un pla d'acció per al barri antic de la capital

El projecte inclou l'embelliment i la revitalització comercial de la zona

La corporació es reunirà amb tots els veïns per definir les actuacions

El Cap del Carrer o Casa Guillem són punts emblemàtics que es remodelaran

ROGER POETA
Andorra la Vella

El Comú de la capital d'Andorra la Vella està treballant en un pla d'acció per al barri antic de la ciutat. El projecte inclou l'embelliment i la revitalització comercial de la zona, així com la remodelació dels punts emblemàtics de la zona, com el Cap del Carrer o Casa Guillem. El Comú es reunirà amb tots els veïns per definir les actuacions que es realitzaran a la zona.

Un nou cicle de construcció

març a febrer
d'1999 a 2000

El Comú de la capital d'Andorra la Vella està treballant en un pla d'acció per al barri antic de la ciutat. El projecte inclou l'embelliment i la revitalització comercial de la zona, així com la remodelació dels punts emblemàtics de la zona, com el Cap del Carrer o Casa Guillem. El Comú es reunirà amb tots els veïns per definir les actuacions que es realitzaran a la zona.

Un nou cicle de construcció a la zona del barri antic de la capital.

Els comerciants de Dr Mitjavila critiquen amb duresa els canvis de l'avinguda

R. P.
Andorra la Vella

Els comerciants de la zona de Dr Mitjavila critiquen amb duresa els canvis de l'avinguda. Els canvis inclouen la remodelació dels punts emblemàtics de la zona, com el Cap del Carrer o Casa Guillem. Els comerciants consideren que aquests canvis afectaran negativament el comerç de la zona.

LA PLANIFICACIÓ

Tres anys amb un pla d'urbanisme bloquejat per la manca de llei del sòl

El Comú de la capital d'Andorra la Vella està treballant en un pla d'acció per al barri antic de la ciutat. El projecte inclou l'embelliment i la revitalització comercial de la zona, així com la remodelació dels punts emblemàtics de la zona, com el Cap del Carrer o Casa Guillem. El Comú es reunirà amb tots els veïns per definir les actuacions que es realitzaran a la zona.

Un nou cicle de construcció a la zona del barri antic de la capital.

El Comú de la capital d'Andorra la Vella està treballant en un pla d'acció per al barri antic de la ciutat. El projecte inclou l'embelliment i la revitalització comercial de la zona, així com la remodelació dels punts emblemàtics de la zona, com el Cap del Carrer o Casa Guillem. El Comú es reunirà amb tots els veïns per definir les actuacions que es realitzaran a la zona.

El Comú de la capital d'Andorra la Vella està treballant en un pla d'acció per al barri antic de la ciutat. El projecte inclou l'embelliment i la revitalització comercial de la zona, així com la remodelació dels punts emblemàtics de la zona, com el Cap del Carrer o Casa Guillem. El Comú es reunirà amb tots els veïns per definir les actuacions que es realitzaran a la zona.

■ CULTURA

25 d'agost de 1999

La Universitat de Prada tanca les activitats amb un tribut a Pere Quart

ANTONI CAPILLA
Enviat especial. Prede

Un homenatge a Joan Oliver, *Pere Quart*, un poeta profundament compromès amb la reivindicació catalanista, va posar ahir el punt final oficial a la 31a edició de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE), que serà clausurada avui pel president de la Generalitat, Jordi Pujol. El rector de la Universitat Catalana d'Estiu, Miquel Porter Moix, es va mostrar satisfet amb els resultats d'aquesta edició, l'última del mil·lenni. **"Hem penjat el cartell de complet"** (uns 1.800 assistents), va manifestar, però va advertir de la necessitat de lluitar perquè aquesta cita no es convertís en **"un simple campus d'estiu multitudinari"**.

Miquel Porter Moix va anunciar que l'UCE, **"per fer front al seu progressiu creixement vegetatiu, especialment de gent de les Balears i de la Catalunya Nord"**, construirà unes instal·lacions permanents al recinte del vell monestir de Sant Miquel de Cubà.

Inversió milionària

El rector ha pensat en les antigues quadres de l'abadia, que servien per acollir durant l'estiu una part dels assistents de l'UCE. Durant l'hivern funcionarien com un centre d'estudis del catalanisme. El projecte, valorat en uns 500 milions de pessetes, encara està pendient de rebre les corresponents subvencions oficials.

Moix va fer aquestes declaracions poc abans de presidir l'últim homenatge —el del poeta Joan Oliver— que l'UCE ha fet aquest any a grans profoms de la cultura catalana com Joan Brossa i Josep Anselm Clavé. L'acte de record al poeta Joan Oliver, de qui es compleixen els 100 anys del naixement, es va centrar en l'emissió d'un documental sobre la vida i l'obra de Pere Quart i fragments del seu teatre revolucionari. ■

LLIBRES

25 d'agost de 1999

Els recursos naturals d'Andorra

La Societat Andorrana de Ciències, juntament amb Banc Agricol i Comercial i el Ministeri de Turisme i Cultura, ha publicat en un llibre el recull de totes les ponències que es van pronunciar durant l'11a Diada d'Andorra a la Universitat Catalana d'Estiu. El tema de les jornades de l'any passat era *Andorra i l'aprofitament dels recursos naturals*; els conferenciant que hi van participar van ser molt nombrosos. Dolors Comas tracta en la seva ponència el tema el sector primari i les seves dimensions humanes i socials. El llibre també recull *L'aigua embotellada i la seva incidència en el medi*, de Josep Maria Grau. La caça i la pesca, la política forestal, les aigües termals i els seu aprofitament són algunes de les altres conferències pronunciades durant la diada. A més de totes les exposicions, el llibre també inclou un extens recull de premsa. Per a més informació, truqueu al telèfon següent: **851 540**.

NOVA BOTIGA BERNA

Els arquitectes van a la recerca d'un catàleg perdut

Conservar els edificis que tenen un valor arquitectònic és un deure social.

Les detalls de l'arquitectura són essencials per a la cultura.

Novament, els arquitectes catalans s'han trobat amb un problema: la manca d'un catàleg de patrimoni arquitectònic que permetgui identificar i protegir els edificis d'interès històric i artístic. Aquesta manca de referència és un obstacle per a la conservació i el manteniment dels monuments i obres d'art que formen part del nostre patrimoni cultural.

El problema és que, fins ara, no hi ha hagut cap estudi sistemàtic que catalogués tots els edificis d'interès arquitectònic que hi ha a Catalunya. Aquesta manca de referència és un obstacle per a la conservació i el manteniment dels monuments i obres d'art que formen part del nostre patrimoni cultural.

CONSERVACIÓ

Patrimoni té la llista de les obres d'interès

ARQUITECTURA

El granit n'és un exponent fins als 60

El granit és un material que ha estat utilitzat durant milers d'anys per a la construcció d'edificis i monuments. A Catalunya, el granit és un material molt utilitzat, especialment a les zones de muntanya i a les zones costaneres. Aquesta utilització ha permès crear una gran varietat d'edificis i monuments que són part del nostre patrimoni arquitectònic.

7 DIES

27 d'agost de 1999

Reclamen la llei del sòl des de la Universitat d'estiu, a Prada

Foto: Ighisians

La majoria dels conferenciants que van participar en la Diada andorranca a la Universitat catalana d'estiu, a Prada de Conflent, van coincidir en la necessitat d'una legislació que reguli l'urbanisme. Els experts van

advertir que, si no es disposa aviat de la llei del sòl i de plans d'urbanisme, es pot hipotecar el futur.

Els immobiliaris van demanar la liberalització de la compra d'habitatges per als estrangers.

27 d'agost de 1999

*Ara que parles de rics, es veu que a la universitat d'astiu, a Prada, les andorranas van parlar de la necessitat d'una llei del sòl. T'imagines lo dia que es poso en marxa? En època del meu pare, tot era més clar, però amb el pas dels anys, s'ha vist que alguns terrenos han canviat de mans, sense més, això que avui ja no podem assegurar allò que diva lo llibre *Andorra lo meu país* que un 82% —me sembla— del territori nacional era comunals. Uí, lo meu fill ho diva l'altre dia, com més temps passo sense llei, menos terrenos comunals quedaran!

Informacions

SOCIETAT

Tindrà lloc el dia 21 d'agost, al Liceu Renouvier de Prada de Conflent

25 de juny de 1999

L'ordenació del territori, tema central de la 12a Diada d'Andorra a la UCE

A. Isella

Jaume Sabater, Àngels Mach i Antoni Pol durant l'explicació dels actes de la Diada Andorrana de la UCE.

La Universitat Catalana d'Estiu (UCE), que com cada any se celebra a Prada de Conflent (Catalunya Nord), acollirà una vegada més un dia dedicat al nostre país. En la dotzena edició, la Diada Andorrana tindrà com a tema central l'ordenació del territori. La jornada, organit-

zada per la Societat Andorrana de Ciències (SAC) i patrocinada pel Banc Agrícola i Comercial, tindrà lloc el proper 21 d'agost al Liceu Renouvier (carretera de Catllà). "Hem triat aquest tema perquè és actual i perquè va lligat amb la qualitat de vida dels ciutadans", va dir Antoni Pol, co-

ordinador de la SAC. Jaume Sabater, director general del Banc Agrícola, va destacar el valor cultural de la UCE: "És una referència obligada per a la reflexió de la societat andorrana i per a nosaltres és un plaer col·laborar-hi".

Els actes del dia 21 estaran dividits en dues sessions: la

primera de dos quarts de deu a la una, i la segona de tres a sis. Pel que fa a la jornada del matí, es podran escoltar ponències com *La necessitat d'una llei d'ordenament territorial*, a càrrec d'Aleix Dorca, exdegà del Col·legi d'Arquitectes; o *Andorra i la circulació de l'automòbil*, impartida per Andreu Claret, promotor de Comunicacions Transpirinenques.

La Diada està organitzada per la SAC i patrocinada pel Banc Agrícola i Comercial d'Andorra

Quant a la sessió de la tarda, l'excònsol major d'Ordino, Albert Pujal, parlarà sobre *La planificació de la vall d'Ordino*. També Conxita Mora, cònsol major d'Andorra la Vella, oferirà la ponència que porta per títol *L'urbanisme i la qualitat de vida dels ciutadans*.

L'assistència a la dotzena Diada d'Andorra és totalment gratuïta i està oberta a tot tipus de públic. Ara bé, el ministeri d'Educació ha previst una sèrie d'ajuts per tots aquells estudiants andorranos que vulguin matricular-se als cursos globals de la UCE, que duren deu dies. Les beques, que co-

Jaume Sabater, director general del Banc Agrícola i Comercial.

breixen el 90 per cent del cost total, abracen tant l'allotjament com l'assistència als diferents cursos, ponències i seminaris. L'únic requisit és que l'alumne faci un treball que resumeixi

tot el que ha après durant els deu dies d'estada a Prada de Conflent, que posteriorment es publicarà al butlletí de la SAC. ■

Albert Belis

21 d'agost de 1999

JORNADA ESPECIALITZADA

La diada andorrana analitza el territori

La XII Jornada dedicada a Andorra, que es fa avui, pretén analitzar l'ordenació del territori a través de l'aportació de més de vint especialistes. Els ponents es repartiran en dos blocs: al matí, de dos quarts de deu a la una i a la tarda, de tres a sis. L'anàlisi es farà des de les perspectives de diversos professionals com són geògrafs, historiadors, enginyers, arquitectes, agents immobiliaris, biòlegs, empresaris i nota-

ris. A les 12 h, en el marc d'aquestes jornades es farà la presentació, a càrrec de Miquel Porter i Moix, del llibre *Andorra i l'aprofitament dels recursos naturals*, que recull les conclusions de la XI Jornada.

L'urbanisme, Caldea, la inversió pública, la sostenibilitat, el dret andorrà o les infraestructures són alguns dels temes de debat d'aquesta edició que organitza la Societat Andorrana de Ciències.

AGRÍCOL

**L'AGRÍCOL
INFORMA**

Butlletí núm. 128- octubre/99

XII DIADA ANDORRANA DE PRADA DE CONFLENT

L'ordenació del territori andorrà va ser el tema tractat a la XII edició de la Diada Andorrana de Prada de Conflent que, sota l'organització de la Societat Andorrana de Ciències i amb el patrocini de Banc Agrícola i d'Andorra, va tenir

el propòsit de reunir el 21 d'agost a Andorra uns 100 professionals d'òrgans públics, arquitectes, desenvolupadors, membres del sector immobiliari, geògrafs, representants d'associacions de ciutadans, etc. que van discutir sobre la seva responsabilitat respecte a aquesta XII Diada, i van debatre sobre la necessitat d'urgència de la seva intervenció i el paper que hauria de jugar sobre la planificació urbanística. Així mateix, es van discutir conflictes competencials entre el Govern d'Andorra i altres organismes que intervenen durant la gestió del territori.

Recordem que les ponències recollides per la Societat Andorrana de Ciències en la publicació que edita anualment són dedicades exclusivament a la

en desenvolupava una de les ponències sobre l'ordenació del territori andorrà.

Sr. Miquel Noguer, al director de Planificació i Informació de Banc Agrícola, va parlar sobre l'impacte de la inversió pública, creixement econòmic i déficit públic.

L'ordenament territorial, protagonista en la diada d'Andorra a Prada

La diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu, que se celebrarà el dia 21 d'agost a la localitat francesa de Prada de Conflent, disposarà de la presència d'una vintena de ponents que debatran sobre les diferents propostes d'ordenació del territori nacional.

L'urbanisme en els microestats, la mobilitat i el territori, els riscos naturals a Andorra, la recuperació del riu en l'ordenament territorial o el pla especial per al poble de Pal (la Massana) seran alguns dels punts que es tractaran durant la diada.

Les ponències presentades seran posteriorment publicades en un llibre, que comptarà amb el suport del ministeri de Turisme i Cultura.

"No he vist mai a la vida que d'una unitat en neixi res. De les unions, en canvi, hem nascut tots: si no n'hi ha dos que s'uneixen no hi ha nous éssers, si no n'hi ha uns quants que treballen no hi ha país. Les unions són absolutament necessàries, i en aquest sentit penso que, per molt que puguem parlar de països catalans, aquests no existirien si Andorra no hi fos amb la seva personalitat jurídica, administrativa, històrica, política, amb la seva real diferenciació, però amb aquell esperit d'unió que cal que existeixi entre els pobles."

Miquel Porter i Moix
President de l'equip rector de la Universitat Catalana d'Estiu

"Podem afirmar que si continuem aquest model de creixement el desenvolupament actual no és sostenible, tenint en compte que ens situem en un territori limitat amb recursos limitats. La conseqüència immediata d'aquesta no sostenibilitat és la pèrdua de valors naturals, la pèrdua de biodiversitat, d'espais, de paisatges..."

Francesc Zamora i Puigercós
Bióleg

Govern d'Andorra
Ministeri de Turisme i Cultura